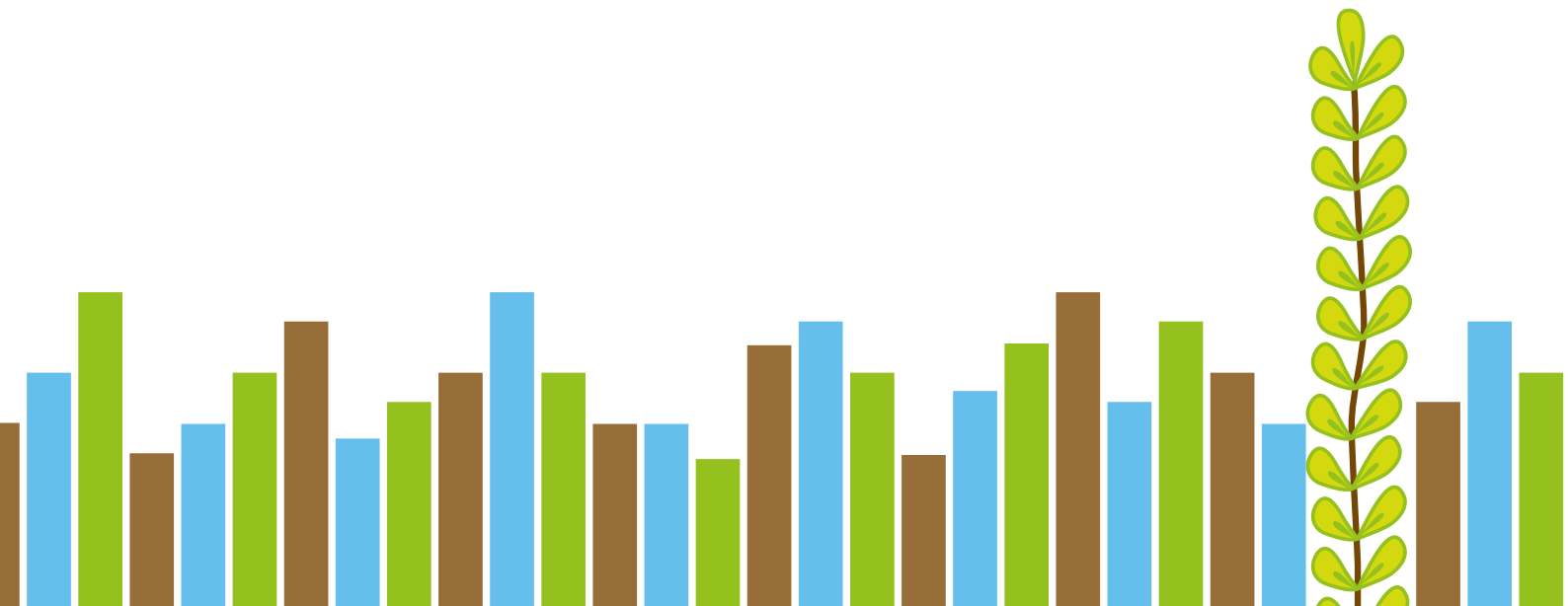

Upplevda effekter av investeringsstöd

Orsa Kekezi, Internationella Handelshögskolan i Jönköping, Jönköping University
Charlotta Mellander, Internationella Handelshögskolan i Jönköping, Jönköping University

Varför görs denna utvärdering?

Denna rapport är en del av utvärderingen av landsbygdsprogrammet i programperioden 2014–2020.

Syftet med utvärderingen är att undersöka hur de företagare som har fått stöd uppfattar investeringsstödens påverkan på företagets utveckling, innovationsförmåga och konkurrenskraft. I den här rapporten söker man således fånga de effekter av investeringsstöd som inte kan följas genom indikatorer och ansökningsinformation.

Genom en telefonenkät intervjuas 200 företagare som har fått stöd i åtgärder gällande investeringar för ökad konkurrenskraft (4.1/2A) och skapa jobb (6.4/6A).

Rapportens kvalitet och resultat har granskats av externa forskare. Den externa granskningen finner att utvärderingens frågeställningar är relevanta utifrån syftet att ge ökad kunskap om hur de som fått stöd upplevt effekterna av investeringsstöden. Den deskriptiva redovisning som finns i tabeller i bilagan och inledande resultatbeskrivning ger läsaren en uppfattning om detta. Denna redovisning riskerar dock att skymmas av att regressionsanalysen har ett framträdande utrymme i rapportens och att den inte heller ger svar på utvärderingsfrågorna. I stället visar den närmast på vilka faktorer som påverkar respondenternas upplevelse av investeringarnas effekter. Granskningen ger också kritik på att utvärderingen inte ger Jordbruksverket tydliga rekommendationer.

Utvärderingssektariatet vid Jordbruksverket ansvarar för att de svenska EU-programmen där Jordbruksverket är förvaltande myndighet blir utvärderade. Det innebär att utvärderingssektariatet beställer och genomför utvärderingar av landsbygdsprogrammet, havs- och fiskeriprogrammet samt regional- och socialfondsprogrammet för lokalt ledd utveckling. Utvärderingarna genomförs av oberoende aktörer, som inte är inblandade i programgenomförandet. Ibland är det interna utredare från Jordbruksverket och ibland är det externa genomförare, exempelvis forskare eller konsulter. Vi tar hjälp av forskare för att kvalitetsgranska rapporterna innan de publiceras.

Programmen utvärderas dels var för sig men också tillsammans. Utvärderingarna görs i relation till program mål och de övergripande EU 2020-målen.

Rapporterna publiceras i en särskild rapportserie och rapportförfattarna är ansvariga för slutsatserna. Slutsatserna utgör inte Jordbruksverkets officiella ståndpunkt.

/ Utvärderingssektariatet vid Jordbruksverket

Utvärderare

Orsa Kekezi är doktorand i nationalekonomi med fokus på regionalekonomi vid Internationella Handelshögskolan i Jönköping vid forskningscentret CEnSE (Center for Entrepreneurship and Spatial Economics). Hennes forskning fokuserar på arbetskraftens rörlighet och konsekvenserna av detta för innovation, kunskapsspridning och regional utveckling.

Charlotta Mellander är professor i nationalekonomi med fokus på regional-ekonomi vid Internationella Handelshögskolan i Jönköping och expert på städer och regional utveckling. Hennes forskning fokuserar på vad som får oss att flytta till och lämna vissa platser och vilka konsekvenser det får för platserna. Forskningen har också ett starkt fokus på skillnaden i utveckling mellan stad och land.

Sammanfattning

Målet med denna rapport är att analysera de effekter som investeringsstöd för ökad konkurrenskraft (4.1/2A) och investeringsstöd för att skapa jobb (6.4/6A) har haft för de företag som fått stöd. Vi har med en enkät till 200 företag i Sverige kartlagt olika aspekter av de investeringar som stöden bidragit till som inte fångats av registerdata. Frågorna är utformade för att fånga företagens egna uppfattningar om investeringens effekt på verksamheten. Enkäten fokuserar på en rad olika områden för att se i vilken grad investeringen påverkat och är anpassat för företagens långsiktiga lönsamhet. Vi ställer frågor om till exempel kundanpassningsförmåga, konkurrenskraft och vad som händer i företagen på ett mer generellt sätt efter att de fått investeringsstöd. Enkäten syftar också till att belysa hur ansökningsprocessen upplevts, samt huruvida investeringen medfört en ökad grad av diversifiering i företagen. Rapporten analyserar svaren på följande sju frågor som vi har ställt till företagen:

1. Hur upplevde stödmottagarna ansökningsprocessen?
2. Hur påverkade investeringen företagets ekonomi och anställningsförmåga?
3. Hur påverkade investeringen företagets innovationsförmåga?
4. Hur påverkade investeringen företagets allmänna utveckling?
5. Har investeringen medfört att företaget gjort förändringar i sin verksamhet?
6. Har investeringen medfört en förändring av företagets samarbetsförmåga och produktion med avseende på klimateffekter?
7. Har investeringen medfört en mer levande landsbygd?

Svaren ställs sedan i relation till en rad faktorer där det primära fokuset är stödbeloppets storlek. Ett högre erhållit belopp påverkar vilken typ av investering som kan göras (och därmed även till viss del vilken effekt man kan förvänta sig). I enkäten finns två frågor som är kopplade till företagets diversifieringsstrategier. Vi frågar om investeringen medfört nya eller förändrade produkter eller tjänster. Vi frågar också om verksamheten utvecklats i nya affärsområden. Analys av svaren på dessa frågor indikerar att investeringen inte haft någon påverkan. Det behöver dock inte innebära att investeringen inte haft någon påverkan gällande diversifiering ur andra aspekter som inte fångas i enkäten. Företagen tillfrågades också om de hade genomfört investeringen även om de inte fått stödet, för att kunna se om det uppstått någon dödvikt (en välfärdsförlust pga. ineffektivt resursanvändande). Svaren visar att ca 57 procent av alla företag hade genomfört investeringen även om de inte mottagit investeringsstöd, men menade samtidigt att det inte hade kommit utan kostnader i form av lägre tillväxt, eller svagare utveckling. Analysdelen är baserad på en rad regressionsanalyser eftersom det också ger oss möjlighet att kontrollera för andra faktorer som kan spela in. All deskriptiv statistik redovisas dock i bilaga 4 av denna rapport.

I analysen fokuserar vi alltså främst på stödbeloppets storlek. Hur mycket pengar företaget får i stöd kan förväntas vara i relation till hur stor och omfattande investering företaget gör med stödpengarna. Vi kontrollerar också för en rad andra förklaringsvariabler: företagens ålder, företagens storlek, om företaget är familjedrivet eller inte, förhållandet mellan sökt och erhållet belopp, om företaget sökt liknande investeringsstöd tidigare, typ av erhållet stöd, antal dagar mellan ansökan och beslut, om företagen uppfattade att handläggningstiden var för lång, areal sökt gårdsstöd, och befolkningstäthet i kommunen där företaget finns. Resultaten från analysen visar:

1. Det finns möjlighet till förbättring gällande ansökningsprocessen då handläggningstiden uppfattades som alldeles för lång av många stödmottagare (ingen regressionsanalys genomfördes för att besvara denna fråga).
2. Stödbeloppet visar enbart ett positivt och signifikant resultat när det gäller en ökning i antal anställda efter stödet och ökad produktivitet, men inget signifikant samband med företagens ekonomi.
3. Stödbeloppet visar ett positivt samband gällande hur stödmottagarna upplevt att investeringen förbättrat deras processer och gjorde dem mer innovativa. Ett positivt och signifikant samband visas mellan stödbelopp och den långsiktiga utvecklingen och kompetensutvecklingen. Däremot så visas ett motsatt resultat när det kommer till sambandet mellan stödbelopp och sannolikheten för att verksamheten ska utvecklas till nya affärsområden.
4. Regressionsresultaten tyder på ett positivt och signifikant samband mellan stödbeloppet och generella förändringar i företaget, utan att specificera vilka förändringar som har gjorts. Dock så ser vi ett negativt och signifikant samband mellan stödbeloppet och sannolikheten för att försäljningskanalerna ska ändras efter stödet.
5. Stödbeloppet visar inget signifikant samband på förändring av företagens samarbetsförmåga och produktion med avseende på climateffekter.
6. Enkätsvaren visar väldigt tydligt att företagen själva uppfattar att investeringen medför en levande landsbygd, då ca 98 procent av företagen uppger detta.

Dock så har investeringarna till följd av stödet påverkat de två olika insatsområdena i olika utsträckning. De företag som har erhållit investeringsstöd för att skapa jobb (6.4/6A) uppger i högre grad att deras verksamhet påverkats positivt, jämfört med de företag som erhållit investeringsstöd för ökad konkurrenskraft (4.1/2A). Anledningen till detta är troligtvis stödets olika syften.

En begränsning i analysen är att relativt få företag hittills har erhållit stöd inom ramen för 6.4/6.A, vilket gör antalet observationer relativt få. Det är också anledningen till att stöd 4.1/2A analyseras i kombination med 6.4/6.A i denna rapport. Vi skulle dock rekommendera att stöden analyseras separat i framtiden då antalet företag som erhållit stöd 6.4/6.A är fler.

Summary

The aim of the report is to analyze the potential effects that investment supports for increased competitiveness (4.1/2A) and for creating jobs (6.4/6A) have had on the companies which have received the support. By conducting a phone survey on 200 such companies in Sweden, we can investigate aspects of the support that are not captured by register data. The questions are designed in such a way that we capture the companies' own perception of the effects of the support on their businesses. The survey focuses on several different areas in order to be able to see to what extent the support affects and is adapted to the companies' long-term profitability, customer adaptability, competitiveness and what happens in the companies in a more general way after they have received an investment support. Other purposes of the survey are to discuss how the application process was experienced from those who received the support, and to analyze whether the investment can lead to more diversification in the companies. The report therefore analyzes the answers obtained by the survey and is formed around the following seven questions:

1. How was the application process experienced by the firms?
2. How did the investment affect the company's finances and employment capabilities?
3. How did the investment affect the company's innovation capacity?
4. How did the investment affect the company's general development?
5. Has the investment led companies to making changes to its business?
6. Has the investment led to a change in the company's collaborative capacity and production with respect to climate effects?
7. Has the investment led to a lively countryside?

The answers are later related to the investment support amount in the analysis, since a larger amount most likely is related to a larger investment (which in turn would impact the expected effects from the investment). There are two questions in the survey that link investment support to the companies' diversification strategies. The first is about the creation of new or changed products or services. The second focuses more on new ways to further develop the business into new business areas. The response from both questions indicates a lack of such diversification effect. This should not necessarily be interpreted as a complete lack of diversification effects, since they may exist in areas that are not covered by the survey. The firms were also asked if they had carried out the investment even if they had not received the support, in order to see if any deadweight loss had occurred. The responses show that about 57 percent of all companies had nevertheless done the investment without the support. However, for many of

them this would have meant lower growth, or weaker development. The primary analysis of this report is a regression analysis, which also allows us to control for other factors that may be of importance. All descriptive statistics is also available in appendix 4 in this report.

The focus of the report is primarily the size of the investment support, which indirectly can be assumed to be linked to the size of the investment. We control for a number of explanatory variables: firm age, firm size, whether the firm is family driven, the relationship between the applied and received amount, if the firm has applied for similar support previously, the type of support received, the number of days between the application and the decision, if the firm perceived that the processing time was too long, area applied for farm support, and population density in the municipality where the company is located. The results from the analysis show that:

1. There are possibilities for improvement when it comes to the application process since the processing time was perceived as far too long by many beneficiaries (no regression analysis was carried out to answer this question).
2. The amount of support shows only a positive and significant result to an increased productivity as well as increased employment after the support, but no significant correlation with other companies' finances.
3. The amount of aid shows a positive link between the beneficiaries' perception that the investment improved their processes and made them more innovative.
4. A positive and significant relationship is shown between the amount of support and the long-term development and skills development. On the other hand, an opposite result is shown when it comes to the relation between the amount of support and the probability that the business will be developed into new areas.
5. The regression results indicate a positive and significant relationship between the amount of support and changes made in the company, without specifying the type of changes. However, we see a negative and significant relationship between the amount of support and the probability that the sales channels.
6. The amount of support does not show a significant correlation with neither change in the company's collaborative capacity nor with production with respect to climate effects.
7. The questionnaire responses show very clearly that the companies themselves perceive that the investment entails a living rural area, as approximately 98 percent of the companies state this.

Overall, the companies' perceived effects from the 6.4/6A and 4.1/2A differ. Companies that received aid under 6.4/6A state that they have been positively affected to a larger extent than firms that received 4.1/2A support. This difference may be a result of the fact that the 6.4/6A and 4.2/2A have different purposes.

A limitation in this report is that the number of firms that have received investment support 6.4/6.A are relatively few. This is the reason why investment support 2.1/2A is analyzed in combination with 6.4/6A firms. For future studies, we would recommend a separate study of the two investment supports when a larger number of companies that have received 6.4/6A support.

Innehåll

1	Inledning	11
1.1	Begränsningar	14
1.2	Urval och metod	15
1.3	Disposition	15
2	Beskrivning av data	17
2.1	Varför genomfördes investeringen?	18
2.2	Dödsvikt	19
3	Ansökningsprocessen	21
4	Multivariat analys av investeringsstöden	24
4.1	Mål och förklaringsvariabler	24
4.2	Utvärderingsmetod	28
5	Regressionsanalys och diskussion	30
5.1	Ekonomi och anställning	30
5.2	Innovation	36
5.3	Företagsutveckling	41
5.4	Förändringar i företaget	47
5.5	Kommunikation, samarbete och miljö	52
5.6	En levande landsbygd	55
5.7	Insatsområden	56
6	Slutsatser	60
	Referenser	66
	Bilaga 1 Enkätfrågor	68
	Bilaga 2 Detaljerade uppgifter om familjeföretagen i enkäten	73
	Bilaga 3 Beskrivande statistik per insatsgrupp	74
	Bilaga 4 Svarsfördelningen av alla variabler uppdelade per stödtyp	75
	Bilaga 5 Robusthetstester av regressionsresultaten	81

1 Inledning

Landsbygdsprogrammet för perioden 2014–2020 omfattar stöd och finansiering som riktas mot landsbygdsutveckling, med ett generellt mål om *Smart och hållbar tillväxt*. I den här rapporten fokuserar vi på två typer av stöd:

- Investeringsstöd **4.1/2A** som ämnar utveckla landsbygdsföretag (jordbruks-, trädgårds- eller rennäringsföretag) för att öka konkurrenskraften hos dessa företag. Investeringarna kan exempelvis användas till att bygga djurstall. Ett krav för att vara berättigad till stödet är att verksamheten (företaget) ska vara aktiv i minst 5 år efter det att investeringsstöd erhållits (Jordbruksverket 2018a).
- Investeringsstöd **6.4/6A** syftar till att skapa *nya jobb på landsbygden* och det riktar sig mot landsbygdsföretag som inte har en direkt jordbruksverksamhet, som omsätter högst 10 miljoner euro per år, samt har färre än 50 anställda. Mottagande företags ambition ska vara att utöka sin verksamhet bland annat genom att anställa fler personer. Även här måste verksamheten vara aktiv i minst 5 år efter det att investeringsstöd erhållits (Jordbruksverket 2018b).

Båda stöden är stöd till produktiva investeringar i företagen och de är budgetmässigt de största stöden som riktar sig till företag i syfte att genom investeringar utveckla företagets verksamhet. De två stöden motsvarar cirka 76 procent av landsbygdsprogrammets budget för investeringsstöd som riktar sig till företag (företagsstöd)¹. 4.1/2A är ett etablerat stöd som har funnits länge och det har tidigare studerats på olika sätt, främst kvantitativt. Det är därför det är intressant att undersöka detta stöd, även i denna period och särskilt på de mer kvalitativa effekterna. 6.4/6A är ett nyare stöd och det riktar sig till en annan och bredare grupp av landsbygdsföretag än 4.1/2A. Det har inte studerats tidigare på detta sätt. En annan anledning till att stöden analyseras i kombination med varandra är att stöd 6.4/6A hittills har relativt få stödmottagare, vilket begränsar antalet observationer.

Som man ser på beskrivningen av stöden är stöden olika, vilket också medför att företagen använder dem för olika syften. Detta märks tydligt i rapporten då svaren på frågorna ofta skiljer sig åt beroende på vilket stöd som företaget har fått. Andra syften med både investeringsstöd 4.1/2A och 6.4/6A är att de ska bidra till att uppfylla nationella miljö- och klimatmål, samt leda till införande av nya produkter, tjänster eller arbetsmetoder. De företag som söker ska ha ett uttalat behov av stödet samt tillräckligt med kompetens för att kunna genomföra investeringen (Helmerts 2015).

Mot bakgrund av detta har Jönköping University i samarbete med Jordbruksverket genomfört en telefonenkät till sammantaget 200 företag under september 2018. Enkätundersökningen genomfördes av undersökningsföretaget Origo Group på uppdrag av Jordbruksverket och Handelshögskolan i Jönköping. Origo

¹ Exklusive stöd till kommersiell service som formellt också är ett företagsstöd, där huvudsyftet med stödet är att bevara kommersiella servicefunktioner på landsbygden.

Group kontaktade enbart de verksamheter som hade fått stöd beviljat och utbetalt, eftersom syftet delvis var att undersöka effekter av investeringen som gjorts till följd av utbetalade stöd. Origo Group fick instruktioner om att genomföra intervjuerna med en person i ledande befattning och med god insyn i företagets verksamhet ².

Enkätens syfte var att undersöka aspekter av investeringar som gjorts till följd av stöden som inte fångas av annan utvärderingsdata. Frågorna var i hög grad utformade för att fånga företagens uppfattning kring i vilken grad investeringsstöden faktiskt uppfyller de målsättningar som ställts. Undersökningen fokuserade även på i vilken grad investeringar som gjorts till följd av stöden påverkar och är anpassat för företagens långsiktiga lönsamhet och kundanpassningsförmåga. Dessutom ställdes frågor om hur investeringen påverkar företagets konkurrenskraft samt andra aspekter av vad som händer i företagen som gör en investering med hjälp av den här typen av investeringsstöd. Syftet med enkäten var också att förklara i vilken utsträckning investeringen kan leda till en ökad diversifiering i verksamheten ³ men enkäten ställde också frågor om själva ansökningsprocessen och hur den uppfattats av de företag som erhållit stöd.

Denna rapport är en analys av svaren från företagen som deltog i enkäten. Rapporten ämnar svara på följande frågeställningar:

1. Hur upplevdes ansökningsprocessen från stödmottagarna?
2. Hur påverkar investeringen till följd av stödet företagets ekonomi och anställningsförmåga?
3. Hur påverkar investeringen företagets innovationsförmåga?
4. Hur påverkar investeringen företagets allmänna utveckling?
5. Leder investeringen till att företaget gör förändringar i sin verksamhet?
6. Påverkar investeringen företagets samarbetsförmåga och produktion med avseende på klimateffekter?
7. Leder investeringen till en levande landsbygd?

Svaren är alltså företagets egen uppfattning om situationen och det behöver inte innebära en objektiv sanning. Snarare är det alltså en analys av hur investeringsstöden (fångat av storleken på stödet som erhållits) fungerat ur företagets perspektiv.

² Av de samtal som genomfördes talade man i 86 fall med ägaren eller annan delägare i företaget. I 18 fall var det företagets VD som svarade, medan tre var ekonomichefer. 89 av företagen hade inga anställda och i dessa fall var det ägaren som svarade på alla frågor. I övriga fall deltog även kanslist, chefer, driftchefer, eller vice VD. Målsättningen var att den som deltog i intervjun skulle ha bra kunskap om stödet och en tydlig uppfattning om hur investeringen kan ha påverkat företagets verksamhet för att göra svaren i enkäten så pålitliga som möjligt.

³ I enkäten finns det dock inga direkta frågor som kopplas direkt till hur investeringen påverkat en ökad diversifiering i verksamheten. Däremot så finns två frågor som indirekt fokuserar på diversifiering ur två olika perspektiv: i) introducering av nya/förbättrade produkter eller tjänster och ii) införandet av sätt att vidareutveckla verksamheten till nya affärsområden.

Vi börjar med att skapa en uppfattning om fördelningen av företagen som tillfrågades i enkäten. Urvalet av företag gjordes av Jordbruksverket i dialog med Jönköping University. Tabell 1 illustrerar antalet företag som tillfrågades och deras koppling till respektive stödform. Tabellen redovisar också hur mycket stöd de sammantaget erhållit för de slutbetalda ärendena. Perioden som täcks är 2015 till och med september 2018. De stöden som betalades efter september 2018 är alltså inte inkluderade:

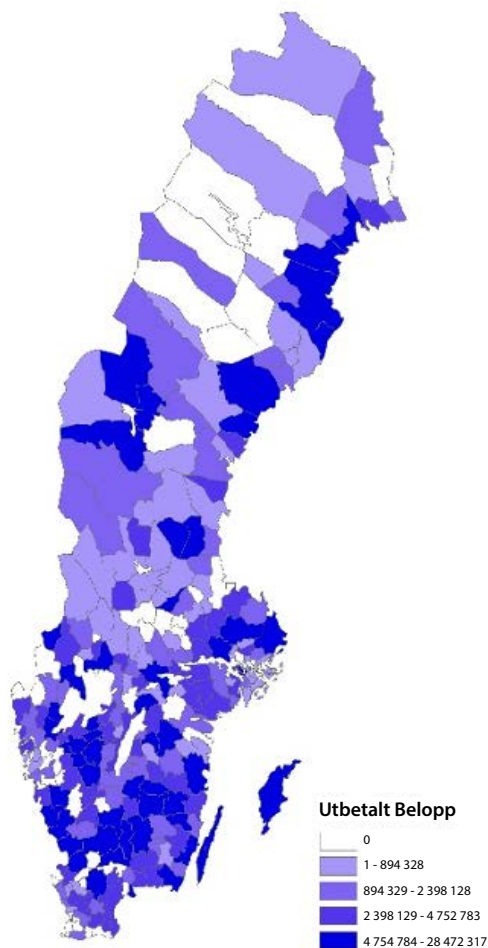
Tabell 1 Utbetalt belopp per ansökan*

Stöd	Utbetalt belopp		Antal stöd		Snittbelopp per person	
	Totalt	Enkäten	Totalt	Enkäten	Totalt	Enkäten
Stöd till 4.1/2A	687 113 350	96 246 520	928	124	740 424	776 182
Stöd till 6.4/6A	67 664 730	38 081 300	133	76	508 757	501 070
Summa:	754 778 080	134 327 820	1 063	200	710 045	671 639

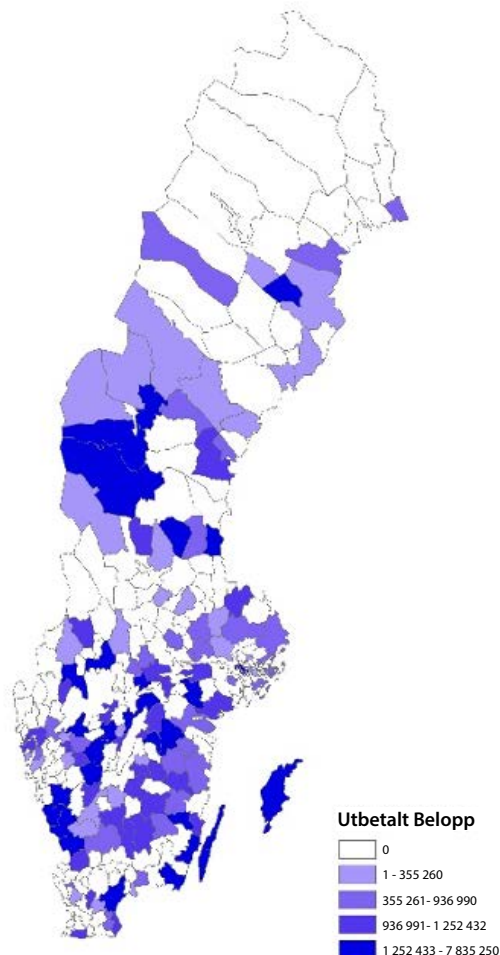
*Baserat på statistik från Jordbruksverket.

Totalt har det under den studerade perioden betalats ut investeringsstöd motsvarande ca 755 miljoner kronor. Jämförelse av genomsnittligt utbetalt belopp, utbetalt stöd per företag inom respektive område för de i enkäten utvalda företagen och stödmottagande företag, finns det inga signifikanta skillnader. Snittbeloppet av stöd till 4.1/2A är något högre än det som redovisades för hela Sverige medan snittbeloppet till företag inom 6.4/6A är något lägre.

Vi går nu vidare och ser till den geografiska fördelning av stöd över svenska kommuner bland de företag som var med i enkäten, respektive samtliga företag som mottagit stöd. Figurer 1 och 2 visar totalt utbetalt belopp för dessa stöd. Figur 1 visar det totala belopp för hela Sverige. Figur 2 visar värden för de företag som har deltagit i undersökningen. Kartorna syftar till att visa omfattningen i landet och bör inte jämföras i termer av stödmottagande, eftersom den första kartan täcker fler företag totalt sett.

Figur 1 Totalt utbetalt belopp per kommun

Figur 2 Totalt utbetalt belopp per kommun för deltagarna i enkäten

Kartorna visar tydligt den geografiska spridningen av stöden över hela landet. I totalt 223 av 290 kommuner finns minst ett företag som har fått stöd utbetalt. Generellt sett har mer stöd betalats ut till områden där det finns fler företag lokaliserade, eftersom det också kommer fler ansökningar härifrån.

Om vi ser på Figur 2, som visar kartbilden av de företag som ingick i enkätundersökningen så var dessa företag lokaliserade i sammantaget 122 av 290 kommuner. Även i detta fall råder en underrepresentation av kommuner i Norrland. Trots att alla kommuner som fått stöd inte är representerade i enkäten, så har den nått företag över stora delar av landet.

Sammantaget ser vi en bild där de utvalda företagen speglar samtliga företag i termer av genomsnittligt mottaget stödbelopp och geografisk spridning.

1.1 Begränsningar

Även om enkätundersökningar är ett bra sätt för att få en djupare förståelse om hur, i det här fallet, stödmottagarna har upplevt stöden, så kan det också finnas nackdelar med metoden. Ett problem som kan uppstå är ett så kallat systematiskt bekräftande utfall (Bamberger 2009). Då enkäten enbart riktas mot de företag som erhållit investeringsstöd så kan den skapa en mer positiv bild av effekterna, i kontrast till om företag som fått avslag också inkluderats. Det finns också en risk för att stödmottagarna överdriver effekterna av investeringen för

främja sina möjligheter till ytterligare beviljat stöd i framtiden (Backman et al 2016). Ytterligare ett problem kan vara systematiska bortfall om icke-respondenter skiljer sig från respondenter i olika egenskaper om hur stöden upplevdes. Detta kan i sin tur leda till en ökad risk för skevhet när det gäller skattningen av hur stödet upplevdes (Whitehead et al 1993). En tredje faktor som kan spela in är att tiden mellan erhållet stöd och intervjutillfället i vissa fall är relativt kort och därmed kan effekterna vara svåra att uttala sig om.

1.2 Urval och metod

Det är totalt 928 företag som har erhållit stöd 4.1/2A och 133 företag som har fått stöd 6.4/6A. I undersökningen som helhet skulle 200 svar erhållas, vilket skulle motsvara cirka 20 procent av populationen (för båda grupperna sammanlagt). Detta bedömdes vara tillräckligt för att få både en bredd och ett djup i undersökningen, och var praktiskt genomförbart med hänsyn till både tids- och budgetmässiga begränsningar. Valet att genomföra en studie av de båda stöden, 4.1/2A och 6.4/6A gjordes av Jordbruksverket på grund av detta.

Undersökningen genomfördes först bland 6.4/6A, dvs. den gruppen som bestod av minst antal företag, och där genomfördes en totalundersökning. Utav de 133 företag som fanns i populationen, fanns aktuella kontaktuppgifter (telefonnummer) till 121 företag. Dessa blev nettourvalet. Av dessa svarade 76 företag på enkäten. Efter att totalundersökningen för 6.4/6A genomförts återstod alltså att uppnå ytterligare 124 svar i den andra gruppen (4.1/2A). För 4.1/2A genomfördes ett oberoende slumpmässigt urval där företagen kontaktades tills totalt 124 svar. Inom 4.1/2A kontaktades 276 företag innan målet om 124 svar uppnåddes.

Genom att undersöka både 4.1/2A och 6.4/6A i kombination är det möjligt att få en bredare förståelse av stödets mervärden vad gäller landsbygdsföretagande. Av praktiska skäl valdes att det att göra en enskild studie istället för två separata för respektive stöd, i synnerhet eftersom 6.4/6A-populationen är liten jämfört med 4.1/2A. Alternativet, att inkludera alla investeringsstöd till företag (företagsstöd), hade krävt att vi undersökt 10 olika stöd, vilket bedömdes som ogörligt givet undersökningens tidsram, budget och möjligheterna att göra urval i så många typer av stöd. Det hade inte heller varit möjligt att genomföra ett rimligt urval i en grupp med så många olika stödtyper för att kunna dra slutsatser om själva stödets mervärden och stödmottagarna. Därför bedömde vi att det var rimligare att ta med de två största stöden bland investeringsstöd för företag (företagsstöd).

1.3 Disposition

I avsnitt två beskriver vi enkäten, frågorna som ställdes till stödmottagarna, samt bortfallsredovisningen. Avsnitt 2.1 sammanställer syften till varför respondenterna sökte stödet och 2.2 analyserar dödsvikten av investeringen.

Avsnitt 3 analyserar hur ansökningsprocessen upplevdes av stödmottagarna och vad som kan förbättras. I avsnitt 4 går vi igenom variablerna som används för regressionsanalysen, där vi förklarar mål och förklaringsvariablerna (4.1), och beskriver utvärderingsmetoderna som används senare (4.2). Avsnitt 5 beskriver och analyserar fördelningen av de beroende variabler som används i regressionen, samt analyserar regressionsresultaten. Detta är gjort separat för varje fråga som vi ställer i rapporten (5.1–5.6). Vi avslutar rapporten med några slutsatser som analyseras under avsnitt 6. Allt deskriptivt material finns tillgängligt i rapportens bilagor. Bilaga 1 innehåller enkätfrågorna som undersökningen baseras på. Bilaga 2 presenterar mer info om företagen som ingick i undersökningen. Bilaga 3 redovisar beskrivande statistik per stödgrupp. Bilaga 4 redovisar alla resultat i deskriptiv form, medan Bilaga 5 innehåller robusthetstester av regressionsanalyserna på vilka analysdelen vilar i denna rapport.

2 Beskrivning av data

Som ovan nämnts valdes slumpmässigt 200 företag som varit mottagare av något av stöden ut för att ingå i enkäten. De 121 landsbygdsföretag som erhållit stöd till 6.4/6A var det totala antalet företag som erhållit detta stöd, medan de 276 lantbruksföretag som erhållit stöd till 4.1/2A var ett slumpmässigt urval inom denna grupp. Av de som valts ut svarade 124 av de som mottagit stöd 4.1/2A och 76 av de som mottagit stöd 6.4/6A. Totalt består enkäten av 31 frågor (där vissa var följdfrågor beroende på svar som tidigare getts). Samtliga frågor ställdes till företagen (oavsett stödområde), med undantag av en fråga som relaterade till företagets produktivitet. Den ställdes bara till företag om erhållit stöd 4.1/2A. Bilaga 1 presenterar enkäten i sin helhet med samtliga frågor och delfrågor. Tabell 2 nedan sammanfattar svarsfrekvensen av enkäten för respektive stöd.

Tabell 2 Bortfallsredovisning för enkäten

Stöd	Nettourval	Antal svar	Svarsfrekvens
Stöd till 4.1/2A	276 st	124 st	45%
Stöd till 6.4/6A	121 st	76 st	63%

Till att börja med ställdes en fråga om hur företaget inhämtat information om att stödet existerade. Tabell 3 ger en översiktlig bild av läget:

Tabell 3 Hur deltagarna fick reda på att investeringsstödet fanns

Hur fick ni reda på att investeringsstödet fanns?	Antal	Procent
Har alltid (eller sedan länge) känt till stödet	83	41,5
Rådgivare från branschen	26	13
Privata kontakter	26	13
Jordbruksverkets eller Länsstyrelsens webbplats	20	10
Media	15	7,5
Handläggare på länsstyrelsen eller Jordbruksverket	10	5
Kommunens handläggare eller webbplats	10	5
Övrigt (Almi, Kommunens näringslivskontor, revisor, reklam, Gedigen lantbruksutbildning, konsult)	9	4,5
Banken	1	0,5

Svaren visade att det var en relativt stor andel av företagen som känt till stöden sedan tidigare. Hela 83 av företagen (41,5 procent) uppgav att så var fallet. I 13 procent av fallen hade företaget fått informationen via rådgivare i branschen eller privata kontakter. Ett företag av tio hade fått informationen från Jordbruksverkets eller Länsstyrelsens hemsida och ytterligare 5 procent hade inhämtat informationen genom en direktkontakt med en handläggare på en av dessa myndigheter. Resultaten bör inte tolkas som att informationen som går ut via myndigheterna inte når ut tillräckligt, då det mycket väl kan vara fallet att de som uppger att de "känt till stödet länge" en gång i tiden inhämtat sin information denna väg.

2.1 Varför genomfördes investeringen?

Innan vi går in på analysen om hur stöden påverkat företagen, är det viktigt att klargöra vad företagets syfte med investeringen har varit. Därför ställdes en fråga om detta i enkäten. Detta var en öppen fråga där stödmottagarna helt kort fick sammanfatta vad syftet med investeringen varit. Svaren var väldigt varierande och ett och samma företag kunde ibland ge flera olika anledningar. Samtidigt, givet att det är två olika stöd som analyseras, så är inte variationen i svaren förvånande. Dessutom är inriktningarna på stöden relativt breda.

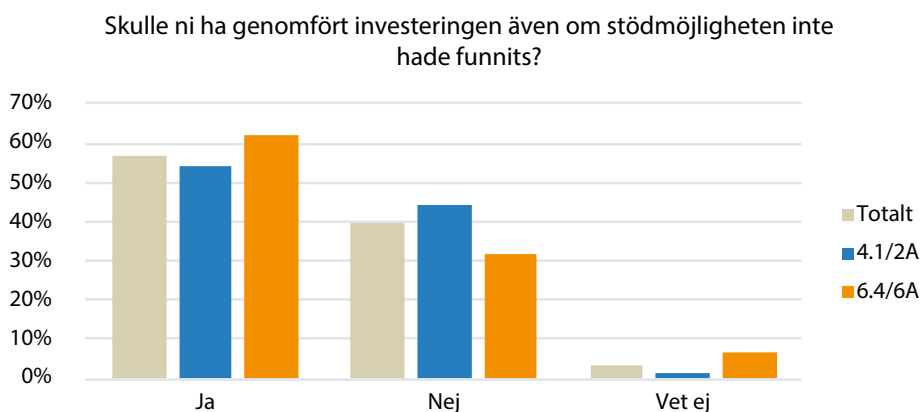
En generell sammanfattning av svaren visar att cirka 60 företag genomförde investeringen för att "utveckla och förbättra" verksamheten. 47 företag uppgav "ekonomiska skäl" då de exempelvis haft svårt att gå med vinst eller till och med överleva. Andra företag uppgav anledningar som att "kunna förbättra och effektivisera produktionen" (exempelvis köpa nya maskiner, lagra och torka spannmål, hantera foder bättre, förbättra indelningen av åkrar etc.), för att underlätta arbetet och arbetsprocesserna.

Ett syfte som uppgavs var också att förbättra konkurrenskraften mot andra aktörer på marknaden genom kostnadsänkningar, ökad kvalitet av produkterna, samt ökat produktutbud. Flera uppgav att syftet var att förbättra djurhållningen och miljön för djuren, alternativt att kunna behålla sina djur eller skaffa ännu fler.

En del svarade att en målsättning var att behålla nuvarande anställda men även att kunna öka antalet anställda i framtiden. Några företag hade för avsikt att öka produktionen i företaget. Andra anledningar som nämndes var renovering av arbetslokaler, skapande av bättre arbetsmiljö, samt bibehålla eller öka kundkretsen (indirekt kopplat till en ökad konkurrenskraft). Målet för vissa har även varit att starta ett nytt företag, komma igång med produktion, eller utöka sin nuvarande verksamhet bland annat genom att utnyttja mer mark. Bland svaren hittar man också företag som har sökt stöd för att kunna jobba mer hemifrån, för att kunna vara mer ledig, eller för att kunna jobba med sin gård vilket varit "en dröm".

2.2 Dödvikt

En annan aspekt som är viktig att ta upp före den mer övergripande analysen är om det finns en eventuell dödvikt, vilket uppstår om företagen som får pengar hade genomfört investeringarna även utan stödet. Därför ställdes frågan i enkäten om företaget hade gjort investeringen om stödmöjligheten inte hade funnits. Figur 3 nedan visar resultatet:

Figur 3 Fördelningen av svar på frågan om investeringen hade genomförts även utan stöd för 4.1/2A och 6.4/6A

Svaren visar att cirka 40 procent (79 företag) inte hade genomfört investeringen utan stödet de erhöll, medan 57 procent (114 företag) hade genomfört investeringen ändå. Övriga företag (7 stycken, 3 procent) var osäkra på om investeringen skulle göras. Detta betyder att de flesta som erhöll investeringsstöd sannolikt inte behövt stödet då investeringen hade genomförts även om stödmöjligheten inte funnits.

I en jämförelse mellan de båda stöden så är dödvikten större för investeringsstöd 6.4/6A då nästan 62 procent svarar att de hade genomfört investeringen och det är bara 32 procent som inte hade gjort det. När det gäller grupp 4.1/2A så är det 54 procent som hade genomfört investeringen utan stöd jämfört med 44 procent som inte hade gjort det. Med andra ord så indikerar detta resultat att dödvikten kan vara relativt omfattande, givet att ett av kraven för att företagen ska få investeringsstöd är att de ska vara i behov av det.

I samband med denna fråga fick företagen också möjlighet att själva beskriva hur de trodde att verksamheten i företaget skulle ha utvecklats om stödet inte hade beviljats (fråga 10 i enkäten).

Även i dessa svar finns indikationer på att företagen med all sannolikhet hade genomfört investeringen även utan stöd, men det skulle gjorts under svårare ekonomiska förhållanden och med mer omfattande skulder. Vissa svarade även att det funnit en risk för att verksamheten hade behövts säljas. Vissa uppgav också att lönsamheten skulle ha minskat utan stöd, att de inte skulle kunnat producera lika mycket, att de inte hade kunnat ha lika många heltidsanställda, eller att de tvingats minska antal djur. En del av företagen uppgav att det kunde

blivit nödvändigt att skaffa ett deltidsjobb vid sidan av den ursprungliga verksamheten. Dock är det bara tre företag som nämner att deras konkurrenskraft hade minskat om de inte erhållit stöd.

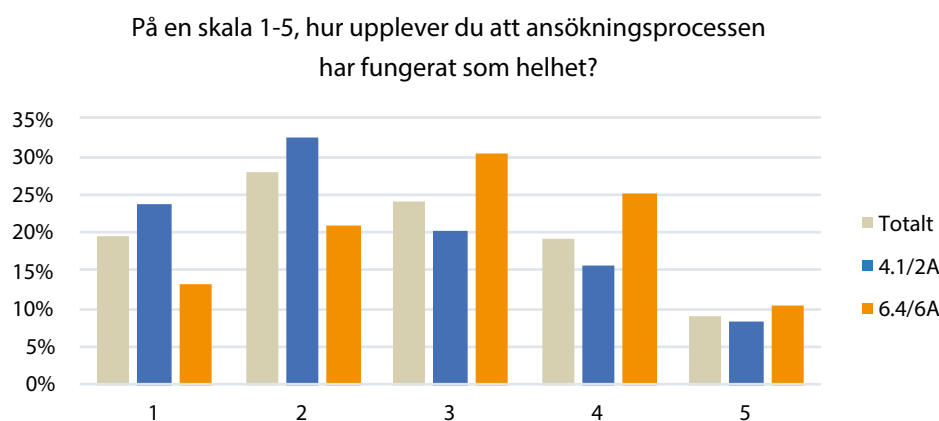
Andra mottagare svarade att de fortfarande hade gjort investeringen men det skulle ha tagit längre tid att genomföra den, att den troligen inte varit i samma omfattning och att företaget inte hade kunnat utvecklas i samma takt. Några menade att verksamheten inte hade vuxit utan stöd eller att den helt enkelt hade fått läggas ner (totalt 48 företag), vilket ändå visar på hur viktigt stödet faktiskt har varit för många företag som har sökt och fått stödet beviljat. Å andra sidan så är det 15 företag som svarar att stödet inte gjorde någon skillnad för dem och att de hade kunnat genomföra investeringen oavsett. Ett fåtal i undersökningen menade att djuren hade haft det sämre om de inte hade erhållit stöd. Några sa att de visserligen hade kunnat investera efteråt men att det hade inneburit omprioriteringar i deras ekonomi.

Även om Figur 3 tyder på en relativt omfattande dödvikt, så antyder de öppna svaren att de många företag som hade genomfört investeringen utan stöd inte gjort så utan en rad kostnader, såsom lägre tillväxt, svagare utveckling och en tuffare ekonomisk situation. Trots detta så visar dessa resultat på vikten av att ordentligt utvärdera det egentliga behovet av investeringsstöd för varje individuellt företag.

3 Ansökningsprocessen

- Enkätsvaren visar att det finns en relativt hög grad av missnöje med ansökningsprocessen. Missnöjet kan grundas i olika anledningar, men den främsta är den långa ansökningsprocessen då det i snitt tog 493 dagar. Nästan fyra av tio företag nämnde handläggningstiden som ett problem och som något som kan förbättrats. 4.1/2A-företagen var relativt sett mer missnöjda med processen och deras väntetider var också något längre än för 6.4/6A-företagen.

Ett syfte med enkäten var att analysera hur ansökningsprocessen upplevdes av stödmottagarna, detta bland annat på grund av att data från Jordbruksverket visar att processen i genomsnitt har tagit lång tid. För de företag som inkluderades i denna enkätundersökning tog det i genomsnitt 493 dagar från den dagen de ansökte om stöd till dess att ett beslut togs. Därför ställdes frågan om hur företaget upplevde att ansökningsprocessen hade fungerat, där 1 indikerade dåligt och 5 mycket bra. Figur 4 nedan redovisar resultaten:

Figur 4 Fördelningen av svar relaterade till hur ansökningsprocessen fungerade. 1 = dåligt, 5 = mycket bra

Svaren visar att nära hälften av de som svarade på enkäten inte var nöjda med ansökningsprocessen (svarsalternativ 1 och 2) det var bara 9 procent som ansåg att processen fungerat mycket bra (5 på skalan). Enbart ett företag var osäkert på sitt svar, vilket indikerar att företagen överlag hade en tydlig uppfattning om sin upplevelse av ansökningsprocessen.

Om vi delar upp svaren baserat på typ av investeringsstöd, så ser vi vissa skillnader mellan 4.1/2A och 6.4/6A. Företagen som erhållit stöd 6.4/6A är generellt sett mer nöjda med processen än företagen som erhållit stöd inom 4.1/2A. Detta kan bero på att processen för de förstnämnda varit kortare tidsmässig. Här var genomsnittlig tid mellan ansökan och utbetalning 414 dagar, vilket kan jämföras med 541 dagar för de sistnämnda. Dessa siffror antyder att det troligtvis gör

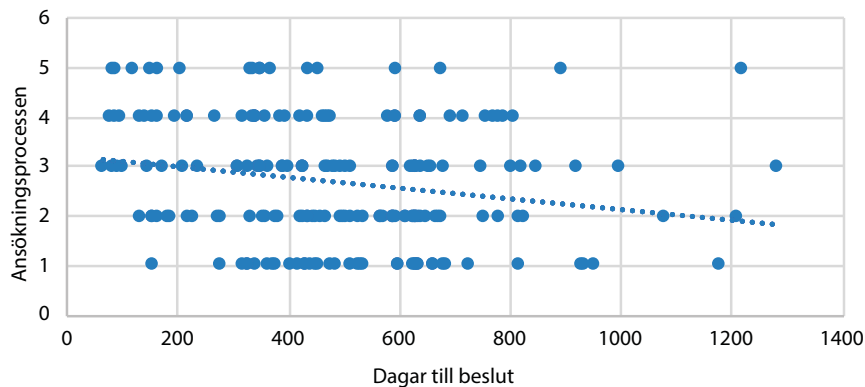
stödmottagarna mer missnöjda när det drar ut på tiden. Väntetiden varierande på länsnivå, vilket delvis kan förklaras av att olika län använder varierande regionala urvalskriterier, utöver nationella kriterier, för att bedöma vilka projekt som bäst uppfyller kraven för att erhålla stöd. Det bör också nämnas att en anledning till att 4.1/2A-företagen var tvungna att vänta längre var att de olika stöden öppnade vid olika tidpunkter, vilket betyder att de också hade olika förutsättningar när det gäller handläggningstiderna.

För att kunna få mer detaljerad insikt om hur ansökningsprocessen gick, tillfrågades företagen även om vad de upplevde som väl respektive mindre väl fungerande i ansökningsprocessen. 13 företag nämnde att processen fungerade bra i helhet utan att ge några specifika kommentarer. Bland de mer detaljerade kommentarerna, nämndes bra kontakt med handläggaren, att de upplevde att handläggaren hade bra kompetens, och att de upplevde personalen som trevlig och hjälpsam. Dessutom så lyftes att det var positivt att man kunde söka på nätet, att ansökningsformuläret var bra och tydligt, och att det var enkelt att söka. Några företag svarade även att de tyckte att hela processen har blivit enklare än förr. Andra anledningar som nämndes var att de kände att de hade fått bra respons och att besiktningen var bra. Några upplevde att hela processen gick fort, medan andra upplevde att det faktiskt inte fanns något alls som fungerade bra i processen.

När stödmottagarna talade om vad som inte fungerade bra i ansökningsprocessen blev svaren lite mer varierade. En majoritet av de svarande upplevde att hela processen var krånglig och omständlig, samt att det krävdes mycket detaljerade uppgifter och att frågorna inte alltid var tydliga. Dessutom tyckte några företag att i och med att alla svarar på samma formulär oavsett stödformansökan, så kändes vissa frågor mindre relevanta för dem, vilket i sin tur försvårade möjligheten att svara. 75 företag lyfte den långa handläggningstiden, vilket inte är överraskande givet det genomsnittliga antal dagar det tog att få stödet beviljat och utbetalt. Många företag tyckte att det blev för dyrt att ansöka för att de var tvungna att hyra konsult hjälp på grund av den komplicerade ansökningsprocessen. Några få företag sa att de upplevde att det nu har blivit svårare att söka liknande typer av stöd jämfört med hur det var tidigare och upplevde att reglerna hade ändrats sen de sökt sist. Ett företag uppgav att man varit tvungen att ta lån i väntan på stödet. Några företag var inte nöjda med handläggare och personal och tyckte att dessa saknade relevant kunskap i ämnet. En del tyckte att hemsidan var svår att hantera och att datasystemet var krångligt och några andra kände att ansökningsprocessen var "stelbent". Sammantaget var det bara 11 företag som ansåg att ansökningsprocessen saknade negativa inslag och som därmed var helt nöjda med processen.

Generellt sett finns det en relativt hög grad av missnöje med ansökningsprocessen, vilket innebär att det finns utrymme för förbättringar. En bidragande anledning till missnöjet är med stor sannolikhet den långa handläggningstiden. Figur 5 visar sambandet mellan antal dagar till beslut och hur företagen upplevde att ansökningsprocessen fungerade. I och med att företagen rankar

ansökningsprocessen på enbart fem kategorier, så syns inte den negativa lutningen på linjen i spridningsdiagrammet tydligt, men korrelationen mellan de två variablerna ligger på nästan $-0,30$ vilket till en viss grad visar att väntetiden kan relateras till hur stödmottagarna upplevde ansökningsprocessen.

Figur 5 Korrelation mellan antal dagar det tog till beslut och hur ansökningsprocessen upplevdes

Med denna överblick lämnar vi nu den rent deskriptiva analysen och går vidare in på den del av analysen som fokuserar på en multivariat regressionsanalys, där flera faktorer samtidigt tas hänsyn till.

4 Multivariat analys av investeringsstöden

Eftersom flera faktorer kan samverka då det gäller analys av generella effekter av investeringen, dess ekonomiska påverkan, innovationspåverkan osv. kommer vi i denna del använda oss av en rad regressionsanalyser, där vi låter en rad faktorer gemensamt förklara en annan faktor, detta för att skapa en förståelse för respektive variabels relativa styrka i att förklara olika utfall.

Allra först kommer vi att gå igenom de olika förklaringsvariablerna och kategorisera dem inför regressionsanalysen.

4.1 Mål och förklaringsvariabler

Eftersom undersökningen har flera syften, kommer vi att fokusera på en rad olika variabler (frågor) i enkäten som speglar hur stödmottagarna har upplevt att stödet påverkade verksamheten på olika sätt. Något övergripande kan dessa variabler (frågor) delas upp i fem olika områden: generella effekter av investeringen; ekonomi och anställning; innovation; företagsutveckling; samt kommunikation, samarbete och miljö. De variabler (frågor) som kommer utgöra beroendevariabler (dvs. de som ska förklaras) i analysen redovisas i tabell 4. Fördelningen av alla svar redovisas och analyseras i Figurer 6–16 senare i rapporten.

Tabell 4 Sammanställning och definition av beroendevariabler som används i analysen av enkäten

	Beroendevariabler	Svarsalternativ
Ekonomi och anställning	I vilken utsträckning har investeringen lett till bättre lönsamhet i företaget?	1 = liten utsträckning, 5 = hög utsträckning
	I vilken utsträckning har investeringen ökat företagets produktivitet? [Endast till 4.1/2A]	1 = liten utsträckning, 5 = hög utsträckning
	I vilken utsträckning har investeringen haft en positiv påverkan på företagets konkurrenskraft?	1 = liten utsträckning, 5 = hög utsträckning
	I vilken grad har investeringen påverkat antalet arbetade timmar i företaget?	Minskat, oförändrat, ökat
	I vilken grad har investeringen påverkat antalet anställda i företaget?	Minskat, oförändrat, ökat
Innovation	I vilken utsträckning tror du investeringen har gjort att era processer förbättrats eller blivit mer innovativa?	1 = liten utsträckning, 5 = hög utsträckning
	I vilken utsträckning uppfattar du att investeringen har bidragit till en bättre kvalitet på era produkter/tjänster?	1 = liten utsträckning, 5 = hög utsträckning
	Har investeringen bidragit till produktion av nya eller förändrade produkter eller tjänster?	Ja/Nej
Företags-utveckling	I vilken utsträckning tror du att investeringen påverkat företagets utveckling långsiktigt?	1 = liten utsträckning, 5 = hög utsträckning
	Har investeringen bidragit till att ni har vidareutvecklat den befintliga verksamheten till nya affärsområden?	Ja/Nej
	Har investeringen bidragit till någon form av kompetensutveckling i ert företag?	Ja/Nej
	Har investeringen påverkat arbetsmiljön i ert företag?	Ja/Nej
Förändringar i företaget	I vilken utsträckning uppfattar du att investeringen har förändrat er verksamhet i företaget?	1 = liten utsträckning, 5 = hög utsträckning
	Har investeringen bidragit till att förändra er affärsidé?	Ja/Nej
	Har investeringen förändrat era försäljningskanaler?	Ja/Nej
	Om ni marknadsför era produkter eller tjänster, har investeringen lett till en förändring i sättet ni marknadsför er?	Ja/Nej
	Har investeringen lett till förändring i sättet att styra eller leda företaget?	Ja/Nej
Kommunikation, samarbete och miljö	Har ni efter investeringen samarbetat mer med andra företag i närområdet?	Ja/Nej
	Har investeringen lett till förbättrade relationer med era kunder?	Ja/Nej
	Har investeringen bidragit till en mer miljö- eller klimatvänlig produktion eller verksamhet?	Ja/Nej

Dessa så kallade beroendevariabler, som i vårt fall är de upplevda effekterna av investeringen, kommer vi i sin tur låta förklaras av följande faktorer (de så kallade förklaringsvariablerna). Dessa sammanfattas i tabell 5 nedan:

Tabell 5 Sammanställning och definition av förklaringsvariabler som används i analysen av enkäten

Förklaringsvariabler	Definition
Stödbelopp	Den naturliga logaritmen av beloppet (inkl. ÖOS) som betalades ut till varje deltagare i enkäten
Ålder	Antal år sedan företaget grundades
Antal anställda	Antal anställda inkl. säsongsanställda
Familjeföretag ⁴	En binär variabel som antar värdet ett om företaget ägs eller till stora delar drivs av en familj eller släkt, och noll då så inte är fallet
Sökt/Fått	Förhållandet mellan belopp som ansökts om och det som erhållits
Tidigare erfarenhet	En binär variabel som antar värdet ett om företaget har sökt liknande stöd tidigare, och noll i annat fall
Insatsområde	En binär variabel som antar värdet ett om företaget tillhör gruppen 4.1/2A och noll om det tillhör gruppen 6.4/6A
Tid	Tid för ansökningsprocessen, dvs. antal dagar mellan ansökan och beslut
Lång process	En binär variabel som antar värdet ett om företaget har explicit nämnt i ansökan att de tyckte att ansökningsprocessen tog för lång tid, och noll i annat fall
Befolkningstäthet	Den naturliga logaritmen av antal invånare per km ² i kommunen
Areal	Areal sökt gårdsstöd i ansökan, i hektar
Kön ⁵	En binär variabel som antar värdet ett om företaget ägs av en kvinna, noll i annat fall. Den här informationen finns inte för verksamheter som är Bolag/Förening/Stiftelse

Den primära förklaringsvariabeln av intresse i detta sammanhang är stödbeloppet och hur det har påverkat företaget utifrån olika perspektiv. Datan kommer från Jordbruksverket och uttrycks som utbetalt belopp till företaget.

Vidare inkluderar vi en rad kontrollvariabler på företagsnivå, såsom antal anställda och företagens ålder. Tidigare forskning har visat att dessa variabler kan ha en påverkan på företag då det gäller produktivitet, konkurrenskraft och/eller innovation (Wixe 2015, 2018). En binär variabel som visar om företaget är familjeägt eller inte är också inkluderad. Forskningen visar här lite olika resultat. Chrisman et al (2005) liksom Wixe et al (2017) visar att familjeföretag är mindre innovativa, medan Lee (2006) drar slutsatsen att familjeföretag har högre sysselsättning och omsättningstillväxt över tid, samt att de är mer lönsamma.

En annan variabel som också kontrolleras för är förhållandet mellan ansökt belopp och det belopp som faktiskt erhållits. Här är det viktigt att komma ihåg att olika län betalar ut en stödnivå 40–50 procent av stödberättigade utgifter. Förutom det, finns det också stöd-tak som begränsar det totala stödbeloppet.

⁴ Även om vi bara använder en binär variabel för att se om majoriteten av företaget ägs av familjemedlemmar, ställde vi också frågor om hur många i familjen är ägare och hur många får sin inkomst från företaget. Fördelningen av de svaren hittas på tabell 1A och 2A på Bilaga 2.

⁵ På grund av ett färre antal observationer redovisas regressionsresultaten som inkluderar variabeln kön i tabellerna A. 28–A. 35 i Bilaga 5.

Vi har även en binär variabel som kontrollerar för om företaget har sökt och fått beviljat liknande stöd från tidigare programperioder. Företag som haft tidigare erfarenhet av att söka stöd kan dels ha en jämförelsepunkt då det gäller hur processen gått till denna gång. Det kan också ha mer erfarenhet av hur stödet kan användas på bästa sätt för att påverka företagets utveckling. Ytterligare en binär variabel som kontrollerar för om företaget har sökt stöd 4.1/2A eller 6.4/6A är inkluderad i den empiriska modellen. Syftet med denna variabel är inte att jämföra de två olika stöden, utan inkluderas för att kunna ta hänsyn till stödets olika karaktär och användningsområde, vilket i sin tur kan påverka hur de upplever att stödet har påverkat olika aspekter i verksamheterna.

Dessutom inkluderar vi två variabler som rör ansökningsprocessen i form av hur lång tid det tog från dess att ansökan skickades in tills dess att beslutet togs. Här använder vi data från Jordbruksverket för att räkna antal dagar processen tog. Vi använder också data från enkäten och skapar en binär variabel för de företag som, vid intervjun, specifikt nämnde att de tyckte processen var för lång. Genom att inkludera båda de variablerna kan vi se om ansökningstiden påverkat de upplevda effekterna av investeringen på företaget.

För att fånga den geografiska kontext som företaget verkar inom inkluderar vi även befolkningstäthet. Det är en variabel som delvis fångar graden av urbanisering. Befolkningstäthet kan också fungera som proxy för eventuella agglomerations- och spillover-effekter som lättare uppkommer när ekonomisk verksamhet lokaliseras nära varandra (Rigby and Essletzbichler 2002). Företag som finns i täta regioner är oftast mer innovativa (Porter 2000) och mer produktiva (Duranton and Puga 2004). Marshall (1920), som var den förste att analysera agglomerationsfördelar, menar att det finns tre drivkrafter bakom agglomerationsfördelar; minskade transportkostnad, kunskapsspridning, samt en bättre matchning på arbetsmarknaden. Variabeln som mäter befolkningstätheten kommer från Statistiska Centralbyrån (SCB) och baseras på år 2017 vilket är det senaste året där data är tillgänglig.

De företag som har rätt att använda och ansvarar för mark har möjlighet att söka stöd. Därför kontrollerar vi också för antal hektar företaget som det sökande företaget har. Vi kontrollerar även kön på den som äger företaget. Dock kan vi enbart göra detta i fallet då det rör sig om en enskild firma. I och med att det kan uppstå statistiska problem om regressionen inte har tillräckligt med observationer, presenterar vi resultaten som inkluderar kön i Bilaga 4. Båda variablerna är hämtade från Jordbruksverkets statistik.

I tabell 6 sammanfattas beskrivande statistik för förklaringsvariablerna som används i regressionsanalyserna, baserat på de företag som inkluderats i undersökningen. Tabeller A3 och A4 i Bilaga 3 visar beskrivande statistik för respektive stödområde. I regressionsanalysen kontrollerar vi för sådana skillnader genom en binär variabel för stödområde (som det är förklarat i tabell 5).

Tabell 6 Beskrivande statistik för alla förklaringsvariabler använda i regressionerna

Variabler	Antal observationer	Medelvärde	Median	Standardavvikelse	Min	Max
Stödbelopp	200	688457	594113	663926	37262	7000000
Ålder	200	19,77	16,5	16,47	0	107
Antal anställda	200	4	2	7,321	0	52
Familjeföretag	199	0,724	1	0,448	0	1
Sökt/Fått	200	0,321	0,361	0,107	0,022	0,5
Tidigare erfarenhet	200	0,425	0	0,496	0	1
Insatsområde	200	0,62	1	0,487	0	1
Tid	200	493	473	237,084	63	1281
Lång tid	200	0,375	0	0,485	0	1
Befolkningstäthet	200	68,618	28,1	359,774	0,8	5074,7
Areal	200	114,434	70,215	160,414	0	1034,71
Kön	141	0,128	0	0,335	0	1

Det vi ser från den beskrivande statistiken är att vi totalt har 200 observationer för alla variabler, med undantag familjeföretag variabeln då det var ett företag som inte hade en uppfattning om huruvida det var ett familjeföretag eller inte, samt variabeln som betecknar om företaget ägs av en man eller kvinna. Andra intressanta observationer som tabell 6 visar är att företagen i enkäten är av väldigt varierande ålder, men medelvärdet är cirka 20 år. Generellt sett är de flesta små företag. I genomsnitt har man 4 anställda. De flesta företagen är familjeföretag och förhållandet mellan sökt stöd och erhållit stöd är väldigt varierande från 2 procent till 50 procent av kostnaden. Variationen kan delvis bero på att länen har olika stödtak. Tabellen visar också att nästan 43 procent av företagen har sökt liknande stöd under tidigare programperioder. Av de företag som är enskilda firmor ser vi också att majoriteten drivs av män, vilket inte är förvånande, då kvinnliga företagare brukar vara underrepresenterade inom jordbrukssektorn.

4.2 Utvärderingsmetod

Vanliga regressionsmodeller kan vara problematiska när beroendevariablerna inte är kontinuerliga, utan binära eller ordningstal. Därför väljer vi två olika metoder som tar hänsyn till formen på beroendevariablerna i regressionsanalysen: *Ordered Logit* och *Logit*. Båda metoderna används ofta för att analysera enkätdata och deras syfte är att skatta sannolikheten för ett utfall som en funktion av en rad förklaringsvariabler (Greene 2008). Tack vare sina egenskaper passar metoderna bra i detta sammanhang för att få fram vilka faktorer som signifikant kan relateras till hur stödmottagarna upplever en effekt av stödet på till exempel lönsamhet, produktivitet, och/eller konkurrenskraft.

Logit-modeller används när beroendevariabeln är binär (0/1) och bara kan anta två värden, t.ex. om stödmottagarna tycker att stödet har påverkat deras företag eller inte. Om de upplever stödet som positivt för företaget ges beroende-

variabeln värdet 1, medan värdet är noll om de inte tycker att stödet haft någon effekt. Logit-metoden skattar sannolikheten för att förklaringsvariablerna påverkar upplevelsen av stödet (Greene 2008).⁶

När svarsalternativen till enkätfrågorna istället fördelar sig på en skala (till exempel, från 1 till 5, i vilken utsträckning upplever mottagarna att stödet har påverkat deras verksamhet), kan vi inte längre använda oss av en logit modell, utan använder istället en ordered logit-modell som tillåter fler svarsalternativ som är rankade på en ordinal skala (Hausman and Ruud 1987).⁷

Ett antagande i ordered logit-modellen är dock att de skattade koefficienterna är samma för alla kategorier av den beroende variabeln, d.v.s. förklaringsvariablerna påverkar varje kategori på samma sätt. Om det här antagandet inte håller, kan det påverka de skattade koefficienterna och standardfelen minskar (Williams 2006). För att testa om antagandet håller används ett specifikationstest, ett så kallat Brant-test. Om testet visar att antagandet inte håller, används oftast ett "ordered heteroscedastic generalized linear model" (oglm) istället, som inte gör samma antagande som ordered logit gör. Vi kommer att använda oglm som ett robusthetstest i analysen om brant-testet visar att antagandet inte håller.

För att redovisa resultaten från våra regressionsanalyser (logit, ordered logit, eller oglm) använder vi odds-ratios för att få fram den upplevda effekten av investeringen. Odds-ratios visar oddsen för att en mottagare hamnar i en viss kategori. En koefficient över 1 innebär att förhållandet mellan variablerna är positivt, medan en koefficient under 1 visar ett negativt samband. Om koefficienten är mycket när värdet 1 observeras i princip ingen ekonomisk påverkan trots att koefficienten kan vara statistiskt signifikant.

6 Logit modellen har den här formen: $\Pr(Y_i = 1) = \frac{\exp(\beta X_i)}{1 + \exp(\beta X_i)}$ då Y_i är den beroende variabeln, X_i är en vektor av förklaringsvariabler, och β är de skattade koefficienterna.

7 Ologit modellen kan skrivas som: $P(y_i > m) = \frac{\exp(\sum_k x_{ik} \beta_k - \kappa_m)}{1 + (\exp(\sum_k x_{ik} \beta_k - \kappa_m))}$, $m = 0, 1, 2, 3$ då k är en vektor med de förklarandevariablerna, β är de skattade koefficienterna, och m är svarsalternativen på den beroendevariabeln (Williams 2006, 2010).

5 Regressionsanalys och diskussion

I det här avsnittet redovisar vi fördelningen av svaren på frågorna i enkäten, och de används som beroendevariabler. Vi redovisar även resultaten från regressionsanalysen, samt diskuterar dem. Det är viktigt att åter poängtera att svaren är *företagens egen uppfattning* om investeringens effekter och inte nödvändigtvis en spegling av en objektiv effektivitet av stöden. Tabellerna 7–11 visar resultaten för de olika variablerna. För att förenkla analysen och presentationen av resultaten, då det finns ett stort antal beroendevariabler (20 stycken), visar vi inga regressionskoefficienter i själva rapporten⁸. Istället väljer vi ett förenklat sätt att redovisa resultaten som förklaras som följande:

- Om sambandet mellan de förklarande variablerna och beroendevariabeln är **positivt** och signifikant illustreras det med tecknet + i tabellerna.
- Om sambandet mellan de förklarande variablerna och beroendevariabeln är **negativt** och signifikant illustreras det med tecknet - i tabellerna.
- Om sambandet mellan de förklarande variablerna och beroendevariabeln inte är **statistiskt signifikant** så står det inget i tabellerna.

Regressionsresultaten och analysen är uppdelade i sex delar (vilka motsvarar frågorna 2–7 i introduktionsdelen av denna rapport). De olika områdena är:

- Ekonomi och anställning (5.1)
- Innovation (5.2)
- Företagsutveckling (5.3)
- Förändringar i företaget (5.4)
- Kommunikation, samarbete och miljö (5.5)
- En levande landsbygd (5.6)

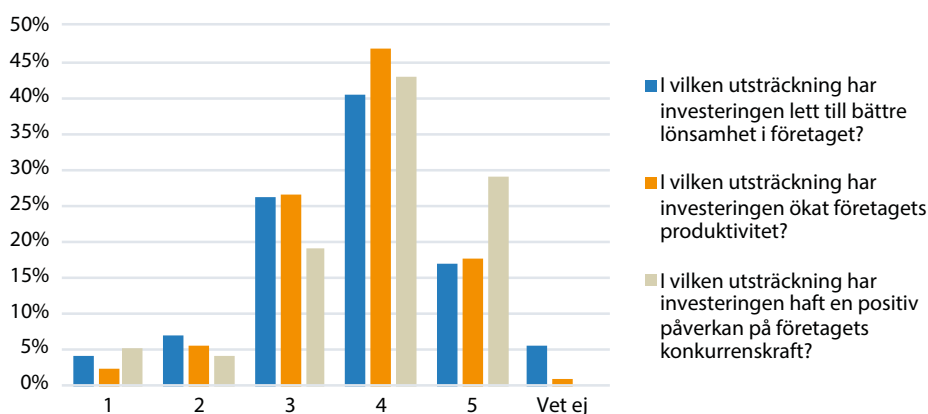
5.1 Ekonomi och anställning

- *Regressionsresultaten visar att 4.1/2A-företag var mindre sannolika att ange att investeringen har lett till bättre **lönsamhet** i företaget, jämfört med 6.4/6A-företag.*
- *Det finns ett positivt samband mellan storleken på stödbeloppet och företags **produktivitet**, dvs. ett högre stödbelopp ökar sannolikheten för att företagen uppgett att de har blivit mer produktiva.*

⁸ Tabellerna i Bilaga 5 visar de skattade odds-ratios koefficienterna, robusta standardfelen klustrade på län, och den statistiska signifikansen. Det är viktigt att komma ihåg att en odds-ratio över 1 betyder att sambandet mellan förklaringsvariabeln och den beroende variabeln är positivt och en odds-ratio under 1 visar på ett negativt samband.

- Företagen som erhållit 6.4/6A-stöd är mer sannolika att ange att stödet har förbättrat deras **konkurrenskraft** jämfört med 4.1/2A-företag. Dessutom visar resultaten att företag som ligger i kommuner med högre befolkningstäthet är mer sannolika att uppleva en förstärkt konkurrenskraft efter att stödet erhållits. Det tyder på positiva spill over-effekter.
- 4.1/2A-företagen rapporterar i högre grad en upplevd minskning i antalet **jobbtimmar** efter stödet. Företag som fått en högre andel av det belopp man sökt, visar på minskad sannolikhet att arbeta fler timmar än före erhållit stödet. Äldre företag är också mindre sannolika att jobba fler timmar. Företag som har sökt stöd tidigare är mer sannolika att öka antal jobbade arbetstimmar efter stödet.
- Stödbeloppet visar ett positivt samband med sannolikheten att **antal anställda** ska öka i företaget. Dock är de företag som tidigare sökt stöd mindre sannolika att anställa fler efter erhållet stödet. Även 4.1/2A-företagen är mindre sannolika att öka antalet anställda efter erhållet stöd, jämfört med 6.4/6A-företag.⁹

Vi börjar med den del som fokuserar på ekonomi och anställning i företaget. Figur 6 visar fördelningen av svaren på de första tre frågorna om hur stödet har påverkat företagets ekonomi i form av lönsamhet, produktivitet, och konkurrenskraft. Företagets svar fördelas på en skala 1–5 där 1 är påverkan i liten utsträckning och 5 är i hög utsträckning. Frågan om stödets effekt på produktivitet ställdes enbart till företagen som erhållit stöd 4.1/2A. Stapeldiagrammen visar, generellt sett, en positiv bild av stödets påverkan på lönsamhet, produktivitet och konkurrenskraft. Mer än hälften av respondenterna svarade minst 4 på samtliga tre frågor, och det är också relativt få som har svarat alternativ 1 eller 2.

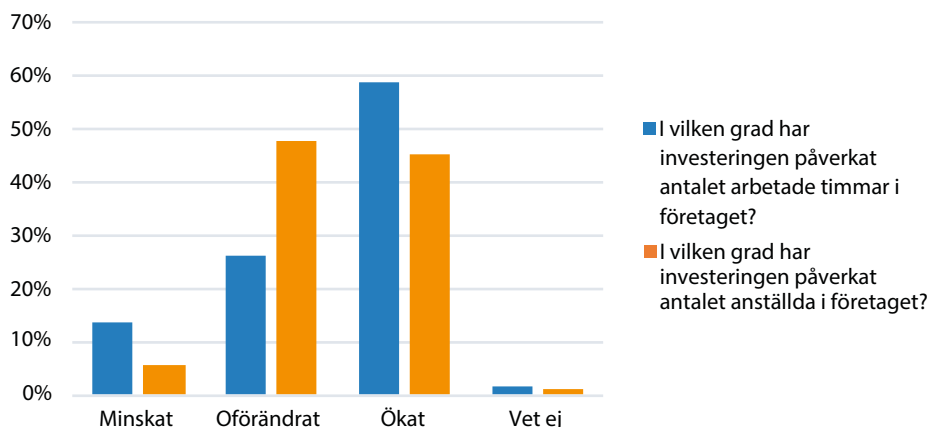

Figur 6 Fördelningen av svarsfrekvens för variablerna som används för att analysera investeringens effekter på företagets ekonomi. Skalan är 1–5 där 1 är påverkan i liten utsträckning och 5 är i hög utsträckning.

Figur 7 visar istället fördelningen av svaren om hur stödet har påverkat antalet jobbtimmar och antal anställda i företaget. Även här var svarsskalan 1–5, men vi har vi aggregerat ihop svaren till tre alternativ i Figur 7 då det var väldigt få

⁹ Här nämns bara de variabler som visar statistiskt signifikans.

företag som svarade och menade att man upplevt en minskning, både då det gällde jobbtillfällena och antal timmar¹⁰.

Figur 7 Fördelningen av svarsfrekvensen för variablerna som används för att analysera investeringens effekter på företagets anställningsförmåga

Figur 7 visar att det är väldigt få företag som har angett att stödet har lett till en minskning i antal anställda, eller i antal arbetade timmar. Ett oförändrat resultat eller ökning i antal anställda är inte ett förvånande resultat, i och med att stöd 6.4/6A specifikt syftar till att skapa nya jobb. I enkäten frågades också om stöden har bidragit till att behålla arbetstillfällena (ej illustrerat i figuren). 83 procent av respondenterna svarade ja på denna fråga medan 13 procent svarade nej. Generellt sett kan man säga att stöden tycks ha haft en positiv effekt på anställningsförmågan hos företagen.

Om vi istället ser till antalet arbetade timmar, är resultatet inte lika uppenbart, då de flesta nämner att de nu jobbar fler timmar än tidigare. Vi kan inte med säkerhet säga varför så är fallet, men det skulle kunna bero på att tillväxten i företaget, i form av fler anställda eller i form av en potentiellt ökad produktion, som också skapar mer arbete. Det kan också vara så att företagsägaren nu har större möjlighet att jobba heltid på företaget och inte behöver ta ett jobb vid sidan om (en faktor som nämns i de öppna svaren vid flera tillfällen).

Efter att översiktligt analyserat fördelningen av beroendevariablerna, går vi nu vidare till resultaten från regressionsanalysen, som redovisas i tabell 7 (stjärnorna visar nivån av den statistiska signifikansen).¹¹

¹⁰ På grund av den bristande svarsfrekvensen i kategori 1 och 2, blev underlaget för regressionsanalysen bristfällig och vi kategoriserade därför om resultaten i enlighet med figur 7. Problemet med den låga frekvensen 1-2 illustrerades också av Brant-testet som indikerade att estimeringarna inte är proportionella på fem alternativ, utan bara på 3.

¹¹ Samtliga regressioner är ordered logit, där de första tre frågorna har en skala 1-5 och för de sista två är skalan 1-3. Tabell A28 på Bilaga 5 visar de skattade koefficienterna i form av odds-ratios (1-5). Samma tabell visar också odds ratios när variabler som visar företagsägarens "kön" är inkluderat (1a-5a). Dessa resultat bör dock tolkas försiktigt på grund av ett färre antal observationer.

Tabell 7 Regressionsresultaten som kollar på sambandet mellan stödet och ekonomi och anställningsförmåga

	Lönsamhet	Produktivitet	Konkurrens- kraft	Jobbtimmar	Anställning
Stödbelopp		+**			+**
Ålder				-**	
Antal anställda					
Familjeföretag					
Sökt/Fått				-***	-***
Tidigare erfarenhet				+**	
Insatsområde	-**		-***	-***	-***
Dagar					
Lång tid					
Befolkningstäthet			+*		
Areal					

*** p<0.01, ** p<0.05, * p<0.1

Lönsamhet

Vi börjar med att titta på vilka faktorer som signifikant förklarar att lönsamheten sägs ha påverkats. I detta fall är det enbart en variabel som är statistiskt signifikant och det är "typen av stöd" som företagen har fått. Variabeln visar ett negativt samband vilket innebär att företagen som har fått 4.1/2A är mer benägna att svara "lägre lönsamhet" som en effekt av stöden jämfört med 6.4/6A. Däremot har företag med stöd inom 6.4/6A en högre benägenhet att uppge en positiv påverkan på lönsamheten. Detta betyder inte att stödet har ett negativt samband för 4.1/2A, utan bara att de företagen inte har angett lika höga svar som 6.4/6A företagen på just den här frågan.

Produktivitet

Då det gäller den angivna påverkan på företagets produktivitet, så är det återigen bara en variabel som är statistiskt signifikant (på 5 procent nivå): "stödbeloppet". Det innebär att ett högre stödbelopp ökar sannolikheten för att företaget ska anse att det har blivit mer produktivt. Dock försvinner denna signifikans när en oglm-regression istället används (se de olika metoderna under del 5 ovan). Det är därför svårt att avgöra om det verkligen finns ett samband mellan stödbeloppet och den av företaget upplevda produktiviteten. Inga andra produktivitetrelaterade variabler är signifikanta.

Konkurrenskraft

Precis som i fallet för lönsamhet hittar vi en signifikans för variabeln "typ av stöd" då det gäller företagets konkurrenskraft. De företag som fått stöd 4.1/2A är mer benägna att ange att deras konkurrenskraft är lägre, jämfört med de företag som har erhållit stöd 6.4/6A.

Ytterligare en variabel som visar statistisk signifikans är "befolkningstätheten" i kommunen där företaget befinner sig¹². Detta resultat är inte förvånande, då det är väl etablerat inom regionala och urbana studier att befolkningstäta områden ger bättre förutsättningar för tillväxt (i olika former) på grund av så kallade *agglomerationsföredelar*.

Jobbtimmar

När vi analyserar vilka faktorer som statistiskt kan relateras till antalet jobbtimmar, så hittar vi betydligt fler variabler. De två variabler som har tydligast effekt (i form av statistisk signifikans) är förhållandet mellan "sökt och erhållit stödbelopp" och "typ av stöd" där båda visar ett negativt samband på en ökning av antalet jobbtimmar. Det betyder att företagen som har erhållit stöd 4.1/2A visar på en lägre sannolikhet att svara att deras antal jobbtimmar har ökat efter att ha fått stödet, jämfört med företag som erhållit stöd inom 6.4/6A. Baserat på svaren hittills framkommer en bild där 4.1/2A-företagen tycks ha "presterat relativt sämre", men i fallet "antal jobbtimmar" kan resultatet vara en effekt av att flera 6.4/6A-företag, med stödets hjälp, har kunnat omvandla tidigare deltidstjänster till heltidstjänster. Dessutom har många 4.1/2A-företag sökt stöd för att köpa ny utrustning, vilken sannolikhet kommer minska antal arbetstimmar då teknologin kan "ta över" delar av arbetet. Sammantaget innebär det att resultatet för "antal arbetstimmar" är som förväntat för respektive grupp. Detta speglas också på tabell A.8 i Bilaga 4, där man ser stora skillnader i svarsfördelning. 21 procent av de som fått stöd 4.1/2A uppger att antalet arbetade arbetstimmar har minskat, jämfört med 1 procent av de som fått stöd 6.4/6A. Samtidigt ser vi att 83 procent av de som fått stöd 6.4/6A upplever en ökning i antalet arbetstimmar jämfört med 44 procent för gruppen av 4.1/2A-företag. Detta kan med all sannolikhet återigen kopplas till att stöden har olika mål.

Förhållandet mellan sökt och erhållit stöd visar också ett negativt samband med en ökning i antalet jobbede arbetstimmar efter stödet (5 procent nivå); en högre proportion minskar sannolikheten för att företagen ska ange att de jobbar fler timmar. Det här resultatet är till att börja med inte det som vi skulle förvänta oss. En förklaring till varför vi ser ett sådant resultat kan vara på grund av att det finns fler 4.1/2A-företag som i snitt fått mer stöd, än 6.4/6A-företag i enkäten.

Företagets ålder visar också ett negativt samband med en ökning i antalet jobbede arbetstimmar då det gäller sannolikheten för att företagen ska jobba fler timmar efter erhållit stöd. Det kan finnas olika skäl till detta resultat, men en förklaring skulle kunna vara att äldre företag är mer etablerade och redan kan erbjuda tillräckliga möjligheter till heltidstjänster. De borde då vara mindre sannolika att söka stöd för att utöka antal timmar på jobbet. Istället vill de kanske ha stöd för att kunna investera i ny teknik och maskiner som skulle kunna minska antalet arbetade timmar.

12 Även om signifikansen ligger på 10 procent nivån, bör vi ta med i beräkningen att antalet observationer är relativt få (200 stycken), vilket ger få frihetsgrader per beroendevariabel. Därför kan vi dra slutsatsen att befolkningstätheten spelar roll för konkurrenskraften för jordbruksföretagen som får stöd.

Det enda positiva resultat vi hittar i denna regression är en ökad sannolikhet för att utöka antalet jobbtimmar om företaget har sökt stöd under tidigare programperioder. Även här kan det finnas olika anledningar till varför så är fallet. Om de har sökt stöd tidigare, kan de befinna sig i en situation där de, i högre grad redan i dagsläget, är beroende av ekonomiskt stöd jämfört med andra företag för att kunna fortsätta driva verksamheten. En av anledningarna till att de söker stöd skulle därför kunna vara att de i samma utsträckning som tidigare, själva ska kunna fortsätta jobba i företaget. Då de alternativt skulle vara tvungna att ta ett annat jobb vid sidan om den ursprungliga verksamheten. Det är självklart svårt att veta att så just fallet, men baserat på svaren i de öppna frågorna, så torde det vara en rimlig förklaring.

Anställning

Om vi sedan ser på regressionen som analyserar sannolikheten för att företaget har anställt fler personer efter det att de erhållit stöd, så hittar vi ett statistiskt samband med storleken på stödbeloppet. I och med att ett av målen med stöden är att anställa fler, så är detta ett bra, men också förväntat, resultat. En högre anställningsförmåga gynnar inte bara företagen och deras tillväxt, utan även hela landsbygdsutvecklingen i Sverige då en ökad urbaniseringen i många fall inneburit en svagare arbetsmarknad på landsbygden.

Ytterligare en variabel som visar statistisk signifikans är "typ av stöd" och även här är det 4.1/2A-företagen som visar mindre sannolikhet att öka antalet anställda. Vi vill dock åter påminna om att en ökning i antal anställda inte är ett mål för denna grupp. Däremot visar resultatet att målen för att öka anställning är mer sannolika att uppfyllas för 6.4/6A-företag.

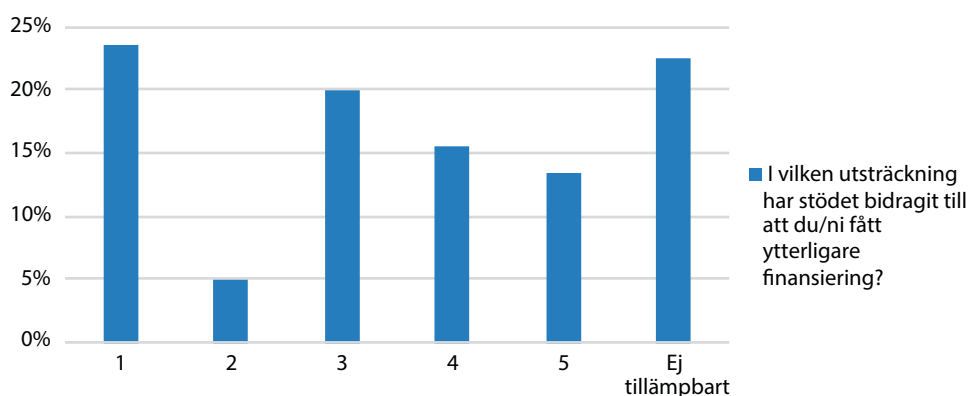
Ett negativt samband ser vi å andra sidan för förhållandet mellan sökt och erhållet belopp och anställning, ju större det förhållandet är desto mindre är sannolikheten att anställningsgraden ska öka i företagen. Detta är såklart kopplat till olika län i form av deras varierande krav, men också deras varierande stöd-tak. Även här skulle en alternativ förklaring kunna vara att de företag som kanske driver resultaten är 4.1/2A, då dessa företag i en högre grad är representerade i enkäten.

Som tabell 7 visar är det relativt få förklaringsvariabler som visar statistiskt signifikans för företagens ekonomi och anställningsförmåga. För alla regressioner har ett Brant-test genomförts för att testa om antagandet om att de skattade koefficienterna är samma för alla kategorier av beroendevariabeln (dvs. 1-5). Testet visar att antagandet håller för variablerna som analyserar effekterna av investeringen på *lönsamhet*, *jobbtimmar*, och *anställning*, men däremot inte för regressionerna som analyserar *produktivitet* och *konkurrenskraft*. I dessa fall finns det för få observationer i de två första alternativen (dvs. de som angett antingen 1 eller 2 som svarsalternativ). Det betyder att båda dessa svarsalternativ behöver läggas ihop för att Brant testet ska kunna användas. När detta görs, visar testet

att antagandet håller för konkurrenskraft men inte för produktivitet¹³. Tabell A.29 i Bilaga 5 visar därför koefficienterna för produktivitet som erhålls då analysen görs med baserat på oglm-modellen.

5.1.1 Ytterligare finansiering

En annan fråga i enkäten som också är kopplad till området “ekonomi och anställning”, är i vilken utsträckning som stödet har bidragit till att företagen fått ytterligare finansiering. Fördelningen av svaren redovisas i Figur 8 nedan. Frågan var inte tillämpbar för cirka 23 procent av respondenterna, troligtvis för att de inte har försökt finna ytterligare finansiering. Av de som svarade på frågan är fördelningen likartad för samtliga alternativ förutom alternativ 2 som har lägst frekvens. 30 procent av svaren är i kategori 4 eller 5 på skalan och 29 procent uppgav kategori 1 eller 2. Beroende på frågans karaktär (då frågan inte vara tillämpningsbar på en stor del av företagen), är det något svårare att kunna se ett tydligt samband mellan stödet och andra finansieringsmöjligheter.

Figur 8 Fördelning av svarsalternativ om huruvida stödet haft någon påverkan på företagens möjlighet att få ytterligare finansiering. Skalan är 1–5 där 1 är påverkan i liten utsträckning och 5 är i hög utsträckning.

5.2 Innovation

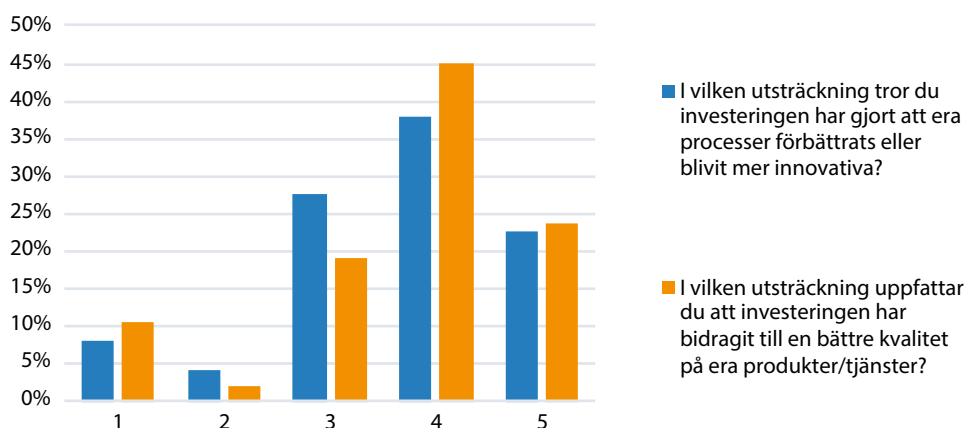
- Resultaten visar att ett högre stödbelopp ökar sannolikheten för att företagen ska ange att deras processer har förbättrats eller blivit mer innovativa.
- Större företag och familjeföretag är mer sannolika att ange att stödet har haft en positiv påverkan på kvaliteten av deras produkter och tjänster. Å andra sidan har antal dagar företaget behövt vänta för att få stödet haft en negativ inverkan på kvaliteten av deras produkter och tjänster. Resultaten visar även att 4.1/2A-företag är mindre sannolika att förbättra sina produkter efter erhållet stöd jämfört med 6.4/6A-företag.

¹³ Även om vi bara illustrerar ologit-resultaten med fem svarsalternativ för konkurrenskraftvariabeln, så har vi gjort om analysen med fyra svarsalternativ där resultaten varit robusta.

- När det gäller frågan om huruvida företagen producerar nya eller förändrade produkter/tjänster efter stödet, visar resultaten att 4.1/2A-företag är mindre sannolika att uppge att så är fallet jämfört med 6.4/6A-företag. Även i detta fall har antal handläggningsdagar en negativ påverkan på innovationsförmågan. Frågan om nya och förändrade produkter/tjänster är indirekt kopplad till diversifiering av verksamheten. Stödbeloppet visar ingen statistisk signifikans i just detta fall. Det betyder nödvändigtvis inte att stödet inte har ökat diversifiering i företagen, utan bara att det inte har påverkat just den här formen av diversifiering¹⁴

Innan vi tittar på fördelningen i svaren på frågorna relaterade till innovation är det viktigt att först förstå vad en innovation är. Om man söker i innovationslitteraturen finns det ingen exakt definition och inga specifika begränsningar av vad som kan anses vara en innovation. Den mest frekvent använda definitionen är troligen den av Schumpeter (1934). Enligt hans relativt breda definition, kan en innovation skapas på fem olika sätt: i) genom att introducera en ny produkt eller att förbättra en redan existerande produkt, ii) genom att förbättra en produktionsprocess, iii) genom att förbättra företagets organisationsstruktur, iv) genom att använda nya material i produktionen, och/eller v) genom att introducera produkter på nya marknader.

Baserat på detta ställdes två frågor till företagen för att klargöra i vilken grad investeringen till följd av stödet påverkat deras innovationsförmåga. Figur 9 redovisar svaren på frågorna: om investeringen har förbättrat processerna eller om företaget har blivit mer innovativt; samt om kvaliteten på företagets produkter och tjänster har ökat efter stödet. Båda frågorna kan anses vara kopplade till innovation på olika sätt. Den första frågan är mer öppen medan den andra mer fokuserat på en typ av innovation.

Figur 9 Fördelningen av svar av de beroendevariablerna som används för att analysera effekterna av investeringen på innovation. Skalan är 1–5 där 1 är påverkan i liten utsträckning och 5 är i hög utsträckning.

Om man ser på fördelningen av svaren ser de väldigt lika ut då det är ganska få företag som har svarat att investeringen i mindre utsträckning påverkat innovation. Färre än 13 procent av deltagarna har valt svarsalternativ 1 eller 2 på

¹⁴ Här nämns bara de variabler som visar statistiskt signifikans.

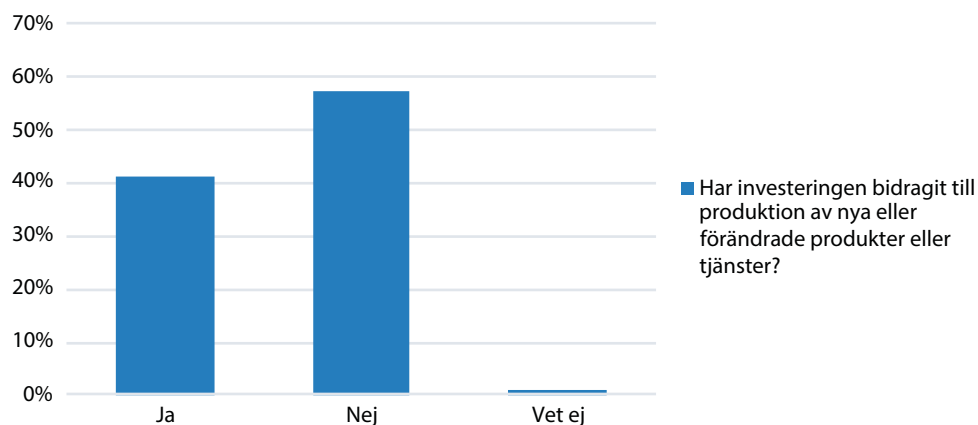
frågorna och det ger en positiv bild av sambandet mellan investeringen och innovation.

Till de företag som svarade att investeringen har gjort att processerna förbättrats eller blivit mer innovativa, dvs. med svarsalternativ 4 eller 5 (totalt 121 företag som motsvarar cirka 61 procent av deltagarna), ställdes en följdfråga där de ombads att utveckla på vilket sätt processerna har ändrats. Många nämnde att investeringen gjort så att deras arbete har blivit mer effektivt, processerna har blivit mer lättarbetade, och arbetsmiljön har förbättrats. En del nämnde en ökad automatisering och användandet av nya tekniker. Investeringen har också bidragit till att de arbetade färre timmar. Några nämnde även att det fysiska arbetet har blivit mer ergonomiskt. Flera nämnde att verksamheten blivit bättre för djuren och att de ökat antalet djur. En del företag har investerat i sina lokaler som blivit bättre och fräschare. Säkerheten har ökat för några företag och tre företag sa att de har kunnat förlänga säsongen.

Investeringarna har också påverkat företagsutvecklingen på ett positivt sätt, då mottagarna i flera fall nämner att de har kunnat anställa fler personer, ökat sin lönsamhet och produktion och att de ökat kvalitén på sina produkter. Andra har kunnat köpa bättre utrustning, modernisera sina verksamheter, och även startat nya verksamheter eller startat nya avdelningar inom det befintliga företaget. Två företag har även börjat producera nya produkter och erbjuda nya tjänster. På grund av investeringen har en del företag det lättare att behålla sina kunder och få nya kunder. Produktionen sades vara mer stabil och arbetsflödet har förbättrats. Vissa svarade att det har blivit roligare att jobba, att de har det lättare att få nya idéer och vara kreativa, samt att de fått mer flexibilitet och frihet i sina arbetstimmar. En del företag menade att stödet inneburit en minskning av förlusterna. Andra menade att, då de kan lagra mer produkter än innan, så har transporterarna minskat. Andra svar, som bara nämndes en gång inkluderar minskad stress, möjligheten att lägga tiden på andra saker som ökar intäkterna, mindre arbetstid per djur, byggande av en ny anläggning, mer tänk på framtiden för företaget, ökad konkurrenskraft, möjligheten att göra speciella jobb, ökad användning av miljövänligt material, bättre användning av energi, ökad attraktivitet, ökat samarbete med lokala partner, bättre produktionsplanering, samt en möjlighet att bibehålla tillväxten. Enbart fyra företag kunde inte ge något exempel på någon innovation eller process som förbättrats, trots att de gav ett högt svarsalternativ på denna fråga.

Sett med något kritiska ögon är det en rad av dessa öppna svar som inte ens med en bredare definition skulle kunna klassificeras som en innovation. Detta tyder på att stödmottagarna inte vet exakt vad begreppet innovation innebär eller hur det tillämpas på länsstyrelserna. I och med att ett syfte med stöden är att påverka och öka innovationsförmågan i de här företagen, så kan detta ses som en utmaning som eventuellt skulle kunna utgöra en problematik i stödprocessen. Till följd av detta bör vi vara försiktiga med att tolka de skattade koefficienterna i regressionen om stödets påverkan på innovation. Snarare kan det tolkas som att stödet haft en positiv påverkan på företagen mer generellt.

Det ställdes även en tredje fråga om innovation i enkäten. Denna tredje fråga är mer specifik än de två föregående frågorna då den direkt inriktades på om företagen producerar nya eller förändrade produkter eller tjänster efter investeringen som gjorts till följd av stödet. Här ges en annan bild av sambandet mellan investeringen och innovation då 58 procent av företagen svarar att de inte har det.

Figur 10 Fördelningen av svar om huruvida investeringen bidrog till produktion av nya eller förändrade produkter

Tabellen 8 nedan visar regressionsresultaten för tre variabler som är kopplade till innovation: “förbättrade processer”, “bättre kvalitet” samt “nya produkter”¹⁵. Precis som ovan presenteras de skattade koefficienterna i form av odds-ratios i tabell A7.

Tabell 8 Regressionsresultaten för sambandet mellan investeringen och innovationsförmågan

	Förbättrade processer	Bättre kvalitet	Nya produkter
Stödbelopp	+***		
Ålder			
Antal anställda		+*	
Familjeföretag		+*	
Sökt/Fått			
Tidigare erfarenhet			
Insatsområde		-*	-*
Dagar		-*	-*
Lång tid			
Befolkningstäthet			
Areal			

*** p<0.01, ** p<0.05, * p<0.1

¹⁵ De två första regressionerna är utformade som ologit-modeller, medan “nya produkter” är en logit-modell eftersom beroendevariabeln här är binär. Även här har vi genomfört ett Brant-test som visar att en ologit-modell är mest lämpad för “förbättrade processer”, men att så inte är fallet i regressionen för “bättre kvalitet på produkterna”. Därför redovisar tabell A8 oglm-regressionen för just den variabeln.

Förbättrade processer

Vi börjar med regressionen för “förbättrade processer”. Den enda statistiskt signifikanta variabeln (på 1 procent nivå) är “stödbeloppet” som visar att ett mer omfattande stöd är kopplat till högre grad av innovationsförmåga. Resultatet är med stor sannolikhet kopplat till att ett mer omfattande stöd också kan relateras till en mer omfattande investering. Det är dock i detta sammanhang ännu en gång viktigt att poängtera att denna beroende-variabel inte nödvändigtvis innebär en ökad grad av innovation baserat på svaren i de öppna frågorna. Därför är vi försiktiga med att dra en sådan slutsats från den första regressionen.

Bättre kvalitet

När vi sedan ser på hur förklaringsvariablerna relateras till en förbättring av “produkternas kvalitet”, så är det fyra variabler som visar statistisk signifikans, dock enbart på 10 procent nivå.

Större företag i form av “antal anställda” är mer sannolika att ange att investeringen hjälpt dem att förbättra kvalitén på sina produkter eller tjänster. Detta resultat är inte förvånande då innovationslitteraturen ofta visat att större företag är mer troliga att vara innovativa, eftersom de inte bara har kapaciteten i form av kunskap utan även tillräcklig tillgång till finansiering för att kunna genomföra innovationsprocesser.

Ologit-regressionen visar också att de som i undersökningen uppger att de är ett familjeföretag är mer sannolika att vara innovativa, ett resultat som inte nödvändigtvis är i linje med tidigare forskning. Där hittar man ofta istället ett negativt samband. Dock så försvinner den statistiska signifikansen när vi byter till en oglm-modell (vars resultat visas i tabell A8). Därför kan vi inte vara säkra på att det verkligen finns något samband i detta sammanhang.

Precis som för “ekonomi och anställning” under 5.1 är “typ av stöd” en viktig variabel i detta sammanhang då vi fokuserar på “innovation”. Resultaten här visar att 4.1/2A-företag är mindre sannolika att vara innovativa jämfört med företag i 6.4/6A-gruppen. Dock så försvinner den statistiska signifikansen även i detta fall när en oglm-modell används.

Den sista signifikanta variabeln i tabellen är “antal dagar” mellan dagen då ansökan skickades in och ett beslut fattades. Resultatet visar ett negativt samband vilket tyder på att långa väntetider i beslutstagande potentiellt kan försämra innovationsförmågan hos företagen. Det skulle kunna vara så att ett företag behöver finansiering i ett tidigare skede och att samma förbättring av någon anledning är mer svår genomförbar senare i tiden.

Nya produkter

Den sista regressionen, relaterad företagens innovationsförmåga, är kanske också den mest direkt kopplade till innovation, nämligen om nya produkter eller tjänster har kunnat introducerats till följd av stödet man erhållit. De enda

signifikanta variablerna här, “insatsområde” och “antal dagar” är negativa och enbart signifikanta på 10 procent nivån. Åter igen är 4.1/2A-företag mindre sannolika att introducera en ny produkt. En lång väntetid på beslut gör det också mindre sannolikt att introducera nya produkter eller tjänster.

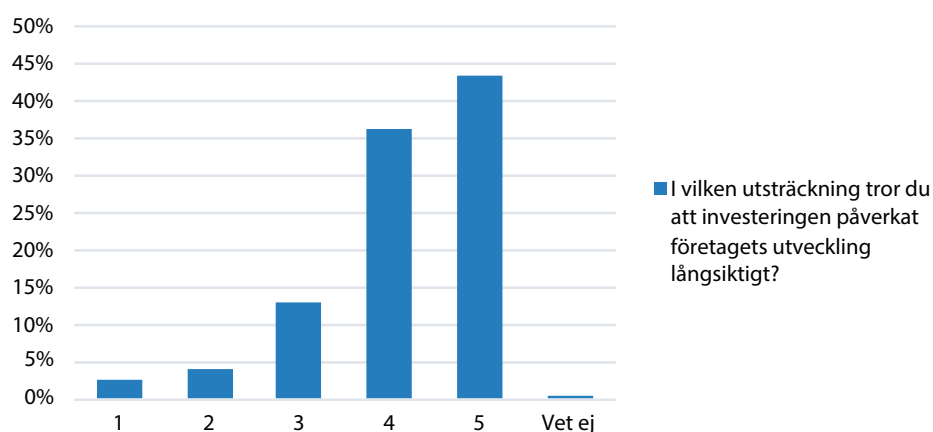
Om vi skulle sammanfatta resultaten under denna del som fokuserat på innovation, så ser vi i princip inte att “stödbeloppet” har något tydligt samband med innovationsförmågan. Enbart i en av regressionerna hittade vi ett signifikant samband för denna variabel. Dock indikerar de öppna svaren att företagen inte alltid med säkerhet vet vad som kan definieras som innovation. Det är därför svårt att med säkerhet säga huruvida investeringen hjälper företagen att bli mer innovativa.

5.3 Företagsutveckling

- *Gällande resultaten relaterade till frågor om företagsutvecklingen finner vi att storleken på stödbeloppet påverkar den uppfattade **långsiktiga utvecklingen**. De företag som fick 4.1/2A-stöd var mindre sannolika att tycka att investeringen påverkade deras långsiktiga utveckling jämfört med 6.4/6A-företag. Vi finner också att långsiktig utvecklingen är negativt relaterad till befolkningstätheten i kommunen.*
- *Storleken på stödbeloppet är negativt relaterad till sannolikheten för att företaget ska ha utvecklat **nya affärsområden**. Även denna fråga är indirekt relaterad till aspekter kring diversifiering. Det negativa sambandet behöver rent generellt inte nödvändigtvis betyda att stödbeloppet har en negativ påverkan på diversifiering, utan bara just den här typen av diversifiering. Äldre företag var mer sannolika att utveckla sina verksamheter inom nya affärsområden. De företag som erhöll 4.1/2A-stöd var mindre sannolika att utveckla nya affärsområden efter erhållet stöd, jämfört med 6.4/6A-företag. Ju längre tid den faktiska handläggningstiden tog, desto mindre sannolikt att företagen angav att de utvecklat nya affärsområden. Å andra sidan, om företaget upplevde handläggningstiden som lång, så var det mer sannolikt att de utvecklat nya affärsområden. Här finns alltså en skillnad mellan verklig och upplevd handläggningstid och relation till utveckling av nya affärsområden.*
- *Storleken på stödbeloppet är positivt relaterat med sannolikheten för att företagen ska öka **kompetensutvecklingen**. Förhållandet mellan sökt och fått belopp visar ett negativt samband med kompetensutvecklingen i företagen. Dessutom, om företagen själva upplevde att processen tog lång tid var de också mindre sannolika att satsa på en ökad kompetensutveckling.*
- *Företag som erhöll 4.1/2A-stöd var mer sannolika än 6.4/6A-företag att ange att arbetsmiljön i deras företag förbättrats (**förändring i arbetsmiljön**) efter erhållet stöd¹⁶.*

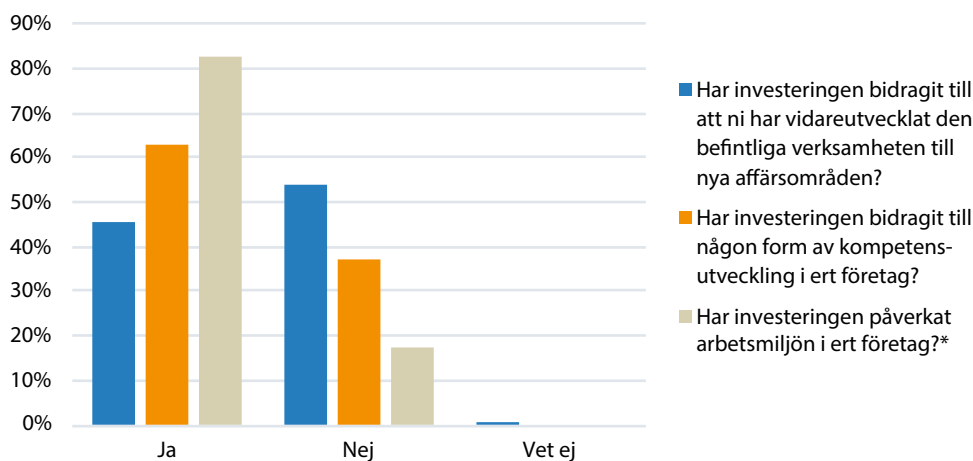
16 Här nämns bara de variabler som visar statistiskt signifikans.

Vi går nu vidare till frågor relaterade till företagsutveckling. Figur 11 illustrerar svaren från företagen om huruvida de anser att investeringen som gjorts till följd av stödet har påverkat den långsiktiga utvecklingen av verksamheten. Även här fanns fem svarsalternativ, där 1 innebär liten påverkan och 5 mycket hög påverkan. Stapeldiagrammet visar en tydlig positiv upplevd effekt då 81 procent av respondenterna har svarat antingen 4 eller 5 på frågan. Även om detta ger en positiv indikation, så bör vi ta hänsyn till att de flesta företagen fick stödet utbetalt under 2016 och 2017. Enkäten genomfördes under hösten 2018, vilket betyder att det inte har gått så lång tid och att det därför är svårare att med säkerhet sja om de långsiktiga effekterna.

Figur 11 Fördelningen av svar om i vilken grad investeringen påverkat företagets långsiktiga utveckling. Skalan är 1–5 där 1 är påverkan i liten utsträckning och 5 är i hög utsträckning.

Ytterligare tre frågor var relaterade till “företagsutveckling”: om investeringen bidrog till att verksamheten har utvecklat nya affärsområde; om det bidrog till någon form av kompetensutvecklingen; och om arbetsmiljön har påverkats. Svartalternativen i det här fallet var enbart ja eller nej. Frekvensen av svaren redovisas i Figur 12. Svaren tyder på att de flesta företagen (54 procent) inte har vidareutvecklat sina verksamheter till nya affärsområden. Dock ser vi en stor variation i svaren och det är främst företag som erhållit stöd inom 4.1/2A som driver detta resultat. Tabell A15 i Bilaga 4 visar att en stor majoritet (70 procent) av 6.4/6A företagen som angett att investeringen har bidragit till nya affärsområden, vilket kan jämföras med 31 procent av 4.1/2A-företagen. Då det gäller kompetensutvecklingen, ser vi att 63 procent av alla företag anger att investeringen har bidragit till olika former av kompetensutveckling.

Figur 12 Fördelningen av relaterat till hur investeringen påverkade olika aspekter av företagsutvecklingen

* Av de som svarade ja, var det bara 2 företag som svarade att investeringen haft en negativ påverkan.

På frågan om huruvida investeringen påverkat arbetsmiljön i företaget, svarade 163 att miljön förbättrats och 35 företag att den inte förändrats alls. Enbart två företag menade att den försämrats. Den starka positiva responsen kan också kopplas till forskning som visat att tillämpning av nya teknologier är starkt relaterat med en förbättring i jordbruksföretagens arbetsmiljö (Sauer and Vrolijk 2019, Bergman 2013). Till de företag som svarade att arbetsmiljön försämrats eller förbättrats ställdes en följdfråga där de kort ombads att utveckla sitt svar. De som menade att arbetsmiljön förbättrats nämnde exempelvis att det fysiska arbetet minskat och dessutom blivit mindre slitsamt. Andra lyfte att lokalerna förbättrats och blivit större, samt att det blivit mer "lättskött" och enklare att arbeta. Ytterligare *fysiska aspekter* som lyftes av ett fåtal är att luftkvaliteten liksom belysningen har förbättrats, lukten och ljudnivån har blivit bättre, och värmen var bättre under vinterhalvåret. Man lyfte även att "*psykiska aspekter*", till exempel att arbetsmiljön nu var trevligare, arbetstiderna mer flexibla, och att stressnivån minskat. Många nämnde också att säkerheten har förbättrats och arbetet har blivit mer effektivt än tidigare. Stödmottagarna nämnde även att det har blivit lättare att hantera djuren och att de mår bättre. Ytterligare aspekter som nämndes var att företaget har kunnat köpa bättre teknik och maskiner, och att automatiseringen har ökat. Dessutom så har ekonomin förbättrats, "risken har minskat", och nya verksamheter har kunnat startas. Något enstaka företag nämner att villkoren har blivit bättre, att mindre foder används, att transporterna har minskat, att larmet ringer mer sällan om nätterna, att det är fler personer som jobbar, att produktionen har ökat, utsläppen har minskat, att de kan hyra ut sina stugor mer, samt att det har blivit mer socialt.

Även om det bara var två personer som svarade att situationen har försämrats, kom det upp fler anledningar till varför så var fallet. Det som nämndes var att stödmottagarna har fått jobba mer efter investeringen och att de administrativa arbetsuppgifterna ökat. Andra anledningar som kom upp var att "maskinen

behöver skötas mer”, att det har blivit kallare på vintern i lokalerna, att det finns fler riskmoment, och att det är fler personer att ta hand om.

Låt oss då se på vilka förklaringsvariabler som var signifikant relaterade till respektive företagsutvecklingsaspekt. Resultaten presenteras i tabell 9 nedan¹⁷.

Tabell 9 Regressionsresultaten för sambandet mellan investeringen och företagsutvecklingen

	Långsiktig utveckling	Nya affärsområden	Kompetensutveckling	Arbetsmiljö
Stödbelopp	+***	-.**	+*	
Ålder		+*	+*	
Antal anställda				
Familjeföretag				
Sökt/Fått			-.*	
Tidigare erfarenhet				
Insatsområde	-.*	-.***		+*
Dagar		-.*		
Lång tid		+***	-.***	
Befolkningstäthet	-.**			
Areal				

*** p<0.01, ** p<0.05, * p<0.1

Långsiktig utveckling

Vi börjar med frågan om hur stödmottagarna upplever att investeringen har påverkat deras långsiktiga utveckling. Här hittar vi ett positivt och statistiskt signifikant resultat för “stödbeloppet”. Denna variabel är signifikant på 1 procent nivån vilket tyder på att många företag anser att investeringen påverkar deras långsiktiga utveckling. I och med att ett av stödets mål är att bidra till att företagen inte bara överlever på marknaden, utan också växer och utvecklas, så kan detta resultat anses viktigt.

Vi hittar också ett negativt och statistiskt signifikant samband mellan den långsiktiga utvecklingen och befolkningstätheten i kommunen där företaget är lokaliserat. Anledningen skulle kunna vara en konkurrens-effekt, då vi vet att befolkningstäta kommuner också är hem till fler företag, vilket ökar konkurrensen, något som i sin tur skulle kunna påverka den långsiktiga utvecklingen. En annan förklaring kan också vara att tätare kommuner är mindre beroende av landsbygden och att man där istället har ett starkare fokus på andra sektorer, såsom tjänstesektorn.

Den sista förklaringsvariabeln som visar signifikans (dock på 10 procent nivån) är “insatsområdet”. Även här är 4.1/2A-företag mindre sannolika att säga att investeringen har en positiv påverkan på deras långsiktiga utveckling.

¹⁷ Regressionen för den “långsiktiga utvecklingen” är en ologit, medan övriga tre regressioner är logit-modeller. Tabell A9 visar de skattade odds ratio-koefficienterna (1–4), samt resultaten när kön på företagsägaren är inkluderat (1a–4a).

Nya affärsområden

Då det gäller frågan om “nya affärsområden” hittar vi ett resultat som är något förvånande, nämligen ett negativt och signifikant samband (på 5 procent nivån) mellan stödets storlek och sannolikheten att man utvecklat nya affärsområden. Det lyfts redan i Figur 12, då de flesta har svarat nej på frågan om företaget utvecklat nya affärsområden, men resultatet blir än tydligare i regressionen. Det kan vara fallet att stödbeloppet i högre grad speglar svaren från 4.1/2A-företagen i undersökningen som per definition kan vara mindre troliga att starta nya affärsområden. Dessutom, kan det vara en selektion av de företagen som vi har i enkäten. Baserat på de öppna svaren som presenterades i Avsnitt 2.1 om varför stöden genomfördes så nämndes inte att målsättningen var att företaget skulle utveckla nya affärsområden. Det negativa resultatet för “stödbeloppet” kan alltså vara en följd av dessa båda anledningar.

Även “typ av stöd” visar ett negativt och statistiskt signifikant resultat (på 1 procent nivån) och 4.1/2A-företag är mindre troliga att utveckla nya affärsområden. Vi hittar (också något överraskande) ett positivt och signifikant samband (på 1 procent nivån) mellan om företaget upplevde att ansökningsprocessen tog lång tid och utvecklandet av nya affärsområden. Det skulle kunna bero på att företagen, i väntan på stödet, tvingas vara “kreativa” och utveckla företaget för att kunna växa eller för att kunna finnas kvar på marknaden. Det skulle alltså kunna vara så att det inte nödvändigtvis är stödet som leder till en sådan utveckling, utan att företagen är tvungna till affärsutveckling.

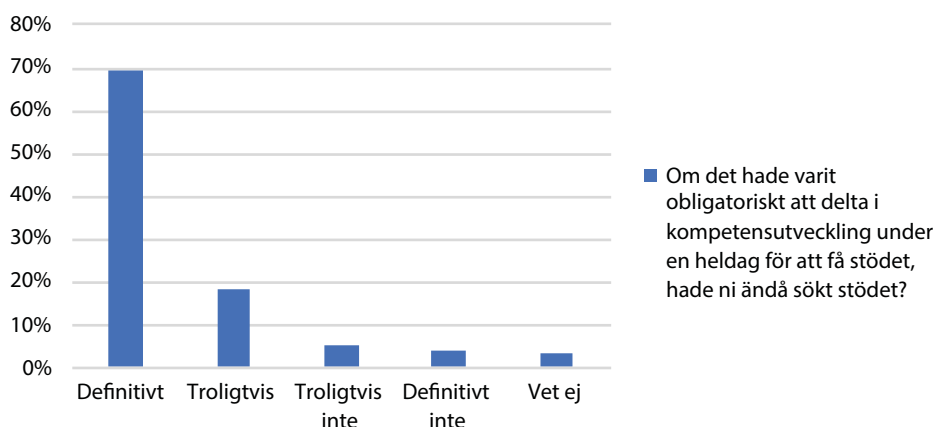
Dock så visar “antal dagar” ett motsatt resultat (signifikant på 10 procent nivån). Desto längre tid det tog mellan ansökan och beslut, desto lägre är sannolikheten för en utveckling av nya affärsområden. Anledningen bakom icke konsistent resultat av detta slag kan vara att variablerna fångar två olika saker. Den första faktorn fångar företagets egen uppfattning om tidsåtgången. Den andra faktorn mäter det faktiska antalet dagar. Det sista statistiskt signifikanta resultatet (10 procent nivån) är att de företag som har funnits längre på marknaden är mer benägna att säga att investeringen som gjorts till följd av stödet har inneburit att de vidareutvecklat nya affärsområden.

Kompetensutveckling

På frågan om huruvida investeringen bidragit till en kompetensutveckling inom företaget hittar vi en positiv och statistisk signifikant relation till omfattningen på “stödbeloppet” (på 10 procent nivån). Det betyder att de företag som får ett mer omfattande stöd också är mer sannolika att säga att kompetensutvecklingen i företaget har ökat. Det kan exempelvis bero på att företagen har köpt ny utrustning, börjat använda en annan form av teknik, eller för att de med en bättre ekonomi till följd av stödet har kunnat delta i kurser för att öka sin kompetens. Självfallet så kan kausaliteten i det här fallet också gå åt motsatt håll, dvs. att företag som får stöd vill kompetensutvecklas och även är mer benägna att söka ett större stödbelopp. Men, då enkäten frågar hur kompetensutvecklingen har påverkats efter investeringen, kan vi se det som en delvis kausal

effekt, alltså att investeringen leder till högre kompetensutveckling i företagen även om vi inte utesluter den omvända effekten.

Kopplat till detta, ställdes en följdfråga i enkäten om huruvida företaget skulle ha sökt stödet om det var villkorat att man då skulle delta i en kompetensutvecklande heldagskurs. Figur 13 nedan redovisar svaren att de flesta fortfarande hade sökt stödet. Att delta i en kurs innebär en kostnad för företaget i form av tid, men om kursdeltagandet innebar en villkorad kompetensutveckling menade alltså en överväldigande majoritet av företagen att de skulle vara villiga att avsätta denna tid.

Figur 13 Fördelningen av svar relaterat till en villkorad obligatorisk heldags av kompetensutveckling för att erhålla stöd

En annan variabel som visar ett negativt samband med kompetensutveckling (på 1 procent nivå) är den binära variabeln om företagen tycker att processen har tagit "lång tid". Ju längre tid, desto lägre sannolikhet att företaget har haft någon form av kompetensutveckling. Även företagens "ålder" är en positiv och signifikant variabel relaterad till kompetensutveckling till följd av stödet (på 10 procent nivå). Dessutom ser vi ett negativt resultat för variabeln "sökt och erhållet belopp". Ju högre det förhållandet är, desto mindre är företagen sannolika att investera i kompetensutveckling. Detta resultat är något överraskande men det kan bero på att upplevd och verklig handläggningstid inte nödvändigtvis behöver vara densamma. Det som uppfattas som en lång handläggningstid av ett företag behöver inte nödvändigtvis uppfattas som en lång handläggningstid av ett annat företag. En annan förklaring skulle kunna vara att syftet till att företagen sökt stöd inte nödvändigtvis var relaterat till kompetensutveckling. Ytterligare en möjlig förklaring kan vara en avsaknad i behov av att investera i kompetensutveckling i direkt anslutning till stödet utan att nuvarande kompetens är tillräcklig.

Arbetsmiljö

Den sista regressionen under företagsutveckling fokuserar på i vilken utsträckning arbetsmiljön har påverkats. Det var, som tidigare nämnts, enbart två företag som svarade att arbetsmiljön försämrats efter investeringen, vilket ger en alltför låg variation för att kunna analyseras för sig. Därför tog vi bort dessa två

observationer ur regressionen, vars resultat visas i tabell 9 (analyserad som en logit-modell).

Resultatet visar att enbart en variabel är statistiskt signifikant och det är “typ av stöd”. Det är en variabel som i de flesta tidigare analyser påvisat negativa samband, men i detta sammanhang är den positiv och signifikant på 10-procentsnivån. Anledningen skulle kunna vara att stöd till ett 4.1/2A-företag, som till exempel kan användas till att bygga djurstall också innebär åtgärder som har en förbättrande påverkan på arbetsmiljön, jämfört med exempelvis en ökning i antal anställda som oftare är fallet för 6.4/6A-företagen. Detta märks även på de öppna svaren där “mindre fysiskt arbete”, “maskinerna har gjort jobbet mindre slitsamt” etc. ofta nämnts från 4.1/2A-företag.

För regressionen om den långsiktiga utvecklingen har det genomförts ett Brant-test där resultatet visar att antaganden som proportionella odds inte håller. Därför kör vi denna regression också som en oglm-modell för att rätta för detta.

Resultaten från oglm-modellen presenteras i tabell A.33 i Bilaga 5. Dessa resultat är relativt lika de som presenteras i tabell 9 ovan. Det signifikanta resultatet för “stödbeloppet” består (men nu på 10 procent nivå). Ytterligare två variabler blir negativa och signifikanta i oglm-analysen (dock på 10 procent nivå): “familjeföretag” och “lång tid”. Det innebär att familjeföretag samt företag som upplevde att det tog lång tid till mellan ansökan och utbetalning är mindre sannolika att uppge att investeringen haft en positiv påverkan på den långsiktiga utvecklingen.

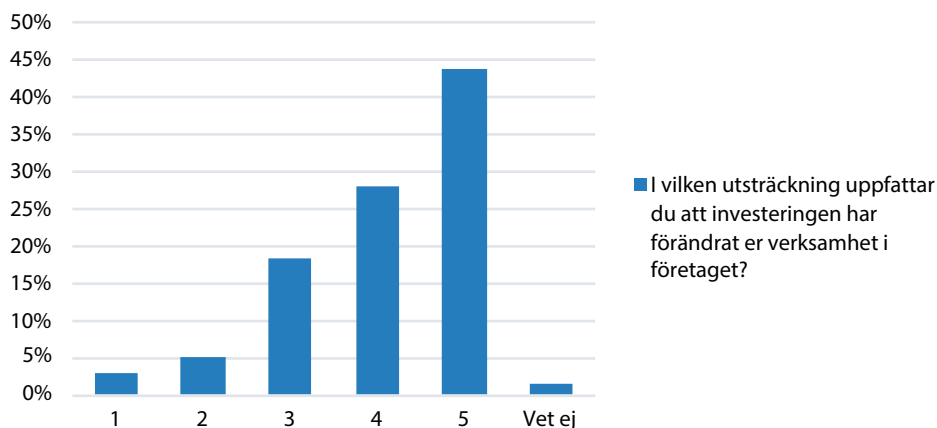
5.4 Förändringar i företaget

- *Ett högre stödbelopp ökar sannolikheten för att företagen ska uppleva att det har skett **förändringar i företaget**. 4.1/2A-företagen är mindre sannolika att uppleva att investeringen som gjorts till följd av stödet har medfört en förändring. Om företagen upplevde att själva processen tog lång tid var de mindre sannolika att uppge att verksamheten hade förändrats.*
- *Äldre företag var mer benägna att förändra sina **affärsidéer** efter investeringen. Även de företag som upplevde att processen to lång tid var mer sannolika att förändra affärsidéer efter investeringen. Förhållandet mellan sökt och fått belopp är negativt relaterad till sannolikheten för att ändringar i affärsidé ska ske i företaget. 4.1/2A-företag är också mindre sannolika att uppge ändrade affärsidéer till följd av investeringen.*
- *Ett högre stödbelopp minskar sannolikheten för att **försäljningskanalerna** ska ha ändrats efter stödet. Samma negativa förhållande ser vi också för antal dagar som handläggningstiden tog. 4.1/2A-företag är även här mindre troliga att ange att de ändra sättet på vilket de sålde sina produkter, jämfört med 6.4/4A-företagen. Familjeföretag var mer sannolika att ha förändrat försäljningskanalerna. Dessutom, resultaten visar att de företagen som har större*

“areal” var mer sannolika att ändra sina försäljningskanaler efter erhållet stöd.

- När det gäller förändringar i sättet att **styra företaget**, så är förhållandet mellan sökt och erhållet belopp den enda variabel som visar ett signifikant (och negativt) samband.
- Då det gäller förändringar i sättet att **marknadsföra** företaget ser vi att 4.1/2A-företag är mindre sannolika att genomföra sådana till följd av investeringen än 6.4/6A-företag¹⁸.

Vi går nu vidare i analysen till frågorna som kopplar ihop investeringen med olika former av förändringar i företaget. Först ställdes en generell och övergripande fråga om i vilken grad företagen uppfattar att investeringen, som de genomfört med hjälp av stödet, har förändrat deras verksamhet. Svaren fördelades på en skala 1 till 5 där 1 innebar en liten påverkan och 5 en hög påverkan. Fördelningen av svaren visas i Figur 14 nedan.

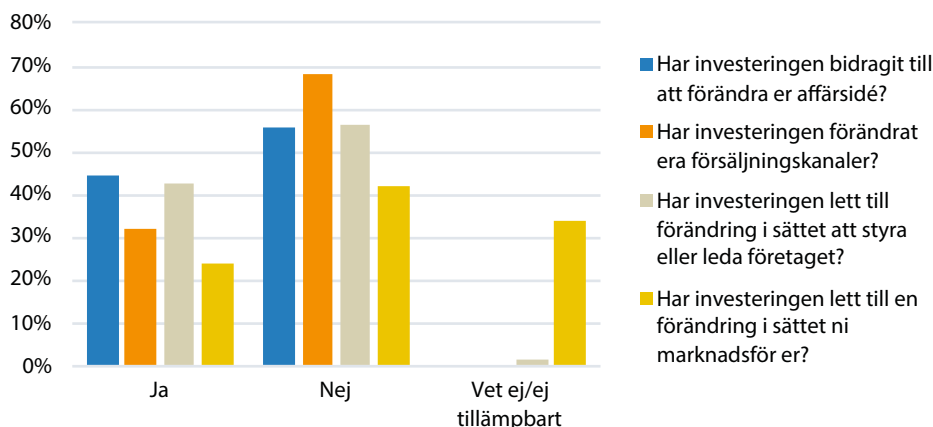

Figur 14 Fördelningen av svar om investeringens effekter på förändringar i företaget

Det är ganska få företag (16 stycken) som anser att deras verksamheter inte har förändrats i någon högre grad (dvs. svarsalternativ 1 eller 2). Det kan jämföras med de 144 företag som angett svarsalternativ 4 eller 5, dvs. att investeringen haft en stor påverkan för verksamheten i företaget. Givet frågans utformning går det inte med säkerhet att säga om förändringen är positiv för företaget, men vi kan trots allt anta att så är fallet i hög grad, baserat på enkätens öppna svarsalternativ.

Efter den generella frågan fick företagen även svara på fyra mer specifika frågor om förändringar i olika delar av verksamheten: “affärsidé”, “försäljningskanaler”, “sättet att styra företaget”, och “marknadsföring”. Samtliga fyra frågor är utformade som ja/nej-frågor och dess fördelning redovisas i Figur 15.

¹⁸ Här nämns bara de variabler som visar statistiskt signifikans.

Figur 15 Fördelningen av svar om investeringens effekter på olika former av förändringar i företaget

När det gäller frågan om huruvida investeringen förändrade försäljningskanalerna, svarade 32 procent ja och 68 procent nej, vilket tyder på att investeringen inte påverkat just detta område i någon högre grad. De företag som svarade ja på frågan fick en följdfråga där de ombads beskriva på vilket sätt försäljningskanalerna förändrats. Svaren är relativt varierande. Det mest frekventa svaret (10 respondenter) var att företaget kunde nå ut till fler kunder. Andra svar (nämnda av fler än ett företag) var att man nu kan sälja fler produkter, sälja nya produkter (till exempel eget kött), och att man kan sälja till en annan kundkrets. Andra nämner att de har fått ett bättre förhandlingsläge och bättre avtal. En del säljer nu direkt till kunder, t.ex. via gårdsförsäljning och gårdsbutik, medan andra har börjat sälja via nätet. Några företag har börjat sälja internationellt och har utökat sitt marknadsområde, medan andra märker att det finns ett ökat intresse i närområdet för vissa produkter och därmed säljer mer lokalt. Vissa nämner även att de tack vare investeringen kan sälja på flera ställen, via nya kanaler, till andra affärspartners, samt att företaget ökat sin marknadsföring. Andra svar som kom fram under intervjun, men som enbart nämndes av något enstaka företag, var exempelvis säkrare leveranser, anställning av säljare, skapande av fler kontakter, ökat nätverkande med andra entreprenörer, ökad kontakt med slutbrukare, öppning av nya verksamheter, auktionsförsäljning, och nya sponsorer. Det fanns också svar som nämnde ökad kvalitet på produkterna, ökad konkurrenskraft, lägre priser, introducerandet av nya tekniker som tagit över tidigare manuellt arbete m.m. Följaktligen, även om investeringen inte påverkade försäljningskanalerna för de flesta stödmottagare, så har stödet ändå använts på ett diversifierat sätt för att faktiskt förändra försäljningskanalerna för en del av företagen.

Tabell 10 visar regressionsresultaten för de fem frågorna relaterade till förändringar i företaget¹⁹.

¹⁹ Baserat på sättet hur svarsalternativen såg ut, är den första en ordered logit modell medan de andra är logit modeller. Tabell A. 34 i Bilaga 5 visar de skattade odds-ratios koefficienterna (regressioner 1–4), samt resultaten när kön på företagsägaren är inkluderat (1a–4a).

Tabell 10 Regressionsresultaten för sambandet mellan investeringen och olika former av förändringar i företagen

	Förändringar i verksamheten	Affärsidé	Försäljningskanaler	Styra	Marknadsföring
Stödbelopp	+**		._**		
Ålder		+**			
Antal anställda					
Familjeföretag			+*		
Sökt/Fått		._*		._**	
Tidigare erfarenhet					
Insatsområde	._*	._***	._***		._**
Dagar		._***	._***		
Lång tid	._***	+***			
Befolkningstäthet					
Areal			+**		

*** p<0.01, ** p<0.05, * p<0.1

Förändringar i verksamhet

Vi börjar med regressionen för “förändringar i verksamheten” och finner ett positivt och statistiskt signifikant samband (5 procent nivån) mellan “stödbelopp” och sannolikheten för att företaget har gjort förändringar i verksamheten.

Samtidigt visar regressionen ett negativt och signifikant samband (på 1 procent nivån) mellan variabeln som noterar om företaget tyckt ansökningsprocessen tagit för “lång tid” och sannolikheten att det gör förändringar i sin verksamhet. Det skulle kunna förklaras av att vissa förändringar kanske behöver göras i ett tidigt skede. I och med att beslutet, liksom det erhållna stödbeloppet tagit lång tid minskade sannolikheten för att förändringar skulle ske. Det skulle kunna betyda att om väntetiden mellan ansökan och beslut minskar, och att företagen själva upplever att stödet utbetalas snabbare, så skulle fler förändringar eventuellt ske i verksamheten. Den sista signifikanta variabeln i regressionen (på 10 procent nivån) är “typ av stöd” där 4.1/2A-företag tycks mindre sannolika att göra förändringar i jämförelse med 6.4/6A-företag.

Affärsidé

Vi fortsätter med regressionen om huruvida stödets storlek påverkat sannolikheten för företaget att förändra sin affärsidé. “Stödbeloppet” visar ingen signifikant effekt i detta fall. Bland de variabler som visar starkast statistisk signifikans (på 1 procent nivån), hittar vi ett negativt samband för “typ av stöd”, d.v.s. att 4.1/2A-företag är mindre sannolika att ange att investeringen har hjälpt dem att förändra sina affärsidéer. Vi hittar också ett positivt och signifikant samband mellan variabeln som noterar om företaget upplevde att ansökningsprocessen tog “lång tid” och sannolikheten för att företaget skulle ange att det skett en förändring i affärsidéen efter investeringen. Resultatet är något oväntat, men potentiellt skulle det kunna vara så att företaget, i väntan på stödet, hittat nya

affärsidéer. Å andra sidan är det en negativ relation mellan “antal dagar”, det faktiskt tog mellan ansökan och beslut, och sannolikheten att företaget gjort en förändring i sin affärsidé, vilket kan uppfattas som ett motsatt resultat. Det är dock i detta sammanhang viktigt att påminna om att de två variablerna fångar olika aspekter. Den första variabeln fångar företagets egna subjektiva uppfattning, den andra variabeln mäter den faktiska tiden mellan ansökan och erhållet stöd.

Resultaten visar också att äldre företag är mer sannolika att ange att investeringen bidragit till att de gjort förändringar i verksamheten (5 procent signifikansnivå). En möjlig anledning skulle kunna vara att de äldre företagen har ett större behov av att utveckla sina affärsidéer. Den sista signifikanta variabeln i denna regression är ett negativt förhållande mellan “sök och erhållet” belopp och sannolikheten att affärsidén förändrats. Denna variabel är dock bara signifikant på 10 procent nivån. Det negativa sambandet baseras med stor sannolikhet på ekonomiska begränsningar om man erhållit mindre än önskat.

Försäljningskanaler

I regressionen om huruvida företaget förändrat sina försäljningskanaler, hittar vi flera statistiskt signifikanta resultat. För variabeln “stödbeloppet” är sambandet negativt och signifikant på 5 procent nivån, vilket är överraskande. Baserat på tidigare redovisad Figur 15 ovan, har de flesta företagen inte förändrat sina försäljningskanaler. Det kan vara så att det negativa resultatet drivs av den högre andelen 4.1/2A-företag i undersökningen, som får ett högre stödbelopp i genomsnitt, men som samtidigt är mindre sannolika att förändra sina försäljningskanaler (då variabeln “typ av stöd” är statistiskt signifikant på 1 procent nivån och visar ett negativt samband). Det skulle även kunna vara fallet att många företag i undersökningen helt enkelt prioriterat andra områden än att ändra sina försäljningskanaler.

“Antal dagar” mellan ansökan och beslut är starkt negativt relaterat med sannolikheten för att förändra försäljningskanalerna. Det är inte förvånande då vi i ett flertal tidigare fall fått resultat som indikerar att långa ansökningsprocesser har varit negativt och signifikant relaterat till olika utfallsalternativ. En variabel som är statistiskt signifikant och positiv på 5 procent nivån är “areal”, en variabel som annars visat sig insignifikant i de analyser vi hittills genomfört. Ju mer omfattande “areal”, desto mer sannolikt att företaget ändrat sina försäljningskanaler till följd av investeringen. Den sista signifikanta variabeln på 10 procent nivån är om verksamheten är ett familjeföretag eller inte. Familjeföretag är mer sannolika att förändra sina försäljningskanaler efter investeringen, jämfört med om det inte drivs av en familj.

Sättet att styra

Under frågan om investeringen förändrat sättet att styra företaget hittar vi bara ett statistiskt signifikant resultat (på 5 procent nivån), nämligen för förhållandet mellan “sök och erhållet belopp”. Sambandet är negativt, vilket innebär att

desto högre förhållandet mellan sökt och erhållet belopp är, desto mindre sannolikt att företaget ändrat sättet att styra.

Marknadsföring

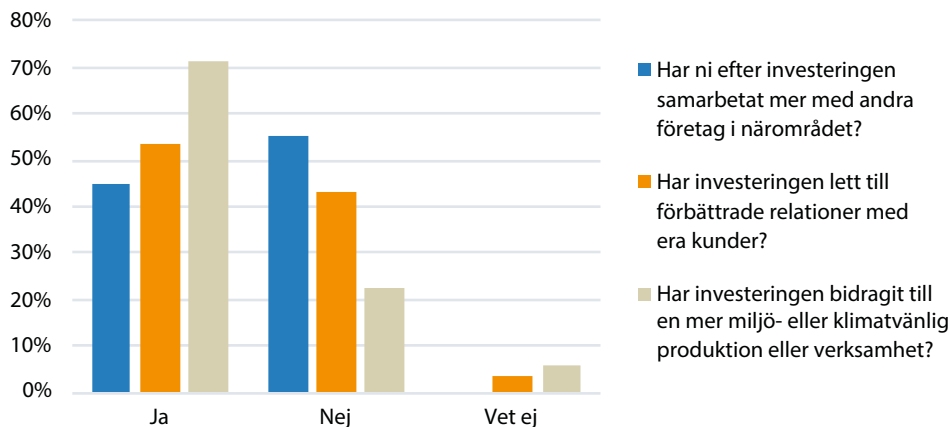
Även frågan om huruvida marknadsföringsstrategierna förändrats till följd av investeringen är de flesta variabler insignifikanta. Det enda signifikanta resultatet är ett negativt samband för "typ av stöd". 4.1/2A-företag är mindre sannolika att ange att investeringen förändrat sättet på vilket företagen marknadsför sina produkter.

5.5 Kommunikation, samarbete och miljö

- *De företag som har tidigare erfarenhet av att söka stöd är mer sannolika att inleda nya **samarbeten** med fler företag i närområdet efter att de erhållit stöd. Dock är 4.1/2A-företag mindre sannolika att uppge att så är fallet jämfört med 6.4/6A-företag.*
- *Större företag i form av antal anställda är mer sannolika att uppge att **relationerna med kunderna** förbättrats efter investeringen som gjorts till följd av stödet. 6.4/6A-företag var mer sannolika än 4.1/2A-företag att uppge att relationerna förbättras. Företag i kommuner med högre befolkningstäthet var också mer sannolika att uppge att kundrelationerna förbättrats.*
- *Familjeföretag är mer sannolika att ha ändrat sin produktion till att bli **mer miljö- och klimatvänlig** efter stödet. Förhållandet mellan sökt och erhållit belopp, samt "areal" visar också en positiv relation till sannolikheten för en mer klimatvänlig produktion.²⁰*

Enkäten innehåller också tre frågor relaterade till kommunikation, samarbete, och miljö. Mer specifikt frågas om investeringen påverkat samarbetet med andra företag i närområdet, om företaget fått förbättrade relationer med sina kunder, samt om investeringen bidragit till en mer miljö- och klimatvänlig produktion. Samtliga tre frågor har svarsalternativen ja eller nej, och svarsfördelningen visas i Figur 16.

²⁰ Här nämns bara de variabler som visar statistiskt signifikans

Figur 16 Fördelningen av svar av de beroendevariabler som används för att analysera om investeringen påverkade samarbeten med andra företag i området, förbättrade relationer med kunderna, eller om produktionen har blivit mer miljövänlig.

Figuren visar att investeringen i en majoritet av fallen inte påverkat samarbeten med andra företag i närområdet. Dock har 45 procent av företagen faktiskt angett att de börjat samarbeta mer, vilket ändå kan anses vara en relativt hög siffra. Vi ser också att mer än 50 procent av företagen anger att investeringen lett till förbättrade kundrelationer. Vi ser också att en majoritet av företagen (143 stycken motsvarande 72 procent) angett att investeringen bidragit till en mer miljövänlig produktion. Då detta är ett uttalat mål för både 4.1/2A och 6.4/6A, är resultatet positivt.

Det ställdes även en öppen följdfråga till de som svarade ja, där de ombads att utveckla sitt svar gällande på vilket sätt deras produktion blivit mer miljö- och klimatvänlig. Svaren med högst frekvens är “en lägre energiförbrukning” (39 företag, 20 procent), “en bättre gödselhantering och mindre användande av konstgödsel” (30 företag, 15 procent), samt “minskade utsläpp” till följd av minskade transporter (34 företag, 17 procent). Andra svar som också nämndes av flera företag är “nya, mer energisnåla maskiner”, “bättre uppvärmningssystem”, “högre användande av miljövänliga material”, samt att de ställt om till en ekologisk (eller kravmärkt) verksamhet. Bättre hanteringen av foder lyftes också i sammanhanget, lägre användande av kemisk bekämpning, samt att “ett effektivt arbete”. Några företag har lyft att de fått “större betesmarker” eller att de nu “kan nyttja marken bättre”, att “läckage har minskat”, och att “fläktsystem har förbättrats”. Några företag “saltar mindre”, de “återvinner värme”, har “bättre resurshandling”, samt har “lägre kväveförluster”. “Klimatbelastningen per djur har i vissa fall minskat”, personalen har “mer kompetens”, och de “källsorterar mer”. Enstaka företag nämnde “bättre lokaler”, “nya tankesätt”, “fler djur”, “bättre kvalitet på köttet”, “förbättrad produktion”, samt “byggnader utan avlopp”. Enbart ett företag avstod från att ge något specifikt exempel. Sammantaget har företagen kunnat ge en mycket omfattande beskrivning av på vilket sätt produktionen blivit mer miljövänlig, även om tillvägagångssätten för ökad miljövänlighet varierat.

Vi kan nu gå vidare till regressionsresultaten för frågorna relaterade till samarbete, kundrelationer, och miljö (tabell 11 nedan).²¹

Tabell 11 Regressionsresultaten för sambandet mellan investeringen och samarbete, kundrelationer, och miljö

	Samarbete	Kundrelationer	Miljö
Stödbelopp			
Ålder			
Antal anställda		+**	
Familjeföretag			+***
Sökt/Fått			+**
Tidigare erfarenhet	+***		
Insatsområde	-*	***	
Dagar			
Lång tid			
Befolkningstäthet		+**	
Areal			+**

*** p<0.01, ** p<0.05, * p<0.1

Samarbeten

Då det gäller samarbeten med andra företag i närområdet finner vi ingen statistisk signifikans mellan “stödbeloppet” och “sannolikheten för ett ökat samarbete”. Däremot är det positivt och signifikant (på 1 procent nivån) om företaget har fått liknande stöd under tidigare programperioder. Det kan finnas olika anledningar till varför så är fallet. En anledning skulle kunna vara att önskvärda samarbeten redan finns etablerade som följd av tidigare erhållna medel. Den andra signifikanta variabeln (dock enbart på 10 procent nivån) är “typ av stöd” där 4.1/2A-företag är mindre sannolika att samarbeta med andra företag, jämfört med 6.4/6A-företag.

Kundrelationer

När vi analyserar sannolikheten för att investeringen lett till förbättrade kundrelationerna, hittar vi återigen ingen statistisk signifikans för “stödbeloppet”. Dock hittar vi åter en negativ koefficient för “insatsområde”, vilket innebär att 4.1/2A-företag är mindre sannolika att ha förbättrat sina kundrelationer till följd av investeringen. Detta resultat är statistiskt signifikant på 1 procent nivån.

Större företag i form av “antal anställda” är mer sannolika att ha förbättrat sina kundrelationer efter investeringen. Det skulle kunna vara en följd av att dessa företag redan sedan tidigare har tätare kundrelationer än vad mindre företag har. Även för “befolkningstäthet” hittar vi ett positivt samband (på 5 procent nivån) som visar att företagen som befinner sig i befolkningstätare områden är mer sannolika att ha förbättrat sina kundrelationer. Även i detta fall kan det vara ett resultat av vilka typer av företag som finns belägna i tätare områden och

²¹ Alla regressioner är logit-modeller. Tabell A. 35 i Bilaga 5 visar de skattade “odds-ratio”-koefficienterna (regressioner 1–3), samt resultaten när kön på företagsägaren är inkluderat (1a–3a).

att dessa företag är mer troliga att ha frekventa kundkontakter till att börja med. Därför skulle det också kunna vara dessa företag som har högst incitament att förbättra sina kundrelationer.

Miljö

I svaret på frågan om huruvida investeringen bidragit till en mer miljö- och klimatvänlig produktion, hittar vi inte någon statistiskt signifikant effekt från stödbeloppet. Dock är tre andra variabler signifikanta: “familjeföretag”, “förhållandet mellan sökt och erhållet belopp” och “areal”. Sambanden är positiva i samtliga tre fall. Mest signifikant (på 1 procent nivån) är “familjeföretag” som därmed varit mer sannolika att ändra sin produktion till att bli mer miljö- och klimatvänlig. Resultaten för variablerna “sökt och erhållet belopp” och “areal” är signifikanta på 5 procent nivån.

5.6 En levande landsbygd

- *I princip alla företag (98 procent) uppgav att investeringen bidragit till en levande landsbygd. Däremot varierade argumenten i hög grad gällande varför så var fallet.*

Eftersom en överväldigande majoritet av företagen bekräftade att investeringen till följd av det erhållna stödet medfört en mer levande landsbygd finns det inte tillräckligt med variation för att kunna genomföra en regressionsanalys. Sammantaget är det 195 företag av 200 som menar att investeringen bidragit till att hålla landsbygden levande. Enbart ett företag visste inte om så var fallet, medan fyra företag angav att det inte medfört en levande landsbygd. På grund av den låga variationen i svaren kommer vi enbart analysera frågan baserat på den öppna följdfrågan där företagen ombads förklara på vilket sätt landsbygden hade blivit mer levande.

Svaren är mycket varierande vilket också kan illustrera på vilket sätt stödmottagarna upplever att de faktiskt är med och bidrar till en levande landsbygd. Ett av de mest frekventa svaren är att “de behåller arbetstillfällena alternativt kan anställa ännu fler”, “att de får nu mer besök av sina kunder och turister”, samt att “kunnat behålla sina djur och eventuellt skaffat fler djur”. Man nämnde också att “djuren har det bättre genom att få vara ute mer” och “att djuren nu är friskare”. Å andra sidan så var det också flera företag som nämnde att, bara genom det faktum att gården eller verksamheten finns på landsbygden är tillräckligt för att bidra till en levande landsbygd. I vissa fall är de även den enda verksamheten i trakten. De menar att utan stödet hade verksamheten troligtvis lagts ner eller blivit en deltidsgård. Andra anledningar som nämns av flera stödmottagare är att de hjälper till att hålla landskapen öppna, att landsbygden stärks när företag som finns där utvecklas, samt att de säljer hållbart närproducerade produkter som försörjer landsbygden. Samtidigt samarbetar de mer med andra grannar och verksamheter i området. En del nämner att de har

kunnat starta upp kringverksamheter som också gynnar landsbygden. Andra lyfter så kallade *spillover-effekter* eftersom de skapar jobb åt andra företag i närområdet, såsom elektriker och rörmokare, samt att detta får mer individer att besöka företag i närområdet. Andra argument som tas upp är de använder mer lokala produkter, att de kan producera mer, samt att närproducerat hjälper klimatet. Stödmottagarna upplever också att andra känns mer positiva till deras verksamhet och att de visar ett ökat intresse för lokala produkter. De uppger att de kunnat ta emot studiebesök av andra bönder, samt att, i och med att de kan sälja direkt till kund, har börjat organisera aktiviteter i samband med försäljningen. Genom att kunna ha öppet längre på säsongen känner en del att de är med och bidrar till en levande landsbygd och att deras produkter används i välbesökta naturreservat. De kan också nyttja gamla stallar för sin verksamhet. Ett företag nämner att de lyckats få ett annat företag att lokalisera sig på landsbygden då de finns där. Andra anledningar som också nämndes var att det blivit roligare att jobba, att de kan jobba mer hemifrån, samt att det nu är lättare att driva gården.

5.7 Insatsområden

Tabellerna A5–A27 i Bilaga 4, visar svarsfördelningen av alla variabler som inkluderades i enkäten. Dessa svar är uppdelade per stöd-typ, 4.1/2A och 6.4/6A, för att kunna se skillnaderna i svarsalternativ mellan de båda områdena. Då investeringsstöden har olika syften, är det inte oväntat att resultaten skiljer sig åt. Det är dock viktigt att poängtera att rapporten inte syftar till att jämföra de två stöden. Vi tar upp och diskuterar dessa skillnader för att de visar statistisk signifikans i nästan alla regressionsmodeller, vilket med all sannolikhet beror på att företagen som erhållit de olika stöden upplever effekter från investeringen som gjorts i olika grader. Eftersom stöden har olika syften så är det därmed inte konstigt att svaren ser olika ut för respektive stöd. Anledningen till att regressionsanalysen inte genomförs separat för respektive stödområde beror på att antalet observationer skulle vara för få. Med få observationer kan det uppstå statistiska problem i form av brist på frihetsgrader som gör regressionsresultaten osäkra.

Istället har vi genomgående i analysen kontrollerat för skillnaderna mellan de båda *insatsområdena* med hjälp av en variabel som visar om företaget har erhållit investeringsstöd relaterat till 4.1/2A eller 6.4/6A. En sådan ”binär” variabel (s.k. dummyvariabel, där 4.1/2A har värdet 1, medan 6.4/6A har värdet 0) kan alltså hjälpa oss att jämföra de två grupperna. Ett positivt resultat innebär att 4.1/2A är mer sannolika att vara relaterade till beroendevariabeln än vad 6.4/6A-företag. Ett negativt resultat innebär det motsatta.

Tabell 12, sammanfattar rapportens analys och jämför hur de två investeringsstöden påverkar de beroende variablerna som lyfts i rapporten. Eftersom analysen bygger på en jämförelse mellan stödgrupperna så innebär ett positivt tecken för ena grupper samtidigt per definition ett negativt tecken för den andra

gruppen. Om regressionsresultatet inte visar någon statistisk signifikant skillnad mellan grupperna illustreras det med “/” i tabell 12).

Tabell 12 Jämförelse mellan 4.1/2A och 6.4/6A per beroendevariabel

Beroendevariabler		4.1/2A	6.4/6A
Ekonomi och anställning	I vilken utsträckning har investeringen lett till bättre lönsamhet i företaget?	-	+
	I vilken utsträckning har investeringen ökat företagets produktivitet? [Endast till 4.1/2A]		
	I vilken utsträckning har investeringen haft en positiv påverkan på företagets konkurrenskraft?	-	+
	I vilken grad har investeringen påverkat antalet arbetade timmar i företaget?	-	+
	I vilken grad har investeringen påverkat antalet anställda i företaget?	-	+
Innovation	I vilken utsträckning tror du investeringen har gjort att era processer förbättrats eller blivit mer innovativa?	/	/
	I vilken utsträckning uppfattar du att investeringen har bidragit till en bättre kvalitet på era produkter/tjänster?	-	+
	Har investeringen bidragit till produktion av nya eller förändrade produkter eller tjänster?	-	+
Företags-utveckling	I vilken utsträckning tror du att investeringen påverkat företagets utveckling långsiktigt?	-	+
	Har investeringen bidragit till att ni har vidareutvecklat den befintliga verksamheten till nya affärsområden?	-	+
	Har investeringen bidragit till någon form av kompetensutveckling i ert företag?	/	/
	Har investeringen påverkat arbetsmiljön i ert företag?	+	-
Förändringar i företaget	I vilken utsträckning uppfattar du att investeringen har förändrat er verksamhet i företaget?	-	+
	Har investeringen bidragit till att förändra er affärsidé?	-	+
	Har investeringen förändrat era försäljningskanaler?	-	+
	Om ni marknadsför era produkter eller tjänster, har investeringen lett till en förändring i sättet ni marknadsför er?	/	/
	Har investeringen lett till förändring i sättet att styra eller leda företaget?	-	+
Kommunikation, samarbete och miljö	Har ni efter investeringen samarbetat mer med andra företag i närområdet?	-	+
	Har investeringen lett till förbättrade relationer med era kunder?	-	+
	Har investeringen bidragit till en mer miljö- eller klimatvänlig produktion eller verksamhet?	/	/

Dessutom är inte bara de regressionsresultaten som visar att stöden upplevs olika beroende på om företagen har ansökt för 4.1/2A eller 6.4/6A. Tabellerna i Bilaga 4 beskriver svarsfördelningen av hur respondenterna i de två olika grupperna har svarat på alla frågor som används som beroendevariabler i regressionen.

Ekonomi och anställning

Tabellerna A5-A10 visar hur företagen upplever de olika frågorna som har med ekonomi och anställning att göra. Frågan angående en ökning i produktivitet

ställdes bara till 4.1/2A-gruppen (givet stödets karaktär). Men på övriga frågor angående ökning i lönsamhet och konkurrenskraft, visas det tydligt att 6.4/6A-företagen i högre utsträckning är mer benägna att ge ett positivt svar (alternativ 4 eller 5). Det är även intressant att notera att svaren i tabellerna A8 och A9 där frågorna berör antalet arbetade timmar och antalet anställda i företaget. Här märks det tydligt att stöden har olika syften eftersom majoriteten av 4.1/2A-företagen nu svarat att deras arbetstimmar har minskat, medan vi ser ett motsatt resultat för 6.4/6A-företagen som nu jobbar fler timmar efter investeringen som gjorts till följd av stödet. På liknande sätt har de flesta 4.1/2A-företagen svarat att antalet anställda är oförändrat efter investeringen medan 6.4/6A-företagen menar att de har kunnat anställa fler. Dock så ser vi inte särskilt stora skillnader mellan stöden då det gäller huruvida investeringen har bidragit till ytterligare finansiering.

Innovation

Tabellerna A.11–A.13 visar svarsdistributionen för de frågor som berör innovation. Här är skillnaderna i svaren marginella både vad gäller produkt- och processinnovationer. Dock ser vi att 6.4/6A-företagen i högre utsträckning är benägna att svara alternativ 4 eller 5 då det gäller förbättringen av kvalitén på produkterna eller tjänsterna. De är även mer benägna att ge ett positivt svar på huruvida man introducerat nya eller förändrade produkter eller tjänster efter investeringen. Dessa skillnader visas i även i regressionsresultaten. Det är här viktigt att återigen påminna om att stödet 4.1/4A inte syftar till att de företag som får stödet beviljat ska bli innovativa. Ofta används stödet till att bygga djurstall, så därmed är svaren angående innovation inte oväntade.

Företagsutveckling

I tabellerna A.14–A.18 ser vi svarsfördelningen som berör frågor relaterade till företagsutvecklingen. 6.4/6A-företag upplever att investeringen har påverkat olika aspekter av utvecklingen av deras företag i en högre utsträckning jämfört med 4.1/4A-företag. Däremot då det gäller svaren relaterade till påverkan på arbetsmiljön (tabell A.17), så svarar 90 procent av 4.1/2A-företagen att arbetsmiljön har förbättrats. En förbättring i arbetsmiljön är just något som stöd 4.1/2A syftar till att förbättra i och med att stödet inriktas mot landsbygdsföretag och deras finansiering och byggande av djurstall eller inköp av maskiner.

Förändringar i företaget

Tabellerna A.19–A.23 visar svaren för de frågor som gäller förändringar i företaget. Även här kan vi dra liknande slutsatser som tidigare att det kan relateras till stödets karaktär, då 6.4/6A-företagen oftast var mer benägna att svara mer positivt. Däremot är svarsfördelningen liknande för båda grupperna då det gäller sättet att styra företagen. Här har majoriteten i båda grupperna svarat att de inte gjort några förändringar i detta avseende.

Kommunikation, samarbete och miljö

Resultaten av svarsfördelningen för frågorna som har med kommunikation, samarbete och miljö visas i tabellerna A.24–A.26. Medan 6.4/6A-företag i högre grad menar att investeringen lett till fler samarbeten och förbättrade relationer med kunder efter investeringen, så menar 4.1/4A-företagen att deras produktion har blivit mer miljövänlig efter investeringen.

En levande landsbygd

Resultaten för frågan om stödet medfört en mer levande landsbygd visas i tabell A.27. Den överväldigande majoriteten av företagen menar att så är fallet. Svarsfördelningen skiljer sig inte åt mellan de olika stöden i detta fall.

6 Slutsatser

Landsbygdsprogrammet 2014 - 2020 omfattar stöd och finansiering till landsbygdsutveckling, med det generella målet *Smart och hållbar tillväxt*. I den här rapporten fokuserar vi på två typer av stöd; investeringsstöd till jordbruk för ökad konkurrenskraft (4.1/2A) och investeringsstöd för att skapa jobb (6.4/6A). Målet med rapporten är att kunna undersöka aspekter av de investeringar som gjorts till följd av stöden som inte fångas av befintliga registerdata.

Därför genomförde Jönköping University i samarbete med Jordbruksverket en telefonenkät till sammanlagt 200 företag. Företagen som deltog i enkäten var ett urval av de verksamheter som hade fått stöd beviljat och utbetalt. Frågorna utformades för att fånga företagens egna uppfattning om hur investeringsstöden påverkat olika aspekter i deras verksamhet. Denna rapport är en analys av svaren från företagen baserat på enkäten. Övergripande svarar rapporten på följande frågor, kring vilka rapporten också är utformad:

1. Hur upplevdes ansökningsprocessen från stödmottagarna?
2. Hur påverkade investeringen till följd av stödet företagets ekonomi och anställningsförmåga?
3. Hur påverkade investeringen företagets innovationsförmåga?
4. Hur påverkade investeringen företagets allmänna utveckling?
5. Har investeringen medfört att företaget gjort förändringar i sin verksamhet?
6. Har investeringen medfört en förändring av företagets samarbetsförmåga och produktion med avseende på klimateffekter?
7. Har investeringen medfört en levande landsbygd?

Två frågor i enkäten är kopplade till företagets diversifieringsstrategier. Den första frågan handlar om huruvida investeringen medfört nya/förändrade produkter eller tjänster. Den andra frågan fokuserar på om verksamheten utvecklats inom nya affärsområden. Analysen baserad på resultaten från dessa båda frågor indikerar att investeringen inte haft någon påverkan. Det behöver inte innebära att investeringen inte haft någon påverkan vad gäller diversifiering ur andra aspekter som inte fångas i enkäten.

I enkäten ställs det också en fråga om dödvikt, vilket uppstår om företagen som får investeringen hade genomfört investeringarna även utan stöd. Svaren visar att ungefär 57 procent av företagen hade genomfört investeringen oavsett om de hade fått stödet eller inte, vilket tyder på en relativt omfattande dödvikt. Företagen fick dock även möjlighet att beskriva hur de trodde att deras verksamhet hade utvecklats utan stödet. Här ser vi att de flesta företagen visserligen hade gjort investeringen men att det hade medfört kostnader, såsom lägre tillväxt,

svagare utveckling och en tuffare ekonomisk situation. Dödvikten ser ut att vara något större för 6.4/6A än 4.1/2A-gruppen.

Det är återigen viktigt att poängtera att syftet med analysen inte är att jämföra företag som har erhållit stöd 4.1/2A respektive 6.4/6A. Dock innehåller respektive grupp så pass få observationer att underlaget för att genomföra separata regressioner för de två olika grupperna inte hade varit möjligt. Detta är den primära anledningen till att vi kontrollerar för skillnaderna mellan grupperna med en "binär variabel" som antar värdet 1 om företaget har fått stöd 4.1/2A och 0 annars. Stöden har olika syften och det är oftast därför vi ser tydliga skillnader mellan grupperna. Skillnaderna mellan stöden framgår ofta även av de öppna svaren (t.ex. relaterade till fråga 6) där företagen sammanfattar varför de har sökt stödet. Många av 4.1/2A-företagen har sökt stöd för att bygga djurstallar eller för att förbättra djurmiljön, medan 6.4/6A-företagen ofta har haft som syfte att öka antalet anställda. De stora skillnaderna i vad stödet ska användas till är av naturliga skäl relaterade till stödets olika syften och gör också att variabeln som fångar typ av stöd också ofta visar statistisk signifikans. Man ser dessa skillnaderna tydligt exempelvis då det gäller frågor relaterade till arbetsmiljön i företaget.

En framtida rekommendation är att studien görs när företag som erhållit stöd 6.4/6A är fler till antalet och stöden därmed kan behandlas separat i en liknande analys.

Ansökningsprocessen

Generellt ser vi en relativt hög grad av missnöje med ansökningsprocessen, vilket innebär att det finns utrymme för förbättringar. Den bidragande faktorn till missnöjet är med stor sannolikhet den långa handläggningstiden. I snitt tog det 493 dagar mellan ansökan och beslut vilket av många ansågs för lång tid (75 företag uppgav detta). Missnöjet var relativt sett högre bland företag som sökt investeringsstöd för konkurrenskraft (4.1/2A), vars väntetider också var längre, men det kan möjligen också förklaras av att de två olika stöden öppnades vid olika tillfällen och att de olika grupperna därmed hade olika förutsättningar. Oavsett anledning så är det säkert att rekommendera att handläggningstiderna förkortas när så är möjligt. Svaren i undersökningen visar ett missnöje med handläggningstiderna och antal dagar från ansökan till beslut är enligt analysen kopplad till upplevda negativa effekter, exempelvis relaterat till förbättrad kvalitet på produkterna, utveckling av nya affärsområden m.m.

Ekonomi och anställning

Svaren i enkäten visar generellt sett en positiv bild av investeringens påverkan på lönsamhet, produktivitet, och konkurrenskraft. Mer än hälften av företagen uppgav minst 4 (på en skala 1–5, där 1 är påverkan i liten utsträckning och 5 är i hög utsträckning) på samtliga frågor, och det är också relativt få företag som har svarat alternativ 1 eller 2. Angående frågorna om hur investeringen har påverkat antalet jobbtimmar och antal anställda i företaget, hittar vi få företag som tyckte

att de har upplevt en minskning i både fallen. De flesta ser en ökning i antalet jobbade timmar, men inte så stor förändring i antalet anställda i företaget.

Om vi fortsätter med regressionsresultaten och sammanfattar i vilken utsträckning "stödbeloppet" tycks relatera till företagets "ekonomi och anställning", så ser vi att stödbeloppet verkar spela roll för företagets produktivitet och ökning i antal anställda. Det innebär att "stödbeloppet" tycks vara viktigare i relation till "produktivitet" och "anställningsförmågan" i företagen, snarare än att ha en tydlig påverkan på företagets ekonomi. Det kan vara fallet att det tar längre tid för de ekonomiska resultaten (oavsett om det kommer i form av lönsamhet, produktivitet, eller konkurrenskraft) att synas. Det skulle därför vara intressant att följa upp företagen om några år, efter det att de erhållit stödet, för att se om dessa resultat förblir desamma.

Typ av stöd är, som framgår av resultaten, en viktig variabel i denna del av analysen (ekonomi och anställning). 4.1/2A-företag är mindre sannolika att se en ökning och detta gäller för samtliga beroendevariabler. Det är intressant eftersom 4.1/2A-företag i genomsnitt erhåller högre stödbelopp, men det är å andra sidan inte förvånande med tanke på att syftet med stöden är olika. Även detta skulle kunna följas upp i framtida utvärderingar.

Innovation

Om vi går vidare till relationen mellan investeringen som gjorts till följd av stödet och innovation hittar vi tydliga positiva samband på hur stödmottagarna som tagit emot ett högre belopp oftare upplevde att investeringen förbättrade deras processer och gjorde dem mer innovativa än de som tagit emot ett lägre belopp. Dock så märktes det också från de öppna frågorna att stödmottagarna inte alltid har en god uppfattning om vad begreppet innovation innebär. Här finns därför rum för förbättring, särskilt då ett av syftena med båda stöden är att påverka och öka innovationsförmågan i företagen. Därför kan det vara svårt att med säkerhet säga om investeringen bidrar till att göra företagen mer innovativa. Enkätsvaren visar också att de flesta företagen tyckte att investeringen medför en ökning i kvaliteten på deras produkter, samt att de kunnat producera nya eller förändrade produkter (eller tjänster).

De andra två variablerna som visar ett negativt samband är typ av stöd och dagar till beslut. 4.1/2A-företag är mindre sannolika att vara innovativa och längre väntetider påverkar inte bara företagets syn på hur ansökningsprocessen fungerade utan tycks även i vissa fall vara ett hinder för deras innovationsförmåga. Det kan bero på en selektion där urvalet av företag som kanske är mindre innovativa till att börja också är företag vars beslut drar ut tiden, jämfört med övriga företag. Dock tror vi inte att så är fallet då väntetiderna är starkt kopplade till olika län och kriterier, som i viss grad bör vara exogena för företagets förmåga att vara innovativa.

Företagsutveckling

Vi går nu vidare till frågor relaterade till företagsutveckling. Först tillfrågades respondenterna om de ansåg att investeringen påverkade deras långsiktiga utveckling i verksamheten. Här angav hela 81 procent av företagen antingen svarsalternativ 4 eller 5 på frågan (på en 1–5 skala, där 1 är påverkan i liten utsträckning och 5 är i hög utsträckning). Ytterligare tre frågor var relaterade till “företagsutveckling”: om investeringen bidrog till att verksamheten har utvecklats nya affärsområden; om det bidrog till någon form av kompetensutvecklingen; och om arbetsmiljön har påverkats. Svaren tyder på att de flesta företagen inte har vidareutvecklat sina verksamheter till nya affärsområden, men investeringen har å andra sidan bidragit till olika former av kompetensutveckling, och till en förbättring av arbetsmiljön i företagen.

Om vi skulle sammanfatta svaren från regressionsresultaten, ser vi ett positivt samband mellan stödbelopp och den upplevda långsiktiga utvecklingen och kompetensutvecklingen. Å andra sidan relaterar stödbeloppet negativt för utveckling till nya affärsområden, vilket är förvånande. Resultatet kan orsakas av att de flesta av företagen i undersökningen tillhör gruppen som sökt investeringsstöd för ökad konkurrenskraft (4.1/2A). Dessa företag kan vara mindre sannolika att starta nya affärsområden på grund av syftet med stödet. Baserat på de öppna svaren om varför företagen hade behov av stödet, svarade inte någon att motivet var att utveckla nya affärsområden.

Äldre företag var mer troliga att utveckla nya affärsområden och öka kompetensutvecklingen. Typ av stöd visar ett negativt samband med den långsiktiga utvecklingen och tillväxten i nya affärsområden. Samtidigt visar typ av stöd ett positivt resultat i relation till en förbättrad arbetsmiljö i företagen. Det kan vara ett resultat av att 4.1/2A-stödet i högre grad är riktade mot investeringar som skulle kunna bidra positivt till arbetsmiljö, till exempel bygga djurstall eller i form av nya maskiner. Dessutom visar variabeln som mäter om företagen tyckte att ansökningsprocessen tog lång tid ett positivt samband på nya affärsområden. Det tolkar vi som att en längre tid också kunnat ge utrymme för sådana förändrade strategier (som att satsa på ett nytt område). En längre tid bidrar dock negativt till kompetensutvecklingen, dvs. desto längre företaget får vänta, desto mindre benäget är företaget att utveckla sin kompetens. En punkt som kan vara värd att ha i åtanke är huruvida kompetensutveckling ska vara ett villkor för stöd i framtiden.

Förändringar i företaget

Angående investeringen effekter på olika typer av förändringar i företagen fick företagen först svara på frågan om de uppfattar att investeringen som de genomfört med hjälp av stödet, har förändrat deras verksamhet. 144 företag angav svarsalternativ 4 eller 5 (på en 1–5 skala, där 1 är påverkan i liten utsträckning och 5 är i hög utsträckning), vilket tyder på en hög effekt. Givet frågans utformning går det inte med säkerhet att säga om förändringen varit positiv för företaget, men vi kan anta att så är fallet baserat på de öppna svarsalter-

nativen i enkäten. Företagen fick också svara på fyra mer specifika frågor om förändringar i olika delar av verksamheten: “affärsidé”, “försäljningskanaler”, “sättet att styra företaget” och “marknadsföring”.

I regressionsresultaten visar stödbeloppet ett positivt samband då det gäller mer generella förändringar i företaget, utan att specifikt klargöra vilka förändringar som åsyftas. Däremot finner vi nästan inget samband mellan stödbeloppet och de mer specifika frågorna. Den enda relationen vi finner är i relation till antalet försäljningskanaler, dock med en negativ koefficient.

Andra variabler som spelar roll är förhållandet mellan sökt och erhållet belopp som visar ett negativt samband med sannolikheten att förändra företagets affärsidé och sannolikheten att ändra sättet att styra företaget på. Även här hittar vi ett negativt samband mellan 4.1/2A-företag och sannolikheten att göra förändringar. Det negativa sambandet finner vi i alla regressioner, utom för sannolikheten att göra förändringar i sättet att styra företaget. Den binära variabeln gällande om företagen tyckte att ansökningsprocessen tog för lång tid, visar en negativ relation för sannolikheten att göra generella förändringar i företaget, men ett positivt samband för sannolikheten att förändra företagets affärsidéer.

Kommunikation, samarbete och miljö

Företagen fick även svara på tre frågor relaterade till kommunikation, samarbete, och miljö. Dessa frågor var om investeringen till följd av stödet påverkat samarbetet med andra företag i närområdet, om företaget förbättrat sina kundrelationer, samt om investeringen bidragit till en mer miljö- och klimatvänlig produktion. Svaren visar att investeringen generellt sett inte påverkat samarbetet med andra företag, men över 50 procent av företagen angav att investeringen bidragit till förbättrade kundrelationer och 72 procent av företagen svarade att investeringen bidragit till en mer miljövänlig produktion. Företagen fick också själva ge exempel på hur deras produktion har blivit mer miljövänlig efter investeringen.

Regressionsanalysen visade dock inget samband mellan stödbeloppet och beroendevariablerna: företagets samarbetsförmåga, kundrelationer, och produktion med avseende på climateffekter. Andra variabler som däremot var signifikanta var typ av stöd, där 4.1/2A-företagen var mindre sannolika att ha ändrat sina samarbeten eller förbättrat sina kundrelationer.

En levande landsbygd

195 av de 200 företag som ingick i undersökningen menade att investeringen bidragit till en levande landsbygd. På grund av den låga variationen i svaren, kunde vi inte genomföra en regressionsanalys för denna del av rapporten. Dock indikerar den överväldigande majoriteten av positiva svar, i kombination med de öppna svaren på denna fråga, att investeringen bidragit till en mer levande landsbygd ur en rad olika aspekter. Detta kan anses vara en måluppfyllning av stöden. När företagen tillfrågades om varför de tycker att investeringen har gjort landsbygden mer levande är svaren väldigt varierande. En del menar att det

faktum att de kan finnas kvar innebär en mer levande landsbygd. Andra nämner att de skapar jobb och även att de ser ett ökat intresse för sina produkter. Vissa nämner också att miljön förbättrats eftersom deras verksamhet finns kvar på en mindre ort. En annan miljöaspekt som lyftes var att produktionen blivit mer miljövänlig till följd av investeringen.

Referenser

- Backman, Mikaela, Pia Nilsson, Johan Klaesson, Hans Westlund, Jonna Rickardsson, and Lisa Wassen. 2016. Utvärdering av Landsbygdsprogrammet 2007-2013 (Axel 1). Jordbruksverket: Jordbruksverket.
- Bamberger, Michael. 2009. "Strengthening the evaluation of programme effectiveness through reconstructing baseline data." *Journal of Development Effectiveness* 1 (1):37-59.
- Bergman, Karin. 2013. Varför välja mjölkrobot? – en analys av ett investeringsbeslut. AgriFood Economics Centre
- Chrisman, James J., Jess H. Chua, and Pramodita Sharma. 2005. "Trends and Directions in the Development of a Strategic Management Theory of the Family Firm." *Entrepreneurship Theory and Practice* 29 (5):555-575. doi: 10.1111/j.1540-6520.2005.00098.x.
- Duranton, Gilles, and Diego Puga. 2004. "Micro-foundations of urban agglomeration economies." In *Handbook of Regional and Urban Economics*, edited by J. Vernon Henderson and Thisse Jacques-François, 2063-2117. Elsevier.
- Greene, William H. 2008. *Econometric analysis*: Granite Hill Publishers.
- Hausman, Jerry A, and Paul A Ruud. 1987. "Specifying and testing econometric models for rank-ordered data." *Journal of econometrics* 34 (1-2):83-104.
- Helmers, Gustav 2015. Urvalskriterier i landsbygdsprogrammet 2014-2020. Jordbruksverket: Landsbygdsavdelningen.
- Jordbruksverket. 2018a. "Investeringsstöd till jordbruk, trädgård och rennärning." accessed November. <http://www.jordbruksverket.se/amnesomraden/stod/stodilandsbygdsprogrammet/investeringar/jordbruktradgardochrennaring.4.6ae223614dda2c3dbc44ef5.html>.
- Jordbruksverket. 2018b. "Investeringsstöd till nya jobb på landsbygden." accessed November. <http://www.jordbruksverket.se/amnesomraden/stod/stodilandsbygdsprogrammet/investeringar/nyajobbpalandsbygden.4.6ae223614dda2c3dbc44fca.html>.
- Lee, Jim. 2006. "Family Firm Performance: Further Evidence." *Family Business Review* 19 (2):103-114. doi: 10.1111/j.1741-6248.2006.00060.x.
- Marshall, Alfred. 1920. *Principles of Economics*. 8th Edition ed. Philadelphia: Porcupine Press.
- Porter, Michael E. 2000. "Location, Competition, and Economic Development: Local Clusters in a Global Economy." *Economic Development Quarterly* 14 (1):15-34.

- Rigby, David, and Jürgen Essletzbichler. 2002. "Agglomeration economies and productivity differences in US cities." *Journal of Economic Geography* 2 (4):407-432. doi: 10.1093/jeg/2.4.407.
- Sauer, Johannes, and Hans Vrolijk. 2019. "Innovation and performance – evidence at micro level." *Applied Economics* 51 (43):4673-4699.
- Schumpeter, Joseph A. 1934. *The Theory of Economic Development: An Inquiry Into Profits, Capital, Credit, Interest, and the Business Cycle*. Vol. 55: Transaction Publishers.
- Whitehead, John C, Peter A Groothuis, and Glenn C Blomquist. 1993. "Testing for non-response and sample selection bias in contingent valuation." *Economics Letters* 41 (2):215-220.
- Williams, Richard. 2006. "Generalized ordered logit/partial proportional odds models for ordinal dependent variables." *Stata Journal* 6 (1):58.
- Williams, Richard. 2010. "Fitting heterogeneous choice models with oglm." *Stata Journal* 10 (4):540.
- Wixe, Sofia. 2015. "The Impact of Spatial Externalities: Skills, Education and Plant Productivity." *Regional Studies* 49 (12):2053-2069. doi: 10.1080/00343404.2014.891729.
- Wixe, Sofia. 2018. "Neighbourhood related diversity, human capital and firm innovation." *Papers in Regional Science* 97 (2):217-252.
- Wixe, Sofia, Pia Nilsson, Lucia Naldi, and Hans Westlund. 2017. *Disentangling innovation in small food firms: The role of external knowledge, support, and collaboration*: The Royal Institute of technology, Centre of Excellence for Science and...

Bilaga 1 Enkätfrågor

Generella frågor

1. Hur många anställda är ni i företaget?
[fyll i antal Inklusivt säsongsarbetare/motsvarande]
2. Vilken är din roll i företaget? *[Ställs till de som svarat >1 i frågan.]*
 - Ensam ägare eller delägare
 - VD
 - Ekonomichef
 - Personalchef
 - Kanslist/motsvarande
 - Övrigt *(fyll i fritext)*
2. Är företaget ett familjeföretag i den meningen att det ägs eller drivs till stora delar av en familj eller släkt? (*“Stora delar” = majoritetsägande*)
 - Ja
 - Nej
 - Vet ej
 - 2.1 Om ja: Hur många familjemedlemmar är ägare/delägare i företaget?
[fyll i antal]
 - 2.2 Om ja: Hur många i familjen får sin inkomst, helt eller delvis, från företaget?
[fyll i antal]
3. Hur fick ni reda på att investeringsstödet fanns?
 - Från rådgivare från branschen (t.ex. LRF, Hushållningssällskapet)
 - Från handläggare på länsstyrelsen eller Jordbruksverket
 - Via Jordbruksverkets eller Länsstyrelsens webbplats
 - Från kommunens handläggare eller webbplats
 - Från media (inkl. tidningar)
 - Privata kontakter (vänner, kollegor, andra som fått stöd)
 - Banken
 - Har alltid (eller sedan länge) känt till stödet
 - Övrigt *(fyll i fritext)*

4. På en skala 1-5, hur upplever du att ansökningsprocessen har fungerat som helhet? (*intervjuaren behöver kort info om processen som bakgrund*) (skala från 1 till 5)
1 = dåligt, 5 = mycket bra
- 4.1 *Vad fungerade bra, vad fungerade mindre bra?*
(*gärna korta koncisa svar*)
5. När startade företaget sin verksamhet?
[fyll i årtal, ungefärligt]
6. Hur skulle du sammanfatta varför ni genomfört investeringen? Vad var syftet med den?
[fritext; ca 1-2 meningar, kort sammanfattning]
7. I vilken utsträckning uppfattar du att investeringen har förändrat er verksamhet i företaget?
1 = liten utsträckning, 5 = hög utsträckning
8. I vilken utsträckning tror du att investeringen påverkat företagets utveckling långsiktigt?
1 = liten utsträckning, 5 = hög utsträckning
9. Skulle du/ni ha genomfört investeringen även om stödmöjligheten inte hade funnits (dvs. om stödet inte hade existerat)?
- Ja
 - Nej
 - Vet ej
10. Hur hade verksamheten i företaget utvecklats om stödet inte hade beviljats?

Ekonomi + anställning

11. I vilken utsträckning har investeringen lett till bättre lönsamhet i företaget?
1 = liten utsträckning, 5 = hög utsträckning
- 11.1 *I vilken utsträckning har investeringen ökat företagets produktivitet? [Endast till 4.1]*
1 = liten utsträckning, 5 = hög utsträckning
12. I vilken grad har investeringen påverkat antalet arbetade timmar i företaget?
1 = minskat mycket, 3 = oförändrat, 5 = ökat mycket

13. I vilken grad har investeringen påverkat antalet anställda i företaget?
1 = minskat antal anställda, 3 = oförändrat, 5 = ökat antal anställda
14. Har investeringen bidragit till att behålla arbetstillfällena i företaget?
- Ja
 - Nej
 - Vet ej
15. I vilken utsträckning har stödet bidragit till att du/ni fått ytterligare finansiering? Ex banklån
1 = liten utsträckning, 5 = hög utsträckning, Ej tillämbart
16. I vilken utsträckning har investeringen haft en positiv påverkan på företagets konkurrenskraft?
1 = liten utsträckning, 5 = hög utsträckning

Innovation

17. I vilken utsträckning tror du investeringen har gjort att era processer förbättrats eller blivit mer innovativa? Tänk både på produktions- och arbetsprocesser.
1 = liten utsträckning, 5 = hög utsträckning
- 17.1 Hur, på vilket sätt? [Endast till de som svarar 4 eller 5]*
18. Har investeringen lett till förändring i sättet att styra eller leda företaget?
- Ja
 - Nej
 - Vet ej/osäker
19. Har investeringen bidragit till produktion av nya eller förändrade produkter eller tjänster?
- Ja
 - Nej
 - Vet ej/osäker
20. I vilken utsträckning uppfattar du att investeringen har bidragit till en bättre kvalitet på era produkter/tjänster?
1 = liten utsträckning, 5 = hög utsträckning

Företagsutveckling

21. Har investeringen bidragit till att förändra er affärsidé?
- Ja
 - Nej
 - Vet ej
22. Har investeringen bidragit till att ni har vidareutvecklat den befintliga verksamheten till nya affärsområden?
- Ja
 - Nej
 - Vet ej
23. Har investeringen förändrat era försäljningskanaler?
- Ja
 - Nej
 - Vet ej
- 23.1 *Hur, på vilket sätt? [Endast till de som svarar ja]*
24. Har investeringen bidragit till någon form av kompetensutveckling i ert företag?
- Ja
 - Nej
 - Vet ej
25. Om det hade varit obligatoriskt att delta i kompetensutveckling inom exempelvis företagande och ekonomi under en heldag för att få stödet, hade ni ändå sökt stödet?
- Definitivt
 - Troligtvis
 - Troligtvis inte
 - Definitivt inte
 - Vet ej
26. Har investeringen påverkat arbetsmiljön i ert företag?
- Försämrats
 - Oförändrat
 - Förbättrats
- 26.1 *På vilket sätt? [Endast till de som svarat försämrats eller förbättrats]*

Kommunikation, samarbete

27. Om ni marknadsför era produkter eller tjänster, har investeringen lett till en förändring i sättet ni marknadsför er?
- Ja
 - Nej
 - Vet ej
 - Ej tillämpligt
28. Har ni efter investeringen samarbetat mer med andra företag i närområdet?
- Ja
 - Nej
 - Vet ej
29. Har investeringen lett till förbättrade relationer med era kunder?
- Ja
 - Nej
 - Vet ej

Miljö, landsbygd etc

30. Har investeringen bidragit till en mer miljö- eller klimatvänlig produktion eller verksamhet?
- Ja
 - Nej
 - Vet ej
- 30.1 *Ge exempel, på vilket sätt? [Endast till de som svarar ja]*
31. Har investeringen bidragit till en "levande landsbygd"?
- Ja
 - Nej
 - Vet ej
- 31.1 *Ge exempel, på vilket sätt? [Endast till de som svarar ja]*

Bilaga 2 Detaljerade uppgifter om familjeföretagen i enkäten

Tabell A.1 Antal familjemedlemmar som är ägare/delägare i företaget

Hur många familjemedlemmar är ägare / delägare i företaget	Frekvens	Procent
1	56	38,9
2	70	48,6
3	10	6,9
4	6	4,17
5	1	0,69
6	1	0,69
Totalt	144	100

Tabell A.2 Antal familjemedlemmar som får inkomst från företaget

Hur många i familjen får sin inkomst, helt eller delvis, från företaget?	Frekvens	Procent
0	6	4,2
1	42	29,2
2	61	42,4
3	23	15,9
4	9	6,25
5	2	1,39
8	1	0,69
Totalt	144	100

Bilaga 3 Beskrivande statistik per insatsgrupp

Tabell A.3 Beskrivande statistik för 4.1/2A

Variabler	Antal observationer	Medelvärde	Median	Standardavvikelse	Min	Max
Stödbelopp	124	803307	715494	772121	37262	7000000
Ålder	124	24,653	21,5	17,676	2	107
Antal anställda	124	2,444	1	3,714	0	26
Familjeföretag	124	0,790	1	0,409	0	1
Sökt/Fått	124	0,327	0,372	0,105	0,022	0,5
Tidigare erfarenhet	124	0,476	0	0,501	0	1
Tid	124	540,5	526	237,569	63	1281
Lång tid	124	0,419	0	0,495	0	1
Befolkningstäthet	124	38,870	28,2	32,492	1,2	171,4
Areal	124	178,623	129,19	173,692	0	1034,71
Kön	102	0,039	0	0,195	0	1

Tabell A.4 Beskrivande statistik för 6.4/6A

Variabler	Antal observationer	Medelvärde	Median	Standardavvikelse	Min	Max
Stödbelopp	76	50107	513873	366704	40250	1447660
Ålder	76	11,803	9,5	10,160	0	63
Antal anställda	76	6,908	3	10,348	0	52
Familjeföretag	75	0,613	1	0,49	0	1
Sökt/Fått	76	0,313	0,349	0,097	0,052	0,4
Tidigare erfarenhet	76	0,342	0	0,478	0	1
Tid	76	414,579	410	215,912	80	952
Lång tid	76	0,303	0	0,462	0	1
Befolkningstäthet	76	117,153	25,65	581,257	0,8	5074,7
Areal	76	9,705	0	29,555	0	171,9
Kön	39	0,359	0	0,486	0	1

Bilaga 4 Svarsfördelningen av alla variabler uppdelade per stödtyp

Ekonomi och anställning

Tabell A.5 I vilken utsträckning har investeringen lett till bättre lönsamhet i företaget?

Svar	Totalt		6.4/6A			4.1/2A		
	Frekvens	Procent	Svar	Frekvens	Procent	Svar	Frekvens	Procent
1	8	4%	1	2	3%	1	6	5%
2	14	7%	2	2	3%	2	12	10%
3	52	26%	3	15	20%	3	37	30%
4	81	41%	4	34	45%	4	47	38%
5	34	17%	5	17	22%	5	17	14%
Vet ej	11	6%	Vet ej	6	8%	Vet ej	5	4%
Totalt	200	100%	Totalt	76	100%	Totalt	124	100%

Tabell A.6 I vilken utsträckning har investeringen ökat företagets produktivitet?

Svar	Totalt		6.4/6A			4.1/2A		
	Frekvens	Procent	Svar	Frekvens	Procent	Svar	Frekvens	Procent
1	3	2%	1			1	3	2%
2	7	6%	2			2	7	6%
3	33	27%	3			3	33	27%
4	58	47%	4			4	58	47%
5	22	18%	5			5	22	18%
Vet ej	1	1%	Vet ej			Vet ej	1	1%
Totalt	124	100%	Totalt			Totalt	124	100%

Tabell A.7 I vilken utsträckning har investeringen haft en positiv påverkan på företagets konkurrenskraft?

Svar	Totalt		6.4/6A			4.1/2A		
	Frekvens	Procent	Svar	Frekvens	Procent	Svar	Frekvens	Procent
1	10	5%	1	0	0%	1	10	8%
2	8	4%	2	1	1%	2	7	6%
3	38	19%	3	8	11%	3	30	24%
4	86	43%	4	31	41%	4	55	44%
5	58	29%	5	36	47%	5	22	18%
Totalt	200	100%	Totalt	76	100%	Totalt	124	100%

Tabell A.8 I vilken grad har investeringen påverkat antalet arbetade timmar i företaget?

Svar	Totalt		6.4/6A			4.1/2A		
	Frekvens	Procent	Svar	Frekvens	Procent	Svar	Frekvens	Procent
Minskat	27	4%	Minskat	1	1%	Minskat	26	21%
Oförändrat	52	10%	Oförändrat	10	13%	Oförändrat	42	34%
Ökat	118	35%	Ökat	63	83%	Ökat	55	44%
Vet ej	3	2%	Vet ej	2	3%	Vet ej	1	1%
Totalt	200	100	Totalt	76	100%	Totalt	124	100%

Tabell A.9 I vilken grad har investeringen påverkat antalet anställda i företaget?

Svar	Totalt		6.4/6A			4.1/2A		
	Frekvens	Procent	Svar	Frekvens	Procent	Svar	Frekvens	Procent
Minskat	11	6%	Minskat	2	3%	Minskat	9	7%
Oförändrat	96	48%	Oförändrat	21	28%	Oförändrat	75	60%
Ökat	91	46%	Ökat	52	68%	Ökat	39	31%
Vet ej	2	1%	Vet ej	1	1%	Vet ej	1	1%
Totalt	200	100%	Totalt	76	100%	Totalt	124	100%

Tabell A.10 I vilken utsträckning har stödet bidragit till att du/ni fått ytterligare finansiering?

Svar	Totalt		6.4/6A			4.1/2A		
	Frekvens	Procent	Svar	Frekvens	Procent	Svar	Frekvens	Procent
1	47	24%	1	18	24%	1	29	23%
2	10	5%	2	5	7%	2	5	4%
3	40	20%	3	13	17%	3	27	22%
4	31	16%	4	10	13%	4	21	17%
5	27	14%	5	8	11%	5	19	15%
Ej tillämpligt	45	23%	Ej tillämpligt	22	29%	Ej tillämpligt	23	19%
Totalt	200	100%	Totalt	76	100%	Totalt	124	100%

Innovation

Tabell A.11 I vilken utsträckning tror du investeringen har gjort att era processer förbättrats eller blivit mer innovativa?

Svar	Totalt		6.4/6A			4.1/2A		
	Frekvens	Procent	Svar	Frekvens	Procent	Svar	Frekvens	Procent
1	16	8%	1	4	5%	1	12	10%
2	8	4%	2	4	5%	2	4	3%
3	55	28%	3	23	30%	3	32	26%
4	76	38%	4	24	32%	4	52	42%
5	45	23%	5	21	28%	5	24	19%
Totalt	200	100%	Totalt	76	100%	Totalt	124	100%

Tabell A.12 I vilken utsträckning uppfattar du att investeringen har bidragit till en bättre kvalitet på era produkter/tjänster?

Svar	Totalt		6.4/6A			4.1/2A		
	Frekvens	Procent	Svar	Frekvens	Procent	Svar	Frekvens	Procent
1	21	11%	1	4	5%	1	17	14%
2	4	2%	2	0	0%	2	4	3%
3	38	19%	3	13	17%	3	25	20%
4	90	45%	4	27	36%	4	63	51%
5	47	24%	5	32	42%	5	15	12%
Totalt	200	100%	Totalt	76	100%	Totalt	124	100%

Tabell A.13 Har investeringen bidragit till produktion av nya eller förändrade produkter eller tjänster?

Svar	Totalt		6.4/6A			4.1/2A		
	Frekvens	Procent	Svar	Frekvens	Procent	Svar	Frekvens	Procent
Ja	83	42%	Ja	56	74%	Ja	27	22%
Nej	115	58%	Nej	20	26%	Nej	95	77%
Vet ej	2	1%	Vet ej	0	0%	Vet ej	2	2%
Total	200	100%	Total	76	100%	Total	124	100%

Företagsutveckling

Tabell A.14 I vilken utsträckning tror du att investeringen påverkat företagets utveckling långsiktigt?

Svar	Totalt		6.4/6A			4.1/2A		
	Frekvens	Procent	Svar	Frekvens	Procent	Svar	Frekvens	Procent
1	5	3%	1	2	3%	1	3	2%
2	8	4%	2	3	4%	2	5	4%
3	26	13%	3	5	7%	3	21	17%
4	73	37%	4	22	29%	4	51	41%
5	87	44%	5	44	58%	5	43	35%
Vet ej	1	1%	Vet ej	0	0%	Vet ej	1	1%
Totalt	200	100%	Totalt	76	100%	Totalt	124	100%

Tabell A.15 Har investeringen bidragit till att ni har vidareutvecklat den befintliga verksamheten till nya affärsområden?

Svar	Totalt		6.4/6A			4.1/2A		
	Frekvens	Procent	Svar	Frekvens	Procent	Svar	Frekvens	Procent
Ja	91	46%	Ja	53	70%	Ja	38	31%
Nej	108	54%	Nej	22	29%	Nej	86	69%
Vet ej	1	1%	Vet ej	1	1%	Vet ej	0	0%
Totalt	200	100%	Totalt	76	100%	Totalt	124	100%

Tabell A.16 Har investeringen bidragit till någon form av kompetensutveckling i ert företag?

Totalt			6.4/6A			4.1/2A		
Svar	Frekvens	Procent	Svar	Frekvens	Procent	Svar	Frekvens	Procent
Ja	126	63%	Ja	49	64%	Ja	77	62%
Nej	74	37%	Nej	27	36%	Nej	47	38%
Totalt	200	100%	Totalt	76	100%	Totalt	124	100%

Tabell A.17 Har investeringen påverkat arbetsmiljön i ert företag?

Totalt			6.4/6A			4.1/2A		
Har investeringen påverkat arbetsmiljön i ert företag?			Har investeringen påverkat arbetsmiljön i ert företag?			Har investeringen påverkat arbetsmiljön i ert företag?		
Svar	Frekvens	Procent	Svar	Frekvens	Procent	Svar	Frekvens	Procent
Ja	165	83%	Ja	54	71%	Ja	111	90%
Nej	35	18%	Nej	22	29%	Nej	13	10%
Totalt	200	100%	Totalt	76	100%	Totalt	124	100%

Tabell A.18 Om det hade varit obligatoriskt att delta i kompetensutveckling under en heldag för att få stödet, hade ni ändå sökt stödet?

Totalt			6.4/6A			4.1/2A		
Svar	Frekvens	Procent	Svar	Frekvens	Procent	Svar	Frekvens	Procent
Definitivt	139	70%	Definitivt	56	74%	Definitivt	83	67%
Troligtvis	37	19%	Troligtvis	8	11%	Troligtvis	29	23%
Troligtvis inte	10	5%	Troligtvis inte	3	4%	Troligtvis inte	7	6%
Definitivt inte	8	4%	Definitivt inte	5	7%	Definitivt inte	3	2%
Vet ej	6	3%	Vet ej	4	5%	Vet ej	2	2%
Totalt	200	100%	Totalt	76	100%	Totalt	124	100%

Förändringar i företaget

Tabell A.19 I vilken utsträckning uppfattar du att investeringen har förändrat er verksamhet i företaget?

Totalt			6.4/6A			4.1/2A		
Svar	Frekvens	Procent	Svar	Frekvens	Procent	Svar	Frekvens	Procent
1	6	3%	1	1	1%	1	5	4%
2	10	5%	2	2	3%	2	8	6%
3	37	19%	3	10	13%	3	27	22%
4	56	28%	4	22	29%	4	34	27%
5	88	44%	5	41	54%	5	47	38%
Vet ej	3	2%	Vet ej	0	0%	Vet ej	3	2%
Totalt	200	100%	Totalt	76	100%	Totalt	124	100%

Tabell A.20 Har investeringen bidragit till att förändra er affärsidé?

Totalt			6.4/6A			4.1/2A		
Svar	Frekvens	Procent	Svar	Frekvens	Procent	Svar	Frekvens	Procent
Ja	89	45%	Ja	45	59%	Ja	44	35%
Nej	111	56%	Nej	31	41%	Nej	80	65%
Totalt	200	100%	Totalt	76	100%	Totalt	124	100%

Tabell A.21 Har investeringen förändrat era försäljningskanaler?

Totalt			6.4/6A			4.1/2A		
Svar	Frekvens	Procent	Svar	Frekvens	Procent	Svar	Frekvens	Procent
Ja	64	32%	Ja	37	49%	Ja	27	22%
Nej	136	68%	Nej	39	51%	Nej	97	78%
Totalt	200	100%	Totalt	76	100%	Totalt	124	100%

Tabell A.22 Har investeringen lett till förändring i sättet att styra eller leda företaget?

Totalt			6.4/6A			4.1/2A		
Svar	Frekvens	Procent	Svar	Frekvens	Procent	Svar	Frekvens	Procent
Ja	85	43%	Ja	32	42%	Ja	53	43%
Nej	112	56%	Nej	42	55%	Nej	70	56%
Vet ej	3	2%	Vet ej	2	3%	Vet ej	1	1%
Totalt	200	100%	Totalt	76	100%	Totalt	124	100%

Tabell A.23 Har investeringen lett till en förändring i sättet ni marknadsför er?

Totalt			6.4/6A			4.1/2A		
Svar	Frekvens	Procent	Svar	Frekvens	Procent	Svar	Frekvens	Procent
Ja	48	24%	Ja	30	39%	Ja	18	15%
Nej	84	42%	Nej	35	46%	Nej	49	40%
Vet ej/ Ej tillämplbart	68	34%	Vet ej/ Ej tillämplbart	11	14%	Vet ej/ Ej tillämplbart	57	46%
Totalt	200	100%	Totalt	76	100%	Totalt	124	100%

Kommunikation, samarbete & miljö

Tabell A.24 Har ni efter investeringen samarbetat mer med andra företag i närområdet?

Totalt			6.4/6A			4.1/2A		
Svar	Frekvens	Procent	Svar	Frekvens	Procent	Svar	Frekvens	Procent
Ja	90	45%	Ja	45	59%	Ja	45	36%
Nej	110	55%	Nej	31	41%	Nej	79	64%
Totalt	200	100%	Totalt	76	100%	Totalt	124	100%

Tabell A.25 Har investeringen lett till förbättrade relationer med era kunder?

Totalt			6.4/6A			4.1/2A		
Svar	Frekvens	Procent	Svar	Frekvens	Procent	Svar	Frekvens	Procent
Ja	107	54%	Ja	60	79%	Ja	47	38%
Nej	86	43%	Nej	16	21%	Nej	70	56%
Vet ej	7	4%	Vet ej	0	0%	Vet ej	7	6%
Totalt	200	100%	Totalt	76	100%	Totalt	124	100%

Tabell A.26 Har investeringen bidragit till en mer miljö- eller klimatvänlig produktion eller verksamhet?

Totalt			6.4/6A			4.1/2A		
Svar	Frekvens	Procent	Svar	Frekvens	Procent	Svar	Frekvens	Procent
Ja	143	72%	Ja	47	62%	Ja	96	77%
Nej	45	23%	Nej	24	32%	Nej	21	17%
Vet ej	12	6%	Vet ej	5	7%	Vet ej	7	6%
Totalt	200	100%	Totalt	76	100%	Totalt	124	100%

En levande landsbygd

Tabell A.27 Har investeringen bidragit till en "levande landsbygd"?

Totalt			6.4/6A			4.1/2A		
Svar	Frekvens	Procent	Svar	Frekvens	Procent	Svar	Frekvens	Procent
Ja	195	98%	Ja	75	99%	Ja	120	97%
Nej	4	2%	Nej	0	0%	Nej	4	3%
Vet ej	1	1%	Vet ej	1	1%	Vet ej	0	0%
Totalt	200	100%	Totalt	76	100%	Totalt	124	100%

Bilaga 5 Robusthetstester av regressionsresultaten

Ekonomi och anställning

Tabell A.28 Odds ratios för stödets effekt på ekonomi och anställningsförmåga

	Lönsamhet (1)	Produktivitet (2)	Konkurrenskraft (3)	Jobbtimmar (4)	Anställning (5)	Lönsamhet (1a)	Produktivitet (2a)	Konkurrenskraft (3a)	Jobbtimmar (4a)	Anställning (5a)
Stödbelopp	1,308 (0,268)	1,745** (0,428)	1,219 (0,213)	1,109 (0,141)	1,479** (0,282)	0,956 (0,194)	1,379 (0,314)	1,135 (0,231)	1,284 (0,219)	1,580** (0,346)
Ålder	1,003 (0,011)	1,004 (0,009)	0,998 (0,009)	0,981** (0,009)	1,003 (0,009)	0,995 (0,0170)	0,994 (0,013)	0,990 (0,013)	0,980 (0,013)	1,003 (0,008)
Antal anställda	1,007 (0,014)	1,003 (0,045)	1,020 (0,0259)	1,047 (0,0375)	1,012 (0,0378)	1,130* (0,075)	1,011 (0,039)	1,018 (0,098)	1,086 (0,070)	1,082 (0,119)
Familjeföretag	1,166 (0,386)	1,823 (0,981)	1,133 (0,422)	0,986 (0,268)	0,928 (0,305)	0,882 (0,256)	1,329 (0,696)	1,247 (0,621)	1,292 (0,537)	1,094 (0,506)
Sökt/Fått	5,631 (7,084)	0,142 (0,270)	0,898 (0,861)	0,014*** (0,018)	0,019*** (0,027)	0,810 (1,366)	0,0888 (0,172)	2,107 (2,683)	0,003*** (0,006)	0,0213** (0,038)
Tidigare erfarenhet	1,476 (0,458)	1,050 (0,448)	1,053 (0,310)	1,880** (0,513)	0,873 (0,319)	1,600 (0,611)	1,101 (0,584)	0,994 (0,372)	3,270*** (1,081)	1,240 (0,554)
Insatsområde	0,425** (0,141)		0,185*** (0,089)	0,218*** (0,087)	0,174*** (0,084)	0,780 (0,375)		0,180*** (0,099)	0,223** (0,145)	0,236*** (0,109)
Dagar	0,828 (0,218)	0,633 (0,212)	0,720 (0,155)	0,897 (0,213)	0,859 (0,219)	1,317 (0,579)	0,709 (0,270)	0,734 (0,268)	0,435** (0,183)	1,051 (0,336)
Lång tid	1,139 (0,377)	1,361 (0,421)	0,988 (0,236)	0,611 (0,215)	1,377 (0,325)	1,268 (0,526)	1,397 (0,411)	0,972 (0,236)	0,479** (0,137)	1,745** (0,464)
Befolknings- täthet	1,105 (0,101)	1,230 (0,249)	1,193* (0,119)	1,086 (0,134)	0,917 (0,085)	0,982 (0,118)	1,028 (0,226)	1,138 (0,163)	1,285 (0,263)	0,927 (0,126)
Areal	0,999 (0,001)	0,999 (0,001)	1,001 (0,001)	0,999 (0,001)	1,000 (0,001)	0,799 (0,614)	1,254 (0,603)	0,705 (0,345)	3,723* (2,847)	1,639 (0,737)
Kön						0,998*** (0,001)	0,999 (0,001)	1,003* (0,002)	0,998 (0,001)	1,000 (0,002)
Observationer	189	123	199	196	197	132	101	140	137	138

Robusta standardfel inom parentes

*** p<0.01, ** p<0.05, * p<0.1

Tabell A.29 Odds ratios för stödets effekt på produktivitet för oglm regressionen

	Produktivitet
Stödbelopp	1,175 (0,133)
Ålder	1,000 (0,002)
Antal anställda	1,007 (0,012)
Familjeföretag	1,022 (0,214)
Sökt/Fätt	0,716 (0,429)
Tidigare erfarenhet	1,031 (0,124)
Dagar	0,818* (0,092)
Lång tid	1,058 (0,098)
Befolkningstäthet	1,032 (0,061)
Areal	1,000 (0,0003)
Observationer	123

Robusta standardfel inom parantes

*** p<0.01, ** p<0.05, * p<0.1

Innovation

Tabell A.30 Odds ratios för effekter på innovation

	Ologit	Ologit	Logit	Ologit	Ologit	Logit
	Förbättrade processer (1)	Bättre kvalitet(2)	Nya produkter (3)	Förbättrade processer (1a)	Bättre kvalitet (2a)	Nya produkter (3a)
Stödbelopp	1,344*** (0,152)	0,971 (0,219)	1,086 (0,165)	1,263 (0,214)	0,797 (0,169)	1,340 (0,247)
Ålder	1,010 (0,007)	1,004 (0,012)	1,011 (0,012)	1,015 (0,011)	1,000 (0,019)	1,031* (0,018)
Antal anställda	1,005 (0,016)	1,054* (0,031)	0,972 (0,019)	0,985 (0,073)	1,004 (0,096)	0,704*** (0,084)
Familjeföretag	1,564 (0,564)	1,767* (0,527)	1,095 (0,480)	0,943 (0,401)	1,325 (0,443)	1,208 (0,736)
Sökt/Fått	0,618 (0,629)	0,453 (0,662)	2,026 (4,180)	1,363 (1,648)	0,0882 (0,203)	6,432 (16,81)
Tidigare erfarenhet	1,070 (0,313)	0,827 (0,273)	0,541 (0,273)	1,274 (0,376)	0,516* (0,184)	0,603 (0,276)
Insatsområde	0,754 (0,330)	0,405* (0,211)	0,083*** (0,054)	0,725 (0,424)	0,558 (0,451)	0,035*** (0,039)
Dagar	0,756 (0,157)	0,548* (0,187)	0,592*** (0,113)	0,917 (0,359)	0,408* (0,207)	0,472* (0,192)
Lång tid	0,884 (0,193)	1,181 (0,226)	1,107 (0,445)	1,270 (0,345)	1,013 (0,287)	0,857 (0,384)
Befolkningstäthet	1,073 (0,112)	1,085 (0,166)	1,150 (0,130)	1,100 (0,147)	0,945 (0,125)	0,953 (0,190)
Areal	0,999 (0,001)	1,000 (0,001)	1,000 (0,001)	0,999 (0,002)	1,001 (0,002)	1,003 (0,003)
Kön				0,742 (0,615)	1,564 (1,006)	10,53*** (7,226)
Observationer	199	199	197	140	140	138

Robusta standardfel inom parantes

*** p<0.01, ** p<0.05, * p<0.1

Tabell A.31 Odds ratios för stödets effekt på en ökad kvalitet i produkterna för oglm regressionen

	Bättre kvalitet
Stödbelopp	1,003 (0,078)
Ålder	1,002 (0,006)
Antal anställda	1,024* (0,015)
Familjeföretag	1,290 (0,258)
Sökt/Fått	0,629 (0,303)
Tidigare erfarenhet	0,881 (0,132)
Insatsområde	0,703 (0,237)
Dagar	0,713** (0,121)
Lång tid	1,065 (0,088)
Befolkningstäthet	1,025 (0,065)
Areal	1,000 (0,0004)
Observationer	199

Robusta standardfel inom parantes

*** p<0.01, ** p<0.05, * p<0.1

Företagsutveckling

Tabell A.32 Odds ratios för effekter på företagsutveckling

	Ologit	Logit	Logit	Logit	Ologit	Logit	Logit	Logit	Logit
	Långsiktig utveckling (1)	Vidare-utveckling (2)	Kompetens-utveckling (3)	Arbetsmiljö (4)	Långsiktig utveckling (1a)	Vidare-utveckling (2a)	Kompetens-utveckling (3a)	Arbetsmiljö (4a)	
Stödbelopp	1,560*** (0,253)	0,705** (0,116)	1,317* (0,201)	1,359 (0,282)	1,386** (0,216)	0,682* (0,148)	1,646*** (0,291)	1,339 (0,362)	
Ålder	0,985 (0,0103)	1,020* (0,0108)	1,017* (0,009)	0,994 (0,017)	0,988 (0,017)	1,030** (0,013)	1,017** (0,008)	1,012 (0,024)	
Antal anställda	1,040 (0,0259)	0,990 (0,0135)	1,007 (0,0284)	0,995 (0,021)	1,056 (0,057)	0,979 (0,083)	0,969 (0,055)	1,291 (0,220)	
Familjeföretag	0,992 (0,245)	1,385 (0,508)	0,947 (0,368)	1,587 (0,657)	0,743 (0,172)	1,820 (1,105)	1,507 (0,635)	0,680 (0,506)	
Söktv/Fått	2,186 (3,479)	0,328 (0,435)	0,114* (0,128)	0,227 (0,437)	5,181 (9,988)	4,663 (10,26)	0,216 (0,340)	2,480 (4,690)	
Tidigare erfarenhet	1,061 (0,377)	0,652 (0,288)	0,663 (0,240)	1,920 (1,090)	0,997 (0,397)	0,676 (0,324)	0,809 (0,321)	1,583 (1,617)	
Insatsområde	0,462* (0,199)	0,133*** (0,0542)	0,823 (0,421)	2,799* (1,732)	0,413 (0,287)	0,102*** (0,076)	0,711 (0,470)	4,169 (4,214)	
Dagar	0,899 (0,290)	0,547* (0,188)	0,726 (0,160)	1,165 (0,410)	0,997 (0,458)	0,426 (0,231)	0,728 (0,362)	1,001 (0,604)	
Lång tid	0,714 (0,208)	2,500*** (0,758)	0,528*** (0,124)	0,898 (0,481)	0,620 (0,222)	1,733 (0,619)	0,548** (0,144)	1,317 (0,845)	
Befolknings- täthet	0,800** (0,0831)	0,949 (0,137)	1,069 (0,118)	0,891 (0,180)	0,706*** (0,0915)	0,835 (0,139)	1,196 (0,219)	0,868 (0,244)	
Areal	1,000 (0,001)	1,001 (0,001)	1,000 (0,001)	1,000 (0,001)	1,002 (0,001)	1,003 (0,002)	1,001 (0,002)	0,996 (0,003)	
Kön					2,214 (1,909)	4,151** (2,585)	1,002 (0,738)	2,095 (1,579)	
Observationer	198	198	199	197	139	139	140	139	

Robusta standardfel inom parantes

*** p<0.01, ** p<0.05, * p<0.1

Tabell A.33 Oglm regression för långsiktig utveckling

	Oglm
	Långsiktig utveckling
Stödbelopp	1,212* (0,120)
Ålder	0,993** (0,003)
Antal anställda	1,017 (0,011)
Familjeföretag	1,077 (0,138)
Sökt/Fått	1,168 (0,650)
Tidigare erfarenhet	0,904 (0,159)
Insatsområde	0,628* (0,154)
Dagar	0,988 (0,129)
Lång tid	0,763* (0,119)
Befolkningstäthet	0,912* (0,045)
Areal	1,000 (0,0004)
Observationer	198

Robusta standardfel inom parantes

*** p<0.01, ** p<0.05, * p<0.1

Förändringar i företaget

Tabell A.34 Odds ratios för effekter på företagsutveckling

	Ologit	Logit	Logit	Logit	Logit	Ologit	Logit	Logit	Logit	Logit	Logit	Logit
	Förändringar i verksamhet (1)	Affärsidé (2)	Försäljningskanaler (3)	Styra (4)	Marknadsföring (5)	Förändringar i verksamhet (1a)	Affärsidé (2a)	Försäljningskanaler (3a)	Styra (4a)	Marknadsföring (5a)		
Stödbelopp	1,627** (0,336)	1,029 (0,185)	0,712** (0,111)	1,146 (0,170)	1,333 (0,299)	1,424* (0,270)	0,931 (0,220)	0,583*** (0,098)	1,313 (0,264)	1,296 (0,496)		
Ålder	0,989 (0,009)	1,024** (0,01)	1,013 (0,013)	0,996 (0,009)	0,993 (0,018)	0,980 (0,017)	1,020 (0,012)	1,000 (0,017)	0,998 (0,01)	1,005 (0,029)		
Antal anställda	1,021 (0,027)	0,945 (0,035)	0,992 (0,028)	0,978 (0,026)	1,008 (0,037)	1,069 (0,065)	1,016 (0,102)	1,010 (0,065)	1,060 (0,093)	0,909 (0,098)		
Familjeföretag	0,760 (0,250)	1,452 (0,565)	1,914* (0,721)	0,960 (0,413)	0,968 (0,397)	0,821 (0,289)	1,021 (0,408)	3,111** (1,591)	0,823 (0,429)	0,733 (0,264)		
Sökt/Fått	2,279 (3,351)	0,076* (0,105)	1,468 (2,404)	0,075** (0,079)	0,365 (0,701)	3,024 (3,948)	0,0360* (0,066)	2,898 (6,648)	0,428 (0,645)	1,232 (3,235)		
Tidigare erfarenhet	0,744 (0,223)	1,059 (0,279)	0,801 (0,294)	0,743 (0,150)	1,466 (0,545)	0,857 (0,330)	1,533 (0,438)	0,707 (0,358)	0,650 (0,177)	1,489 (0,902)		
Insatsområde	0,592* (0,172)	0,289** (0,169)	0,211*** (0,111)	0,874 (0,378)	0,371** (0,162)	0,617 (0,246)	0,394 (0,272)	0,168** (0,135)	0,768 (0,437)	0,223* (0,177)		
Dagar	0,880 (0,240)	0,583** (0,129)	0,414*** (0,126)	1,482 (0,368)	0,886 (0,351)	1,228 (0,462)	0,618 (0,229)	0,281** (0,162)	1,500 (0,577)	0,839 (0,420)		
Lång tid	0,504*** (0,108)	2,247*** (0,431)	1,856 (0,779)	1,383 (0,427)	0,854 (0,394)	0,526** (0,134)	2,034*** (0,517)	1,692 (0,761)	1,275 (0,430)	1,045 (0,561)		
Befolkningstäthet	0,928 (0,076)	0,953 (0,082)	1,218 (0,152)	0,883 (0,112)	1,173 (0,200)	0,780* (0,107)	0,935 (0,123)	1,156 (0,218)	0,826 (0,165)	1,095 (0,241)		
Areal	1,000 (0,001)	0,998 (0,001)	1,002** (0,001)	1,000 (0,001)	1,000 (0,002)	1,000 (0,001)	0,997 (0,001)	1,004*** (0,001)	0,998 (0,002)	1,002 (0,003)		
Kön						0,971 (0,556)	1,178 (0,935)	1,794 (1,096)	0,610 (0,349)	0,156** (0,143)		
Observationer	196	199	199	197	131	138	140	140	139	85		

Robusta standardfel inom parantes

*** p<0.01, ** p<0.05, * p<0.1

Kommunikation, samarbete och miljö

Tabell A.35 Odds ratios för effekter på företagsutveckling

	Logit Samarbete (1)	Logit Kundrelationer (2)	Logit Miljö (3)	Logit Samarbete (1a)	Logit Kundrelationer (2a)	Logit Miljö (3a)
Stödbelopp	0,965 (0,171)	1,126 (0,235)	1,074 (0,230)	0,697* (0,132)	1,154 (0,252)	1,028 (0,188)
Ålder	0,990 (0,011)	0,993 (0,013)	0,989 (0,011)	0,994 (0,008)	0,993 (0,014)	0,984 (0,012)
Antal anställda	1,006 (0,024)	1,047** (0,024)	1,044 (0,059)	1,144 (0,126)	1,055 (0,077)	1,277** (0,144)
Familjeföretag	1,445 (0,528)	1,222 (0,532)	2,254*** (0,641)	1,300 (0,656)	0,907 (0,323)	2,019* (0,820)
Sökt/Fått	0,203 (0,304)	1,021 (1,267)	23,10** (34,16)	0,101 (0,199)	0,854 (1,435)	49,10* (101,1)
Tidigare erfarenhet	0,417*** (0,107)	0,644 (0,216)	1,241 (0,633)	0,306*** (0,093)	0,479** (0,155)	1,073 (0,588)
Insatsområde	0,517* (0,179)	0,238*** (0,107)	1,667 (0,917)	0,766 (0,462)	0,157** (0,116)	0,784 (0,492)
Dagar	0,816 (0,211)	0,767 (0,177)	0,892 (0,263)	0,728 (0,301)	0,570 (0,229)	0,684 (0,374)
Lång tid	0,804 (0,237)	1,393 (0,503)	0,826 (0,280)	0,625 (0,225)	1,274 (0,517)	1,304 (0,634)
Befolkningstäthet	0,948 (0,117)	1,282** (0,148)	0,846 (0,142)	0,751 (0,140)	1,145 (0,249)	0,975 (0,288)
Areal	1,000 (0,001)	0,999 (0,001)	1,004** (0,002)	0,999 (0,002)	1,000 (0,002)	1,003 (0,002)
Kön				1,820 (0,822)	0,682 (0,644)	0,121*** (0,077)
Observationer	199	192	187	140	135	135

Robusta standardfel inom parantes

*** p<0.01, ** p<0.05, * p<0.1

Publicerade utvärderingsrapporter

UTV19:8 *Utvärdering av djurvälståndssättningar*

UTV19:7 *Utvärdering av stöd till utbyggnad av bredband*
Slutrapport

UTV19:6 *Lagom höga stöd?*

En litteraturstudie om stödeffekter och en kartläggning av stödnivåer i landsbygdsprogrammet 2014–2020

UTV19:5 *Tillämpningen av urvalskriterier i landsbygdsprogrammet 2014–2020*

UTV19:4 *Programmen och pengarna –*

Resultat av stöd till turism inom landsbygdsprogrammet samt inom lokalt ledd utveckling 2018

UTV19:3 *Innovationer i jordbruket och på Sveriges landsbygder*

En sammanställning av Jordbruksverkets innovationsundersökning 2017

UTV19:2 *Investeringsstöd till vattenbruk och beredning och saluföring*

Leder stöden till mer investeringar?

UTV19:1 *Programmen och pengarna –*

Resultat från landsbygdsprogrammet om energieffektivisering, förnybar energi och minskade utsläpp av växthusgaser och ammoniak 2018

UTV18:4 *Hur kan vi utvärdera investeringsstödens effekter på jordbrukets och fiskets påverkan på näringsbalansen i vatten?*

UTV18:3 *Programmen och pengarna –*

Resultat från landsbygdsprogrammet, havs- och fiskeriprogrammet samt regional- och socialfondsprogrammet 2018

UTV18:2 *Hållbar utveckling av fiskeområden – hur gick det?*

UTV18:1 *Utvärdering av stöd till utbyggnad av bredband*

UTV17:6 *Löpande lärande utvärdering av Landsbygdsnätverket*

UTV17:5 *What measures should be taken to improve conditions for Swedish Farmland Birds, as reflected in the Farmland Bird Index?*

UTV17:4 *Kvalitetsförändringar i ängs- och betesmarker med och utan miljöersättning*

UTV17:3 *Socioekonomiska effekter av fartygsskrotningar inom svenskt fiske*

Ex-post evaluation of the European Fisheries Fund (2007–2013)

Slututvärdering av fiskeriprogrammet 2007–2013

Publicerad av EU-kommissionen

UTV17:2 *Utvärdering av ESI-fondernas genomförande-organisationer i Sverige*

UTV17:1 *Kunskapsöversikt: Om förutsättningarna för utvärdering av resultat och effekter av bredbandsstöd i Sverige*

UTV16:6 *Bra vällersättning och kompensationsstöd*

Hur kan olika utformningar påverka jordbruket, miljön och samhällsekonomin?

UTV16:5 *Slututvärdering av det svenska landsbygdsprogrammet 2007–2013*

Delrapport IV: Synteser för en hållbar landsbygdsutveckling

Utvärdering av programmets samlade effekter

UTV16:4 *Slututvärdering av det svenska landsbygdsprogrammet 2007–2013*

Delrapport III: Utvärdering av åtgärder för landsbygdsutveckling

Axel 3: Förbättra livskvalitet på landsbygden

Axel 4: Leader – Genomföra lokala utvecklingsstrategier

UTV16:3 *Slututvärdering av det svenska landsbygdsprogrammet 2007–2013*

Delrapport II: Utvärdering av åtgärder för bättre miljö

UTV16:2 *Slututvärdering av det svenska landsbygdsprogrammet 2007–2013*

Delrapport I: Utvärdering av åtgärder för ökad konkurrenskraft

UTV16:1 *Biologisk mångfald i våtmarker som har anlagts med stöd från landsbygdsprogrammet*

UTV15:2 *Kompetens för utveckling?*

Utvärdering av kompetensutveckling i landsbygdsprogrammet 2007–2013

UTV15:1 *Vad behöver förenklas?*

Utvärdering av landsbygdsprogrammet samt havs- och fiskeriprogrammet

Europeiska jordbruksfonden för
landsbygdsutveckling: Europa
investerar i landsbygdsområden

**Jordbruks
verket**

Jordbruksverket

551 82 Jönköping

Tfn 036-15 50 00 (vx)

E-post: jordbruksverket@jordbruksverket.se

www.jordbruksverket.se/utvärdering

UTV19:9

